

Ročník XIII.

Číslo 3/4

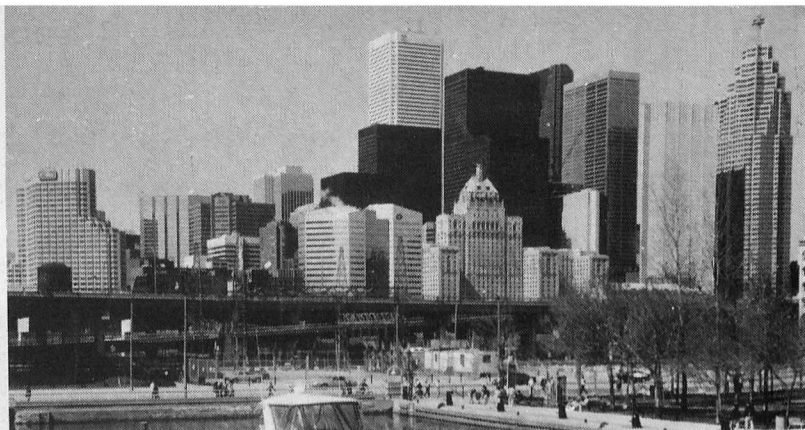
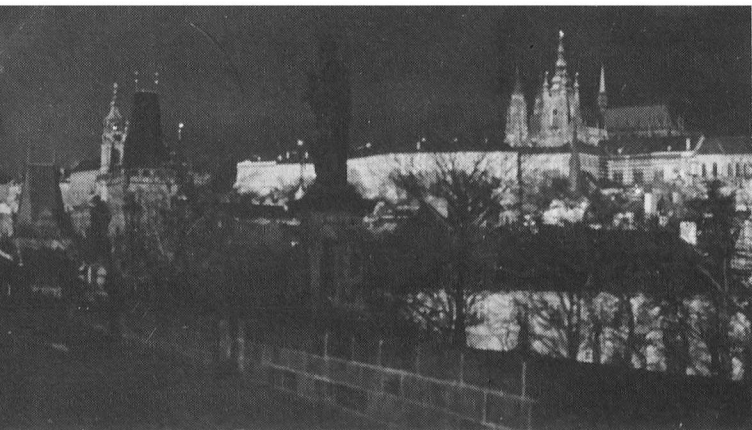
Červen – září

1991

Západ

\$ 4.00
mimo
Československo
8 Kčs
v
Československu

Západ

Časopis pro Čechy a Slováky

ROČNÍK 13. ČÍSLO 3/4 ČERVEN – ZÁŘÍ 1991

ZAPAD, bi-monthly for Czechs and Slovaks, published by the COLLEGIUM BOHEMICUM in Canada.

Second Mail Registration Number 4890. ISSN 0226-3068.

vydává: Collegium Bohemicum v Kanadě jako dvouměsíčník

vydavatel v ČSFR: Magnet-Press

redakční rada: Karel Helmich, Eliška Kotrbová, Stanislav Reiniš, Zdena Salivarová, Josef Škvorecký, Miloš Suchma (předseda), Ota Ulč, Arnošt Wagner

redaktor mimo ČSFR: Miloš Suchma

Adresa redakce mimo ČSFR: Západ, Box 9021, Terminal P.O., Ottawa, Ontario, Canada K1G 3T8. Telefon (613)824-7439, fax (613)834-8757

redaktor pro ČSFR: Karel Helmich

Adresa redakce v ČSFR: Západ, MAGNET-PRESS, JUNGMANNOVA 24, 113 66 PRAHA 1
Telefon 260 651, 261 551 FAX 4222353271

Články nemusí vyjadřovat názory redakce.

Redakce si vyhrazuje právo na zkrácení a úpravu příspěvků.

Redakční uzávěrka vždy I. února, dubna, června, srpna, října, prosince.

administrátorka mimo ČSFR: Milada Reinišová

Adresa administrace v zahraničí: Západ, Box 322, Waterloo, Ontario, Canada N2J 4A4. Telefon (519)746-5095 nebo (519)699-4748.
FAX (519)699-6171

administrátorka v ČSFR: Hana Machová

Adresa administrace v ČSFR Západ: Magnet-Press, Vladislavova 26, 113 66 Praha 1
Telefon 260 651, 261 551 FAX 4222353271

Předplatné, příspěvky na tiskový fond, inzerci a změny adres zasílejte na adresu administraci.

Grafická úprava: Antonín Chmel

Sazba: Magnet Press

Tisk: NVT Praha-Liboc

Dopisovatelé:

ČSFR: Stanislav Auský, Miroslav Grüner, Karel Helmich, Karel Hvižďala, Milan Kenda, Jan Mlynářík, Eva von Rheinwald, Vladimír Škutina, Josef Staněk, Karel Trienkewitz

KANADA: Vladimír Čícha, Jan Drábek, Richard Drtina, Pavel Kantorek, Jiří Krupička, Viktor Labský, Marta Procházková, Jaroslav Švestka, Aleš Zeman

USA: Blanka Jičínská, Bohumil Krčil, Vladimír Kříž, Eva Limanová, Iva Pekárková, Jiří Sýkora, Leoš Zeman

AUSTRÁLIE: Petr Hrubý, Jan Jirásek, Jaroslav Kovaříček, Miloš Ondrášek

JIŽNÍ AMERIKA: Robert Lamberg (Argentina)

NĚMECKO: Antonín Brousek, Ota Filip, Karel Kryl, Antonín Měšfan, Jan Pulda, Pavel

Taussig

SKANDINÁVIE: Michael Konůpek (Norsko), Helena Kosková (Švédsko), Jan

Kristofori (Norsko)

ŠVÝCARSKO: Dušan Šimko

HOLANDSKO: Radek Kučera

VELKÁ BRITÁNIE: Jan Křesadlo

FRANCIE: Ivan Kraus

BELGIE: Michaela Swinkelsová

RAKOUSKO: Ivan Medek

PŘEDPLATNÉ:

	1 rok:	2 roky:	Doživotní předplatné:	Jedno číslo:
ČSFR	48 Kčs			8 Kčs
KANADA	CAN\$ 22.00	CAN\$ 40.00	CAN\$ 400.00	CAN\$ 4.00
Ostatní země (letecky)	US\$ 22.00	US\$ 40.00	US\$ 400.00	US\$ 4.00
		nebo ekvivalent v cizí měně		

Odběratelé v USA a Kanadě mohou platit osobním šekem.

V ostatních zemích bankovním příkazem nebo mezinárodní poštovní poukázkou (patrně nejvýhodnější pro evropské předplatitele).

Předplatné v Evropě lze poukázat na poštovní účet číslo 98601-202 u poštovního šekového úřadu 2000 Hamburg, BRD. Bankovní směrové číslo je 200 100 20.

Předplatitelé v ČSFR mohou poukázat platbu na číslo účtu 31449-011 u Komerční banky, pobočka Praha 1, Na příkopě 28, Praha 1.

OBSAH

Moskva, den nula	1
Nezávislost, samostatnost, svoboda	2
Causa tanky a jeden růžový	3
Stav hladiny na diplomatických tocích	5
Diplomat bez iluzí	6
Diplomaté, jejich um a výběr	8
Znovunavštívení rodných prostorů	10
Ovoce rajských stromů jíme	13
Laskavost je metla lidstva	16
Extase čili vyjevení	18
Jak to všechno bylo	20
Pravda je, když je pravda	21
Vivat iustitia	22
Fakta o pokusu o útěk	23
V Evropě jsme už byli	25
Antonín Dvořák	26
Dojemné story	27
Co píše československý tisk	28
Přišlo poštou	29
Psí problém	30
Čarodějnice nebudou	31
Velikonoční naděje	32
Vychází v Československu	32

Na obálce je záběr z bludiště na pražském Petříně

Snímek Josef Molin

Informujte své známé, o nichž si myslíte, že by měli zájem o Západ.

Západ do všech světadílů

aneb

všechny světadíly mají Západ

Moskva, den nula

JAN RYBÁŘ, Praha

REDAKTOR STUDENTSKÝCH LISTŮ BYL PŘI TOM

Historie dne nula se začala psát tři minuty po půlnoci. Noční ticho před „Bílým domem“ přerušil rachot první dávky ze samopalu. Tisíce dobrovolných ochránců ruského parlamentu nevěřícně zmlkly. Začínala středa 21.8.1991.

Za několik minut se ozvaly další výstřely od nedalekého amerického vyslanectví. Vyběhl jsem tím směrem a zastavil jednoho z proudu prchajících. „Po Čajkovského třídě projíždí kolona tanků. Střílejí!“ vysvětloval mi a v očích měl hrůzu. Na potvrzení jeho slov nebe nad Moskvou ozářila série svítících značkovacích střel. Protlačil jsem se mírně panikařícím davem lidí a vyrazil do míst, kam podle všeho zatím technika dojela.

K podjezdu na křižovatce Čajkovského ulice a Kalininského prospektu jsem doběhl krátce po půl jedné. Tři moderní pásové transportéry stály před barikádou z trolejbusů. Podobný zátaras už zřejmě musela kolona překonat na začátku podjezdu před americkým vyslanectvím. Přišel jsem blíž a uviděl čtvrtý transportér divoce jedoucí dolů pod most. Řidič narážel bokem na stěny a zřejmě se snažil setřást dva muže, kteří na něj naskočili a snažili se přetáhnout přes průzor plachtu. Zmizel v podjezdu a já na chvíli věnoval pozornost shluku lidí, kteří obklopili vozidla a živě diskutovali se zmatenými vojáky v poklopec věží. „Utočí na Bílý dům, chtějí prorazit ven,“ vysvětloval mi mladík s trojbarevnou ruskou vlajkou na rameni. Znělo to trochu nelogicky, protože parlament ležel ve zcela opačném směru, než kolona postupovala. Na podrobnější úvahy nezbyl čas. Ze tmy podjezdu se vyřítil čtvrtý transportér, v plné rychlosti najel do posledního v řadě stojícího stroje a lehce ho poškodil. Později jsem pochopil, že v tu chvíli už řidič téměř nic neviděl a omylem najel do svého kolegy. Vycouval, objel kolonu a rozjel se proti barikádě. Viděl jsem, jak z něho spadl raněný člověk. Kdosi ho podepřel a odvedl. Vyfotografoval jsem ho a ohlédl se po transportéru. Ze zadních otevřených dveří visela mrtvola muže. Jeho hlava a ruce se smýkaly po asfaltu silnice a za jedoucím kolosem tak zůstávala široká krvavá stopa. Skupinky lidí za mými zády zmlkly. Mnohým začalo mnohé docházet. Hra končí. Transportér se zastavil před barikádou a já se pokusil vyfotografovat mrtvého. Poté se ozval výstřel. Uviděl jsem záblesk vycházející z transportéru a cítil prudký úder do hlavy. Zalehly mi uši, zatmělo se mi před očima. V tu chvíli jsem

myslel, že přichází smrt. Odpotácel jsem se od transportéru, někdo mi podal obvaz a já se pokoušel trochu zastavit krev, která mi začala stékat po obličejí. Od náhodných kolemjdoucích jsem přijal nabídku na ošetření v nedalekém bytě. Když mě odváděli po Kalininském prospektu, slyšel jsem, jak se z místa incidentu ozývá křik, střelba, slabé detonace. Poslední, co jsem viděl, byla šňůra rudě svítících střel, letících kamsi nad Arbat. Začala zřejmě další kapitola dějin nultého dne.

Ráno jsem se vrátil na místo krvavého střetu. Ohořelá zdemolované trolejbusy, ohořelý transportér, rozbitá dlažba. Pár

PSÁNO

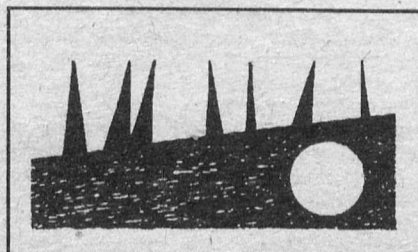
PRO

ZÁPAD

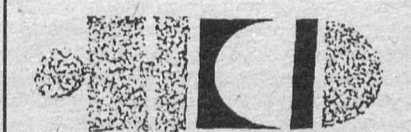
kroků od místa, které se mi málem stalo osudným, hořely první svíčky. Kaluž krve se pomalu mísila se stružkou vody z ranního deště. Tady zahynul další člověk. Snažil jsem se zjistit, kolik obětí si vyžádala dnešní noc. První se pokoušel domluvit se s posádkou transportéru. Zastřelili ho, když otevřel dveře a snažil se k nim dostat. Druhý byl rozdrčen pásy, třetí byl také zastřelen.

Rány na hlavě mě začaly opět trochu krváčet a já se rozhodl odejít na vyslanectví k lékařům. Rentgen vyvrátil původní domněnku o gumovém projektilu - ukázal mnoho malých střepin, rozptýlených v mé hlavě. Jednalo se pravděpodobně o slepý náboj. Největší střepina (cca 7x4 mm) byla zaseklá v lebeční kosti a způsobila, že jsem musel zůstat v nemocnici a zbytek historického dne s jeho slavnými návraty i programi sledovat jen v televizi.

Z nemocnice jsem se vrátil do jiné Moskvy, než jakou jsem ji znal předtím, do Moskvy padajících mýtů a alespoň částečného probouzení z všudypřítomné apatie a lhostejnosti, vlastností, které mě šokovaly několik hodin před dnem nula. Dnem, který začal tři minuty po půlnoci.

Tři grafické básně Cítrada Smolíka

Nezávislost, samostatnost, svoboda

JOSEF ŠKVORECKÝ, Toronto

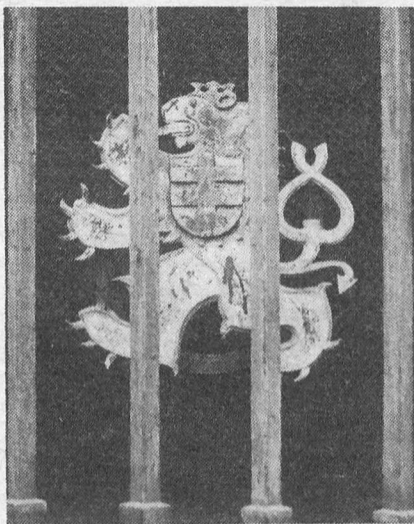
Dočetl jsem se, že letos 14. března oslavovali nějací lidé v Bratislavě dvaapadesáté výročí vzniku Slovenského štátu, a ty oslavy spojili s útokem, slovním a dokonce i fyzickým, na prezidenta Havla, který má lví podíl na tom, že Češi a Slováci se zbavili zlého břemene, jež museli jednačtyřicet let nést a jemuž se říkalo všelijak: komunismus, marxismus-leninismus, uskutečněný socialismus, reálný socialismus, lidová demokracie atd. Přesně řečeno to byl režim, pro nějž nebožtík Benito Mussolini vymyslel (v jeho slovníku pochvalný) termín „totalitní“.

Demonstrantů sice, jak jsem se dočetl, nebylo hodně, ale zato hodně křičeli a křik ještě zesilovali pomocí přístrojů na výrobu decibelů. Takové chování mi napovídá, že argumentům, s nimiž hodlám vyrukovat v tomhle článku, přístupni nejsou, protože mají svou pravdu, která, jak to svého času nesmrtelně vyjádřil prezident „Sorry“ Tony Novotný, nepoklonkuje před fakty. Ve stejnou dobu se jinde v Bratislavě pořádala manifestace jiných Slováků, jichž bylo víc a na Slovenský štát nevzpomínali, a když, tak ne zrovna v dobrém: ti zřejmě argumenty, s nimiž hodlám vyrukovat v tomhle článku, nepotřebují, protože to všechno a patrně mnohem víc znají z vlastní zkušenosti a z četby. Nevím vlastně proč se mi chce nosit tohle dříví do toho lesa; asi to dělám sám pro sebe, abych si zopakoval, vyjasnil, pokusil se být maximálně objektivní, a proto pochopil. Potěš mě Pán Bůh!

Totalitnímu režimu uplynulých jednačtyřiceti let (Ó hrůzo! Větší část našich životů) předcházela jiný totalitní režim a z toho, co jsem četl, se zdá, že v Bratislavě si rukou společnou a nerozdílnou zademonstrovali vědeckí vzpomínací na oba režimy, což mě zas tak nepřekvapilo: byly si nepodobné jen o málo víc než dvě slepičí vejce. Ten předchozí totalitní režim si v Čechách a na Moravě říkal nacionální socialismus a na Slovensku nevím, jak si říkal. Ale tam i tam byl, v různé intenzitě dané specifikem obou situací, totalitní. V Čechách a na Moravě, v tzv. „Protektorát Böhmen und Mähren“, to byl nahý teror cizí okupační moci; na Slovensku to byla de iure vláda cizí moci, co nezprostředkovaně (pomíne-li protektorátní „vládu“) vládla v protektorátě. Vždyť taky sotva se Slováci té schované cizí vládě vzepřeli, poslala do země tanky a oštěřené hochy z jednotek SS, jimž, dle pramenů, které jsem četl (např. paměti Viléma Sachera Krvavé velikonocí) pomáhali stejně, nebo jen o málo miň ostří hoši z jednotek HG, kteří se od nich ostatně uniformou skoro nelišili. Pro mě je těžko ze vzpomínek vypudit německý zvukový žurnál, kde prezident Tiso rozdává slovenské medaile ostrým hochům oboujho druhu.

V Čechách a na Moravě se žádné oslavy výročí zřízení vlády té cizí moci nekonaly, na Slovensku však ano. A všechno má své příčiny.

Samozřejmě se dá všelijak argumentovat z historie. To se taky neustále dělá, až

Snímek Josefa Molína

se mi někdy zdá, že argumenty a protiaargumenty mohou pokračovat do nekonečna a že tak nebo onak se dokumentovat dá všechno a nic. Hned začátek moderního sporu: Masarykův podpis na pittsburské úmluvě. Byl morálně závazný? Státoprávně závazný? Nezávazný? Do jaké míry závazný? atd. Odborníci se přou, laik jako já to rozsoudit nemůže. Msgr Hlinka, a snad i M. R. Štefánik počítali s federací. Nedošlo k ní. Proč? Vinou velkočeského šovinismu? Českého imperialismu? A dá se vyloučit faktor „jiných starostí“, které věru byly a ne zrovna nepatrné: světová hospodářská krize, nástup nacismu? Za dvacet let první republiky odcházeli na Slovensko, zdá se mi, tři druhy Čechů: provinilci, posíláni tam za trest; kariéristé, kteří věřili lepší bytlo než v zemi mateřské, a třebaže státoprávně to nic takového nebylo, v praxi patrně pokládali Slovensko za jakousi kolonii; a konečně idealisté, kteří chtěli svými zkušenostmi a prací pomáhat novým československým institucím v zemi do té doby pod cizí, maďarskou administrativou. Kterých bylo nejvíc, nevím. Na samém začátku té společné republiky došlo ovšem na Slovensku k pokusu o komunistický puč, importovanému z Maďarska Bélou Kunem, a ten Slováckům pomohly zmocnit české vojenské a sokolské jednotky. Že by si tehdy většina Slováků přála komunismus, pochybuju.

Zklamání tím, že místo federace se Praha - nebo přesně řečeno někteří politici v Praze - snažili o jednotný stát jednotného československého národa, někteří Slováci začali uvažovat o státě samostatném. Mimo chodem, „československý národ“ je asi problém v podstatě sémantický: „nationality“ v Severní Americe znamená vlastně „státní příslušnost“, nikoli „národ“ v evropském slova smyslu. Tomu se tady odjakživa říkalo spíš „stock“ (My husband is of Bohemian stock) ve smyslu „původu“, nebo později „ethnic background“. Jak o tom píše Jiří Kovtun v knize Masarykův

triumf, takhle, tj. ve smyslu „politického“ národa, chápal patrně „československý národ“ Amerikou silně (a převážně v dobrém) ovlivněný Masaryk. Lidé v Praze, kteří Ameriku neznali, interpretovali potom někdy československý národ ve smyslu ethnického, ačkoliv v tom smyslu nikdy neexistoval. Dokonce, pokud vím, se mluvilo o „československém jazyce“, jak o něm z nedostatku znalostí dodnes mluví naivnější Severoameričani, kteří jeho neexistující existenci odvozují z bývalého oficiálního názvu státu Czechoslovakia.

Tedy sémantika. Evropou ovšem v době, kdy někteří zklamání Slováci se začali přiklánět k myšlence vlastního státu, obcházelo ne zrovna strašidlo, ale spíš - v době velké krize pro mnohé svůdný - stín „nového pořádku“, antikapitalistické totalitní ideologie Německé národně socialistické strany dělnické, jež nakonec metamorfozoval v ne už tak svůdný (meztím už s ním byly zkušenosti) koncept „Nové Evropy“. Jak došlo ke zřízení Slovenského štátu přesně nevím, a nevím, zda to někdo ví přesně. Žádal státní svrchovanost msgr Tiso na Hitlerovi, nebo ji Hitler nařídil msgr Tisovi? Četl jsem obojí tvrzení, Hitler byl obratný politický makléř a starořímská zásada divide et impera dodnes nepozbyla platnosti. „Česko-slovenská federativní republika“ by pro nacisty byl asi o něco (málo) větší problém než na jedné straně Protektorát, složený ze dvou zemí před tím po tři sta let pod administrativou německé Věrné, a na druhé straně Slovenský štát, předtím po staletí administrovaný Maďary. Nálada pro vlastní stát na Slovensku nesporně byla (jak rozšířena, nevím), a byla tam i nálada pro spíše totalitní než demokratické uspořádání věci veřejných, jaká tehdy existovala i v řadě okolních i vzdálených evropských zemí - jak rozšířená, zase nevím. Buď jak buď, na mapě Evropy se objevil jednak Protektorát Böhmen und Mähren, jednak Slovenský štát.

Ať byl, jaký byl, demokratický stát to nebyl, a nebyl ani samostatný, ani nezávislý, a už vůbec ne svobodný. Samostatné a nezávislé bylo Německo, díky své obrovské vojenské moci; Slovensko mohlo mít nanejvýš iluzi samostatnosti a nezávislosti, a to jen pokud zpívalo písničku nacistického Německa. Jakmile se pokusilo o písničku vlastní, přišly vždy (a dodnes) osvědčené tanky. A svoboda nebyla nikde: ani v satelitech, jako přesně řečeno, byl Slovenský štát. Svoboda je totiž kategorie individuální: svobodný je pouze ten stát, jehož každý občan je svobodný ve smyslu možnosti veřejně říkat, co si myslí, a jednat, jak uzná za vhodné, aniž ho pro to čeká šatlava nebo šibenice.

Podtrhl jsem slovo „každý“, protože i v totalitních státech někteří občané mohou říkat, co si myslí, a jednat, jak uznají za vhodné. Totiž ti, co si myslí to, co si myslí tzv. „představitel“, a uznávají za vhodné, co i představitel za vhodné uznávají. Všechno na světě, tedy i totalitní státy, existuje přítom v různých provedeních. V téhle souvislosti vždycky vzpomínám na Felliniho film Amarcord, příběh

o dětství pod fašisty. Je tam scéna, kde fašisté cosi oslavují na náměstí malého italského městečka, a místní nenapravitelný socan jim k tomu najednou z kostelní věže zahraje na gramofon „Internacionálu“. Muži v černých košilích vyběhnou na věž, socana odvělou na sekretariát fašistické strany a tam - mu dají vypít láhev projímavého oleje. Socan to na záchod si ce nestihne, ale tím to pro něho skončí. Vždycky jsem si představoval podobnou scénu v nějakém německém městečku. Byla by stejná, až na to, že projímadlo by nahradil Genickschuss. Věci prostě existují v různém provedení.

A tak všichni víme, že ve Slovenském státě byly v mnoha (ne ve všech) směrech poměry sousedské: bývalí komunisti nešli do koncentráku, ale do státní byrokracie (ovšem ani v Protektorátě nešli do koncentráku tak notoricky známí komunisti, jako byl Vítězslav Nezval nebo Stanislav Kostka Neumann). Všichni známe anekdotickou legendu o tom, jak v téže bratislavské vinárně zasedali Šaňo Mach a Gustáv Husák a vyhrožovali si, jak jeden druhého zavřou, načež se nakonec sešli, oba zavřeni, v Jáchymově. Viděl jsem dokonce Husákův podpis pod jakousi výzvou ke sběru šatstva pro Říši nebo snad pro slovenské vojáky bojující na Východní frontě a říká se, že první cestu do Sovětského svazu vykonal pozdější předseda Komunistické strany jako člen delegace Slovenského státu, jež se jela podívat do Němci obsazených území na to, co tam bolševici napáchali. Ať je to všecko pravda nebo legenda, fakt je, že dr. Husák a s ním nepočítaní komunisté i antihlinkovsky smýšlející Slováci Slovenský stát (ne všichni) celkem bez úhony přežili.

Ale ovšem tento stát musel poslat na Východní frontu vojsko. Patrně ve své většině (nevím) švejkovalo, ale bylo tam - byla

to jedna ze splátek na „samostatnost“. A ovšem politický život Slovenska se zredukoval na činnost Ludové strany. A ovšem se arizovalo. A nakonec šli Židi do plynu. Když se prý msgre Tiso dozvěděl, že pětisetmarková jízdenka, kterou každému slovenskému Židovi v nacistů zaplatil, je neopravňuje k cestě do nových sídlišť mimo území Slovenska, prý u Hitlera protestoval. Nevím, jak to bylo, ale prý si snad - dost s křížkem po funuse - vyprotestoval zastavení transportů. Nevím. Kde se to má vlastně člověk spolehlivě dozvědět?? Poradte, historici!

A tedy msgre Tiso. Popravit ho jistě neměli a Benešovy výmluvy, že měl svázané ruce, protože milost mohl udělit jenom na doporučení parlamentu, a ten ji nedoporučil, mi připadají oportunistické a nepřesvědčivé. Mimoto jsem proti trestu smrti za politické zločiny. Podobně jako dr. Emil Hácha, byl i msgre Tiso v situaci jistě nesmírně složitá, a ex post se vždycky všechno ví líp než když je člověk v tom. Ale fakt je, že v životě politika existují situace, kdy zásadový, statečný a prozíravý politik odmítne. Máme pro to případ z doby zcela nedávné: Ševerdnadze. Ani Hácha, ani Tiso neodmítli, ačkoliv Hácha byl demokracií odchovaný právník, a Tiso dokonce katolický kněz, a třebaže líp než kdo jiný museli vědět, kdo je Hitler a co od něho lze očekávat. Chtěli zabránit nejhoršímu? Zachránit, co se dá? Domnívali se, že se nějak podaří probruslit zlou dobou do doby lepší, snad dokonce demokratické? To všechno je možné, něco víc, něco míň. Oba, Hácha i Tiso, by se měli stát předmětem solidně „buržoasního“, tj. maximálně objektivního historického studia. Že by měli být předmětem oslav, pamětních desek a pomníků, se mi nezdá a když, ty desky by měly přijít teprve podle výsledku těch studií. Oba, možná více ne-

bo méně nedobrovolně, předsedali příliš mnoha bezprávím, krutostem, ano i zločinům, aby se bylo možné divit, že - řečeno se Shakespearlem - dobro, které učinili, je pohřbeno s jejich kostmi.

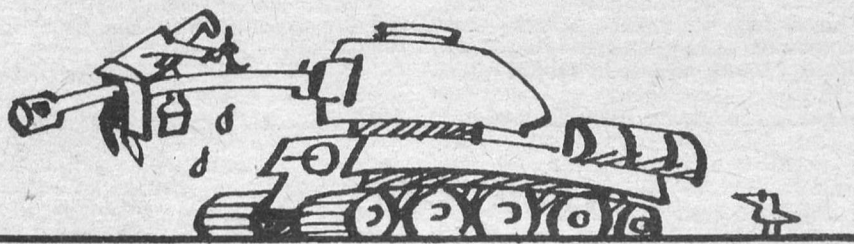
Vyjadřovat touhu po vlastním státě oslavou toho specifického někdejšího vlastního státu mi tedy připadá mírně řečeno nevhodné, pro mnohé urážlivé a pro všechny zlověstné. Provolání antisemitských hesel 14. března v Bratislavě a otázka, kterou dle časopisu Respekt (12,1991) položil jakýsi muž poplivanému prezidentu Havlovi („Ste naozaj Žid?“), se možná nerovná souhlasu s politikou Slovenského státu vůči rasově nevhodným Slovákům, ale má k takovému souhlasu trapně (možná nebezpečně) blízko. A pro nás všechny jsou ty podivné oslavy v Bratislavě zlověstné, protože sotva lze předpokládat, že by stát ustavený lidmi, kteří v rámci oslav bývalého, a všechno jiné než svobodného státu, plivali po prezidentově automobilu, a diskusi nahrazují elektronickým ukřičením, zachoval tu sotva nabytou a jedině existující individuální svobodu. Sotva lze také předpokládat, že by takový stát byl nezávislý a samostatný. Byl by anomálií v převládající evropské tendenci k demokracii, a musel by proto asi - stejně jako ten předchozí stát - hledat ochranu u mocnějších a dosud existujících anomálií.

Naštěstí je tu slovenská „mlčící většina“. Prezident jí nabízí možnost referenda. Měla by se jí chopit. Ale to by pak měla být definitivní tečka za otázkou, jestli dva národy, které mluví jazyky navzájem tak dobře srozumitelnými, budou mít víc svobody každý ve svém, nebo ve společném státě.

A o to peče jde. Jenom kde je svoboda, je i naděje, že tam nebude útlak; žádáný, tedy ani národnostní. Kde svoboda není, dá se s útlaky všeho druhu najisto počítat.

CAUSA TANKY A JEDEN RŮŽOVÝ

ELIŠKA KOTRBOVÁ, Ottawa

Na jaře žilo Československo ve znamení tanků. Začal federální premiér. Dojednal prodej zelených nestvůr s kupci, o jejichž „solidnosti“ se měla možnost přesvědčit i ČSFR, když prohlásili, že dávno splatné dluhy začnou platit až po nové, zmíněné dodávce vojenského arzenálu. Vydírání? Ano, vydírání. Pan premiér se ale přiznal, že i on se pokusil vydírat. Izrael, USA a vůbec ty mohovitější členy světového společenství. Prý jim snad dojde, že půjčí-li chudému československému příbuznému přiměřený peněz, bude si moci chudák dovolit luxus chovat se mravně a nebude nucen uzavírat nemravné smlouvy. Premiér

předvedl názorně světu marxistickou filozofii v praxi. Ta přece tvrdila, že jen chudoba z lidí lotry činí, neuznávajíc obecnější platnost morálky, jejíž obsažnost m.j. dokládá i nezávislost na vnějších hmotných poměrech. - A reakce doma? Pár dost opatrných komentářů v tisku. Premiér dál premiéruje, a že svět protestuje? Co je nám po něm! V diplomacii prý vydírání není vydíráním...

Za pár dnů na to student sochařství David Černý (23) přemaloval smíchovský tank na růžovo. Sériový tank prokazatelně bez historické ceny. Snad pro někoho symbol osvobození v roce 1945, pro jiného sym-

bol poroby v roce 1968, pro dalšího prostý symbol zabíjení jako takového. S domácimi reakcemi se roztrhl pytel. Nejrychleji ovšem zareagovali vyšetřovatelé, když vznesli proti D. Černému obvinění pro trestný čin výtržnictví. Část protitankově naladěných poslanců FS odpověděla na vznesené obvinění protiakcí a v mezidobí znovu zezelenalý tank opatřili novým růžovým nátěrem. Od té doby je causa růžový tank námětem č. 1 jak pro československý tisk, tak i pro nejvyšší státní představitele a představitele politických stran. Obsah reakcí: převládají mírné prorůžové sympatie, ovšem s pozitivisticko alibistickou výhradou ve smyslu - zákon je zákon, byť v případě trestného činu výtržnictví mizerný. A ten je třeba respektovat. Stanovisko, kterým se v té horší části historie oháněl mnohý vyšetřovatel, prokurátor i soudce kolaborující s nacismem, komunismem a jinými ismy, který si ve vlastním žebříčku hodnot postavil na první místo normativní sílu zákona, bez ohledu na jeho obsah.

Inu, říkám si já v kanadském zapadákové, zákon je zákon. Dál si ale také říkám:

Zatím nám ho nechte...

...konec růžové slávy...

...pozůstali

Snímky Pavel Vitek

vždyť zákon je i Listina základních práv a svobod, a protože je zákonem základním, měla by mít tu moc a sílu, aby se v jejím duchu interpretovaly všechny ostatní zákony, včetně trestního, má-li ČSFR skoncovat s vulgárním, dobou překonaným pozitivismem a vykročit cestou tvůrčího přijímání práva. V čl.15 odst. 2 Listina říká, že: „Svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby je zaručena.“ Bez omezení. Nepřipadá v úvahu ani zákon, ani morálka, ani veřejný zájem či jiné skutečnosti, které by ji mohly omezit.

Zkusme zkoumat typický happening studenta sochařství a pánů poslanců (u nich ovšem budou platit následující argumenty s malíčkovou výhradou) z hlediska ústavně zaručené svobody umělecké tvorby.

1/ Především je třeba vyjít z faktu, že zmíněný čl. 15 odst. 2 Listiny je hodnotová základní norma, upravující poměr umění a státu. Zároveň jde o záruku individuální svobody.

2/ Pro svobodu umělecké tvorby neplatí žádná zákonná omezení, ani omezení odkazující na veřejný pořádek či dobré mravy.

3/ Dojde-li ke konfliktu svobody umělecké tvorby s právem, které Listina zaručuje jinému subjektu, je třeba konflikt řešit s ohledem na žebříček hodnot, který by se měl dát z Listiny vyčíst.

Bezpochyby by se dalo nalézt v Listině právo, s nímž se růžový počín Davida Černého, potažmo poslanců, dostal do konfliktu. Hledat ho, však není mým cílem. Cílem úvahy je dokázat, že zahájení trestního stíhání pro trestní čin výtržnictví, tedy pro čin „hrubě narušující občanské soužití“, je z hlediska ústavnosti nesmysl. Občanské soužití je právně prázdný komunistický výmysl a věřím, že z trestního kodexu časem zmizí. Navíc výtržnost či hrubá neslušnost, jako formální znaky výtržnictví, jsou kategorie pohříchu morální, a jak již bylo řečeno, jakákoli morálka není sto omezit svobodu umělecké tvorby. Ne, nevytýkám poslancům FS, že trestní zákon dodnes neoprostili od výtržnictví. Učí se a mají spoustu jiné, závažnější práce. Vytýkám však vyšetřovatelům a prokurátorům, že dodnes tento paragraf aplikují, přesněji řečeno zneužívají. Vytýkám jinak statečnému občanovi, ministru vnitra Sokolovi, že praxi svých podřízených vyšetřovatelů hájí, vytýkám mu, že ve stati „Soud je posvátný“ (Lid. noviny z 22.5.1991) absurdně tvrdí, že: „být odsouzen za tank na růžovo je přeci jenom něco jiného než mít na krku vykradenou samoobsluhu“, čímž vlastně (a jistě proti svému záměru) zlehčuje váhu soudního rozhodnutí. Vytýkám panu ministrovi, že se v téže stati zavádějícím způsobem dovolává anglického civilně právního rozsudku, určujícího náhradu za pochybnou, avšak přesto pošramocenou pověst žalobce ve výši půl penny. Dobře přece musí vědět, že v trestním řízení je to stát a ne soukromý žalobce, kdo žaluje, a že se od státu právem očekává, že si bude počínat s větší rozvahou než soukromník. Mimo jiné i proto, aby právě jeho reputace díky nesmyslné obžalobě neutrpěla podobně, jako pochybná čest zmíněného soukromníka. Neuvědomují si všichni ti právně vzdělání lidé, že všechna jejich rozhodnutí a stanoviska v tak ostře sledované cause utvářejí právní vědomí ostatních občanů? Právní vědomí, právní cit i morálku a nakonec i úctu k lidem zabývajícím se trestním řízením - hodnoty tolik pošramocené minulým režimem? Dosud projevovaným postojem k aplikaci trestného činu výtržnictví jistě nepomohou vymanění z minulého marasmu.

O tom, proč je možné považovat čin studenta D. Černého za umělecký počín (happening), by se dala napsat celá další stať. Důvodů je mnoho. Jen doufám, že o uměleckosti činu nebudou rozhodovat státní orgány včetně soudů a jimi ustanovení znalci, jak bylo zvykem v komunistické justici. Umění by se i v ČSFR mělo stát svébytnou oblastí, v níž hrají roli vědomé i podvědomé procesy, které nelze racionálně hodnotit. A jediným ohraničením svobody umělecké tvorby by se v ČSFR měl stát obraz člověka, který konstituuje Listina - t.j. člověka jako odpovědné osobnosti, která má právo svobodně se rozvíjet uvnitř sociálního společenství ostatních. A pouze práva oněch ostatních zaručená Listinou ohraničují svobodu umělecké tvorby. Soudu pak přísluší zabývat se pouze jejich ochranou.

A zbývá jen se ptát: Je snad růžový tank nebezpečnější než zelené tanky nabídnuté Sýrii?

Květen 1991

QUICK-BOOKS

Všem zájemcům ze zahraničí o českou a slovenskou knižní produkci státních i soukromých nakladatelství nabízíme rychlou zasilatelskou službu. Nevíte-li, které knihy v současnosti vycházejí, napište okruh svých zájmů, zašleme Vám seznam všech dostupných publikací.

Nezávazně nabízíme sehnání knih, které vyšly v minulých letech a jsou vyprodané.

Objednávky na adrese: QUICK-BOOKS
P.O. Box 80
108 00 Praha 10

Stav hladiny na diplomatických tocích

ARNOŠT WAGNER, Ottawa

Není tajemstvím, že naprostá většina československých občanů by chtěla postavit KSČ mimo zákon. Jak oni, tak i desetitisíce čs. exulantů stále ještě žijících v zahraničí považují komunistickou stranu za zločineckou organizaci. Tedy - vedoucí představitelé této strany jsou zločinci. Jasná základní logika devadesát procent Čechů a Slováků: Tuto logickou rovnici si stále víc uvědomují českoslovenští exulanti v Kanadě, jejichž jediným můstkem s vlastí je čs. velvyslanectví v Ottawě, v jehož čele stojí ing. Rudolf Schuster - bývalý předseda KNV, člen Ústředního výboru Komunistické strany Slovenska a předseda Slovenské národní rady. Bývalý. Z KSČ triumfálně vystoupil na jaře 1990, v době, kdy měli křesťáci v republice konjunkturu díky přepracování kabátů.

Jeho jmenování velvyslancem považoval exil zpočátku za omyl, později za špatný vtip FMZV, pak za „trest“ - stejný, jaký postihl A.Dubčeka jmenováním velvyslancem v Turecku. Dnes, šestnáct měsíců po revoluci, je velvyslanec Schuster urážkou vmetenou do tváře čs. exilu a nejen to. Jeho přítomnost v Ottawě narušila jednotu exilu. Menší část slepě důvěřuje rozhodnutí prezidenta Havla, který R.Schustera do funkce jmenoval. Větší část exilu a krajanů se sice také shoduje s prezidentem, ne však v kauze Schuster, ale spíš s částí prezidentova novoročního projevu, v němž nabádá občany, aby každý ve svém okolí bojoval proti „starému panstvu zabýdlujícímu“ se v nových podmínkách. Tohoto prezidentova prohlášení se chytily exilové organizace jako je Československé sdružení, Sokol, organizace bývalých politických vězňů K-231, peticemi a dopisy již měsíce žádající Schusterovo odvolání. Zdá se však, že čím víc se exil ozývá, tím silnější je Schuster v kramflecích. Státní orgány na dopisy a petice neodpovídají, a tak dochází v Ottawě před československým velvyslanectvím, které leží kousek od řeky Ottawy, k první porevoluční demonstraci (21.3.1991), které se zúčastnilo více demonstrantů, než na demonstracích v době Husákova režimu.

Reakce na demonstraci čs. občanů žijících v Kanadě, žádajících odvolání komunisty Schustera, jeho zástupce V.Rychlíka a lustraci všech zaměstnanců a estébáků na ZÚ - přišla okamžitě z FMZV v podobě

prohlášení mluvčího Egona Lánského, který se plně staví za velvyslance. Plnou podporu R.Schusterovi tím vyslovil i ministr J.Dienstbier (KSČ v r. 1968). První náměstek FMZV, Pavol Suchán (KSČ v r. 1968), při návštěvě Kanady stojí za Schusterem jako krychle betonu, se kterou nehnu žádná prohlášení, petice, demonstrace a ani schůze s představiteli čs. exilu. Autor tohoto článku, v naprosté důvěře v náměstka porevoluční vlády, mu dal kopii interview s bývalým diplomatem ZÚ v Ottawě Alexejem Murínem. Mělo vyjít v Respektu, což telefonicky potvrdil i šéfredaktor Ivan Lamper. Neví se, kam vedla první cesta P.Suchána z letiště, ale jedno je jisté - den po návratu prvního náměstka z Kanady do Prahy se autor rozhovoru s Murínem v Respektu dozvěděl, „že to nevyjde“. Ať jsou to dlouhé prsty Suchána, nebo bývalého dopisovatele Respektu Egona Lánského, jisté je, že cenzura má růžky venku. Nedlouho poté se dovídáme, že P.Suchán neprošel lustracemi a rezignuje jako poslanec i jako náměstek ministra zahraničí.

Místopředseda federální vlády Pavel Rychetský (KSČ v r.1968) se o R.Schusterovi v Ottawě 28.3.91 vyjádřil otevřeněji: „Jmenování Schustera velvyslancem je výsledkem dohod se slovenskou politickou reprezentací... a naše strana dohody plní!“ Avšak i dohody musejí mít určitý rámeček a morálku. Kdyby „slovenská reprezentace“ z jakýchkoli důvodů navrhovala třeba V.Bifaka, byl by snad také akceptován? Tito lidé měli takřka v „popisu práce“ spolupráci s StB -kriterium, pro které padají hlavy poslanců a vládních úředníků i když v mnoha případech šlo o menší ryby, než je ottawský „mobidík“. R.Schuster je reformní politik (Pavol Suchán, Ottawa, únor 1991), ale nebyl snad Štrougal politikem stejné třídy?

Na besedě s představiteli exilových organizací v Ottawě odpověděl Pavel Rychetský na otázku, proč byl odvolán velvyslanec z Holandska: „Lustrace.“ Jak prošel lustrací R.Schuster? Lustrovali se jenom spolupracovníci StB. Kdy se budou lustrat lidé, kteří byli tak vysoko, že spolupráci s StB NEMUSELI podepisovat? Lidé, kteří byli NAD StB! Existují důkazy o tom, že tyto lidé, „schustrovci“, si dělají v rámci své mafie vlastní lustrace, které

můžeme uvést na následujících případech „minirepubliky československé“ - ZÚ Ottawa:

Stav hladiny na diplomatických tocích - řeka Ottawa - prosinec 1989.

Velvyslanec Janovic uvažuje o emigraci. Bojí se odvolání. Úřad přebírá první rada Martin Dzúr, řadový člen KSČ (36) a „otevřít dveře“ velvyslanectví „všem temným silám exilu“. Šifrář L.Koňářík, zaměstnanec ministerstva vnitra, si balí kufry a uvažuje o svém nástupci. Odposlouchávací zařízení v budově a v bytech diplomatů nechává v „provozu“. Vojsenský atašé pplk. Krampera, ve službách již léta, sundává z výložek rudé hvězdičky a mění je za zlaté. Atašé pro vědu a technologii Juraj Kosmel, ve službách jiného ministerstva, než je ministerstvo, které mu natisklo vizitky, se učí nazpaměť jména chartistů. Alexej Murín, kandidát KSČ (26) odmítá udělit vízum do ČSR Radoslavovi Seluckému. Murín je ze všeho zmaten, neví, jak bude hodnotit situaci doma jeho otec (bývalý velvyslanec v Ottawě a místopředseda Slovenské vlády), ale pak v něm vítězí mládí a revoluční myšlenky. Přidává se k M.Dzúrovi. „Oba jsou československým exilem celkem kladně přijímáni. Pracují slušně, demokraticky a připravují půdu novému velvyslanci - Havlovu člověku. Dzúr ve funkci velvyslance řeší různé problémy, mezi jiným i „životní krizi“ J.Kanty, konzulárního úředníka z Montrealu (předtím v New Yorku) poté, kdy ho „stiskli“ odcházející zaměstnanci konzulátu. Kanta je přeložen do Ottawy pod uklidňující dohled svých kolegů. „Šofér“ odvolán, sekretářka také. Ostatní diplomaté vyčkávají. Stav ottawské hladiny je setrvalý.

Stav hladiny v roce 1990-91

Žádné velké jarní záplavy. Přišla první porevoluční „nová krev“ v podobě mladičkových manželů Ocelákových. Ona sekretářka velvyslance, on děvče pro všechno ve funkci šoféra. Po nich přijíždí nový první rada Miloslav Kaminský. Stačí jenom připravit recepci pro nového velvyslance Rudolfa Schustera a pak byl na hodinu odvolán. R.Schuster si vyžádal místo něj Vladimíra Rychlíka, předsedu ZO KSČ na diplomatické škole v Moskvě, který v Kanadě už léta sloužil za Husákova režimu a udával exulanty manifestující před ottawským velvyslanectvím za propuštění J. Dienst-

biera z vězení. Další nová krev v této transfuzi je Slovák Tomáš Raček, první tajemník a atašé. Katolík a nečlen strany.

První věc, kterou nový velvyslanec Schuster udělal, bylo navázání úzkého kontaktu se slovenskými separatisty ze Slovenské ligy, jejíž funkcionáři jsou do dnes pravidelnými hosty jak na ZÚ tak na soukromých večírcích velvyslance. Rychlík a Schuster zavedli v úřadě aparátčické metody, které znechtily život všem zaměstnancům.

Stav hladiny na řece Ottawě v březnu 1991.

Schuster vytváří „nové demokratické“ vedení v tomto složení: Schuster a Rychlík (KSC), pplk. Krampera (vojenská kontrarozvědka ještě v r. 87-88) a Kósmel (ZO KSC), v Kanadě už za Chňouška (MV). K nim se přidává šifrář Hipský, který přichází z Montrealu, kde léta sloužil StB. Alexej Murín dal výpověď a vrací se do Prahy. Vystřídal ho pán v důchodovém věku, Karel Ponocný, bývalý poradce ministra v Husákově vládě. Martin Dzúr je jmenován generálním konzulem v Montrealu, ale - po třech měsících - 29. března odvolán. Na žádost R. Schustera je také odvolán jediný nekomunista, „nová krev“. Tomáš Raček nechce věřit svému jepičimu životu diplomata a odmítá převzít letenky. Má šest dětí a v Československu nemá byt. Zůstává i nadále ve služebním bytě a po zabavení auta dává velvyslanectví ještě příkaz, aby mu byla zrušena kanadská zdravotní pojistka OHIP. Humánní přístup bývalých komunistů s lidskou tvářičkou k osmičlenné rodině, ve které se v marodění střídá šest dětí. Z Račka se stává „první disident“, který čeká na spravedlnost z Prahy. Finančně se mu snaží pomoci ottawské československé sdružení. 29. března je na žádost Schustera odvolána jeho sekretářka a její manžel, šofér pana velvyslance. „Porevoluční“ manželé Ocelákoví toho příliš mnoho slyšeli a viděli. Ocelákoví jsou hlídáni i v soukromém životě.

Vedení chce vědět s kým se - již po odvolání - scházejí, a tak to kolem nich vypadá jako ve špatném románu. J. Kanta označuje dr. Mertovi, předsedovi ottawského čs. sdružení, že účastníci březnové demonstrace proti Schusterovi již nebudou na ZÚ „vítáni“. Kanta nedlouho nato ale žádá o odvolání z velvyslanectví pro nemožnost pracovat v takovém prostředí vedeném Schusterem a Rychlíkem. Rychlík si asi zase pečlivě zaznamenával za záclonami jejich jména.

Místo aby ledy na ottawské řece praskly, hladina pod nimi jenom nebezpečně stoupá.

Situace na ZÚ v Ottawě není ojedinělá. Obdobné problémy jsou téměř na všech čs. velvyslanectvích, jak dokazuje příklad kulturního atašé, básníka Petra Krále, který - z podobných důvodů jako ottawský Raček - odchází z velvyslanectví v Paříži. Noví diplomaté jaksi ministerstvu zahraničí neseďí. Ani Vášáryovou (Videň) a Grušou (Bonn) není pan první náměstek P. Suchán moc nadšen. Je jenom nepochopitelné, že FMZV odvolává porevoluční zaměstnance na základě „nequalifikovanosti“, kterou si přece mohlo ověřit před tím, než je do zahraničí poslalo. Namísto nich přicházejí bývalí komunisté a lidé často v důchodovém věku (Rychlík, Ponocný). Tyto rošády stojí statisíce a to v době, kdy si ministerstvo nařiká na nedostatek finančních prostředků, čímž také zdůvodňuje pomalou výměnu starých diplomatů.

Také metody, které staré struktury používají, aby se udržely v diplomatických službách, jsou na pováženou. Vedení ottawského velvyslanectví v kanadském i krajanském tisku vysvětluje demonstraci čs. občanů tím, že „Češi jsou proti slovenskému velvyslanci“. Tuto absurditu samozřejmě popírá fakt, že se demonstrovalo za Slováků T. Račka a zároveň proti Čechovi Rychlíkovi a komunistovi Schusterovi, který n á h o d o u je Slovák. Již zcela úplně je opomíjen další fakt, že krajané ve

svých dopisech a peticích žádají, aby nový velvyslanec byl také Slovák, neboť to vyplývá z jejich tradice. A úplně nesmyslné zní obvinění předsedy Československého sdružení Miloše Šuchmy panem velvyslancem z osobní vendety pramenící prý z toho, že pan Šuchma má zálsus na jeho místo. Tento zlovolný drb obíhá exulantské spolky, organizace, domácnosti a dokonce se objevuje i v domácím čs. tisku. Ottawský ZÚ si dovoluje zasáhnout i do vnitřních záležitostí čs. sdružení a na čtyřlístka soukromých adres posílá poštou a faxem „Prohlášení“ plné nepravd a osočování, které nemá v historii čs. diplomacie v Kanadě obdoby. Čs. sdružení na to reaguje protestem kanadskému ministru zahraničí, a tak vzniká aféra, kterou si FMZV mohlo odpustit, kdyby věnovalo větší pozornost výběru „kádrů“ pro zahraničí. Ministerstvo mělo už před rokem počítat s tím, že v zemi, kde žijí desetitisíce poměrně aktivních exulantů, Rychlíkové a Schusterové neprojdou.

Koho tedy vinit z nepříjemné situace, která neslouží dobrým vztahům Československa a Kanady? Za situace, která ještě zhoršila ne moc dobré vztahy domova k exilu? Nemůžeme vinit exilové organizace, jednotlivce a novináře, kteří se po desetiletích strávených v demokratické zemi zcela instinktivně brání proti exportu bývalých komunistů do „jejich“ ciziny. Příčina je v domácí politice.

Lidé se ptají, kolik lidí ze „slovenské politické reprezentace“ musí Rudolf Schuster, jako bývalý člen nejvyššího orgánu Komunistické strany Slovenska držet v šachu, když si ještě po 16 měsících může dovolit stínat hlavy nekomunistům? Kdo mu schvaluje ty obrovské peníze, které stojí odsun jemu nepohodlných diplomatů a zaměstnanců?

Pozn.: Informace v tomto článku má autor z šestnáctiměsíčního „pozorování“ velvyslanectví v Ottawě a od šesti jeho zaměstnanců a diplomatů.

Diplomat bez iluzí

ARNOŠT WAGNER, Ottawa

Alexej Murín, který listopadovou revoluci zažil v zahraničí a který o poměrech v Československu ví jenom z tisku a diplomatické pošty, neboť od roku 1988 v ČSFR nebyl - poskytl nám rozhovor, aby se mohl podílet se svými dojmy a poznatky z „porevoluční“ diplomatické služby. V interview, který dal našemu kanadskému dopisovateli, chce tento osmadvacetiletý diplomat, jehož mnozí mohou považovat za tzv. starou strukturu, vyjádřit rozčarování z poměrů, které 15 měsíců po revoluci vládou na Československém velvyslanectví v Kanadě. S A. Murínem hovořil Arnošt Wagner z Ottawy.

W - Z čeho to rozčarování, pane Muríne?

M - Žádnou revoluci jsem ve svém životě ještě nezažil. Něco jsem si snad představoval, ale ta realita, ve které dnes žiju a pracuju, mně vzala všechny iluze. Předpokládal jsem, že na československém velvyslanectví v Kanadě, kde žije tak obrovský počet Slováků a Čechů, se revolu-

ce projeví rychleji a drastičtěji, než posledních 15 měsíců ukázalo. Jako „stará struktura“ jsem byl připraven na to, že budu odvolán, že tu budeme všichni vyměněni za lidi, kteří v různých funkcích nesloužili starému režimu. Vím, že jde těžko vyměnit ze dne na den všechny diplomaty, ale myslil jsem si, že Kanada bude patřit mezi země, kde to půjde rychleji, už s ohledem na její význam. To, co se ale na našem zdejším ZÚ děje, mě donutilo k tomu, že jsem sám požádal o odvolání.

W - Jak jste se vlastně dostal do diplomatických služeb?

M - Jako tehdy téměř každý - protekcí. Byl jsem protekční dítě. Otec byl velvyslancem v Kanadě a později místopředsedou slovenské vlády. Kdyby byl otec architektem, možná bych dnes také projektoval, ale já jsem měl opravdový zájem o práci v diplomatických službách. V té době z padesáti zájemců o diplomatickou kariéru byl snad jenom jeden, který se k ní dostal bez protekce. Já jsem byl jedním

z mála, kteří nevystudovali moskevskou diplomatickou školu, ale školu zahraničního obchodu v Bratislavě. Mezi těmi, kteří studovali v Moskvě, nebyli jenom lidé z ministerstva zahraničí, ale i lidé, které tam poslalo ministerstvo vnitra. Bylo nemožné rozeznat, kdo je kdo, kdo pro koho bude v zahraničí pracovat.

W - Vy jste také pracoval pro Státní bezpečnost?

M - Nepracoval. Dokonce jsem nebyl ani členem KSC. A také jsem nikdy nevěděl, kdo z mých kolegů pro StB pracuje, jenom jsem si mohl domýšlet. Jeden před druhým jsme byli velice opatrní. Již léta pracuji a bydlím ve stejné budově se svými kolegy, jsme zde jako v kasárnách a i dnes si dávám pozor na každé slovo.

W - Všiml jsem si, že i ve svých bytech ještě dnes hovoříte šeptem a když telefonujete, tak velice opatrně. Patnáct měsíců po revoluci...

M - Je to zvyk, ale také nová nejistota, neboť pokud vím, odposlouchací zařízení

je stále ještě ve zdech budovy velvyslanectví. Potvrdil to i p. Rychlík, zástupce velvyslance, který již zde před léty působil. Nikdo to zatím ještě nepřišel zkontrolovat nebo vypnout a zařízení na odposlouchání je stále v místnosti, kde pracuje náš šifrář. Budovu jsme stavěli sami a kanadská služba nás poslouchala zvenku. Myslím si, že ještě stále mikrofony fungují, nemohu to však dokázat, vím jenom, že hodně - i „ložnicových“ - informací se dostalo z našich bytů ven.

W - To však zajisté není hlavní důvod, proč jste požádal o odvolání?

M - Hlavním důvodem mého odchodu z funkce tajemníka velvyslanectví je „nové demokratické“ vedení ZÚ a pracovní prostředí, které toto vedení vytváří. Do funkce velvyslance přišel v červenci člověk, který ještě na jaře minulého roku byl členem ústředního výboru Komunistické strany Slovenska a který si sebou přivezl i své aparátčické manýry a způsoby práce. Ing. Rudolf Schuster byl jmenován za své „zásluhy“. Udělal pro VPN službu tím, že z parlamentu a slovenské vlády odstranil značný počet svých kolegů - komunistů. A potom jako předseda Slovenské národní rady ostentativně vystoupil z KSČ. Jak si mám vážít nadřazeného s takovým charakterem, který převlékl kabát, vzal jídášský groš, a dnes reprezentuje novou Československou republiku? A navíc mi na něm vadí jeho vztah k některým „kanadským Slováčkům, kteří zde bojují o svobodné Slovensko v duchu fašistických tradic Slovenského státu. Ještě jako předseda SNR si u nich budoval pozice, když zde byl jako člen delegace na jaře t.r., a když Slovenská liga byla na návštěvě na Slovensku, tak jim dokonce zorganizoval pietní návštěvu rodného domu J. Tisa. Jak mám pracovat s člověkem, který nám po nástupu do své funkce přikázal předem hlásit všechny soukromé návštěvy v našich bytech, s člověkem, jehož jedna z prvních starostí byla, zda v budově velvyslanectví nevisí náhodou obrazy, které malovali malíři - členové KSČ? Já nebudu ten, který bude dávat do skladiště ZÚ zátiší jenom proto, že to maloval (snad) komunist. Uvedu jeden příklad: když jsme jeli s panem Schusterem odevzdávat jeho pověřovací listiny, měl obavy, zda složka červené barvy, ve které byly uloženy, nebude na pana generálního guvernéra působit příliš rudě, „komunisticky“. Já vím, že je to absurdní, ale velvyslancovy „reformy“ nám byly již k smíchu... a co je to za velvyslance, kterému se lidé za zády smějí? Já беру diplomatickou službu velice vážně, ale toto je už šaškárna, ve které nechci účinkovat.

W - Ministerstvo zahraničních věcí v Praze musí o této situaci přece jenom něco vědět. Jak na to reaguje?

M - Na tuto otázku nemohu odpovědět. Nevím. Ví jenom, že pan Schuster dělá co může, aby si upevnil svoji pozici i tam. Vytváří si zde okruh „přátel“ z řad slovenských a českých emigrantů tím, že pro ně pořádá recepce a večeře, je ve styku s jednotlivci, s kterými organizuje a projednává různé osobní, obchodní a jiné záležitosti, případně za ně intervenuje doma. Ale i to je pro něj dost těžké. Lidé za ním obvykle chodí, když něco pro sebe potřebují nebo proto, že jsou po tolika letech izolace zvědaví na zástupce nové vlády. Oficiální československé organizace v Ka-

nadě, myslím tím emigranty, pana Schustera neuznávají, dokonce žádají o jeho okamžitě odvolání. Výjimkou je Slovenská liga, se kterou byl pan velvyslanec v pravidelném kontaktu ještě jako předseda SNR a zůstává s ní v kontaktu i nadále, i po tom, kdy jeden její místní funkcionář způsobil na ottawské recepci ZÚ skandál.

W - Myslíte tím demonstraci, ke které došlo u příležitosti recepce na počest jmenování pana Schustera velvyslancem?

M - Ona to byla více méně individuální demonstrace v srpnu minulého roku, kdy jedna studentka, která se zúčastnila demonstrace studentů 17. listopadu v Praze, a která zde byla na návštěvě, nemohla nějak přenést přes srdce, že bývalý člen ÚV KSS je novým velvyslancem. Postavila se s transparentem před budovu ZÚ a „vítala“ tak hosty, kteří přicházeli na recepci. Nějaký Jan Geleta, funkcionář Slovenské ligy, ji napadl, vulgárně vynadal se zničil transparent, na kterém bylo napsáno „Víte, že jste hosty - až donedávna - člena ÚV KSS?“ Byl to skandál. Pan Schuster toho využil hned tak, že všechny hosty přesvědčoval, že i když byl členem ÚV, vlastně vždy bojoval proti komunismu. Co mne však nejvíce překvapilo je, že jsem toho Geletu viděl pár dní poté v „srdečném a přátelském rozhovoru“ s panem Schusterem v našich repre místnostech.

W - Jak se dívají na tuto situaci ostatní vaši kolegové? Zajisté došlo i k jiným personálním změnám než jenom jmenování nového velvyslance?

M - Na velvyslanectví je jenom jeden nový diplomat, který neměl s minulým režimem nic společného. Je to kulturní ataše Tomáš Raček. Ostatní jsou zde ještě z minulých let, sloužili za minulých velvyslanců. Dokonce i šifrář sloužil předtím na generálním konsolátě v Montrealu. V létě 1990 sem přišel jako zástupce velvyslance jistý pan Kaminský, ale byl po několika týdnech - k překvapení všech - odvolán. Pan Schuster si namísto něj vyžádal jako svého zástupce Vladimíra Rychlíka, který zde

již sloužil v letech osmdesátých. Jeho příchod nás všechny překvapil. Jeho minulost skalního komunisty všichni dobře známe ještě z dob, kdy nám o prázdninách dělal přednášky jako student diplomatické školy v Moskvě, kde byl také předsedou místní skupiny KSČ. Je to člověk, který slavil Silvestra vždy třikrát: místního času, československého času a moskevského času. Nikdy nechtěl ani slyšet žádný politický vtip, od každé kritiky režimu se vždy distancoval a dnes papouškuje zase nové fráze. Jeho návrat považujeme za špatný vtip. I směrem k emigrantům, kteří ho zde z minulosti dobře znali jako zástupce velvyslance Bužeka...

W - Já si také pamatuji pana Rychlíka. Dokonce již z porevolučních časů, kdy zde byl jako pracovník Zamini s delegací p. Dubčeka, Čiče a Schustera na sjezdu Světového kongresu Slováků na jaře minulého roku. Měl jsem s ním krátký rozhovor na ZÚ, a když jsem vyslovil podivení nad tím, že sem má přijít R. Schuster, tak pan Rychlík mi na to odpověděl, že to je jenom dočasně „záležitost šesti měsíců“, že je to politický záměr, a pan Schuster zde bude jenom velice krátkou dobu. Že lidé s jeho minulostí nemají v diplomatických službách co dělat...

M - Mně řekl totéž. A dnes vytvořil s R. Schusterem „tým demokratického vedení“. Je to k smíchu, když je oba pozorují, jak se obrátili a jak se snaží udržet ve svých pozicích. Více času věnují svoji „záchranné“, než diplomatické práci.

W - Co budete, pane Muríne, dělat, až se vrátíte do Československa?

M - Já se užívím. Doufám jenom, že doma je méně přetvářky a intrik, než na mém dosavadním pracovišti.

W - Mnoho štěstí tedy a díky za rozhovor.

(Pozn. redakce: T. Raček byl 18. 2. 1991 na návrh čs. velvyslance v Ottawě odvolán zpět do ČSFR).

Lidové noviny vycházejí od dubna opět denně v Praze

Lidové noviny jsou jediným zcela nezávislým deníkem v Československu

Lidové noviny přináší denně osm stran informací o dění

v Československu a komentáře předních nezávislých novinářů

Lidové noviny vycházejí každý čtvrtek v rozšířeném vydání

v rozsahu 24 stran, jehož součástí jsou Literární noviny

Lidové noviny si můžete předplatit i v zahraničí;
napíšte si o ukázková čísla a informace na adresu:

Lidové noviny, zahraniční distribuce,
Václavské nám. 47, 111 21 Praha 1

Lidové noviny můžete dostávat denně nebo jen ve čtvrtečním vydání

Lidové noviny potřebují pro svou výrobu pravidelný devizový příjem;
za své peníze tedy budete nejen informováni o dění doma,
ale také pomůžete výrobě LN.

Lidové noviny budou vděčné za vaši podporu, kterou můžete poslat na konto:
Association for Lidové noviny, Swiss Credit Bank, Genève - 383958 - 32 - 1

Diplomaté - jejich um a výběr

OTA ULČ, New York

Na světovém kongresu československé Společnosti věd a umění (Toronto, 1990) do jedné ze zasedacích síní vběhl rozdychtěný funkcionář s oznámením, jaké pocty ze se jim dostalo - právě že přichází Jeho Excelence, velvyslanec ČSFR.

Kdo čekal statného státníka s bílou hřívou, myšlil se. Rovněž by se byl myšlil v očekávání zvlášť sametového demokrata. Prezident Havel si do funkce vybral jiného kalibra. Vešel soudruh Schuster, prototyp partajního funkcionáře okresního formátu. Tohle ale byl ústřední formát, člen ÚV KSS. Kolik hanebných partajních rozhodnutí asi ta jeho překvapivě malá hlavička zformulovala či aspoň odkejšovala! Můj ne-souhlasný sýkot a žbrblání, jakož i vedle sedičiho Viléma Prečana, zanikly v nadšeném potlesku málo věducích přítomných vědců.

Herečka Vašáryová odjela reprezentovat sebeosvobozenou republiku do Rakouska, kde pak v Salcburku celičky diplomatický sbor seznámila s kvalitou svých řader pod průhlednou blůzkou.

Už jsem slyšel obavy, že Havel bude jmenovat Jaroslava Hutku velvyslancem v Holandsku. Třeba i pošle Ivana Jirouse - Magora k Svaté stolici do Vatikánu.

No a proč ne, má snad do funkcí dávat své nepřátele?

Což ale může, kdy mohl, být tento Schuster jeho kamarádem?

Otázky, otázky.

V začátcích našeho nepovedeného budování socialismu, v radostné době Gottwaldově, se československá zahraniční politika vyznamenala jedním unikátem: v Uruguaji v roli generálního konzula ji reprezentoval člověk, který nemluvil ani jednu řeč - on totiž notně koktal. Nicméně dělnicky to kádr, politicky naprosto spolehlivý soudruh.

Rychle se tak prohlodáváme k jádru kardinální důležitosti v jakémkoliv pak počinání - onomu konfliktu mezi odborností a oddaností. Kolik by se našlo dobrovolníků podrobit se operaci mozku, v němž by se mu vrtal politicky naprosto spolehlivý amatér? Taková kritéria v diplomacii ale neplatí, a to bez ohledu na druh režimu, zda demokracie či diktatury.

Na rozdíl od ČSFR, kde jmenovaná osoba si nasadí cylindr či navleče průhlednou blůzku a odjede za noblesním posláním, v USA se kandidát musí jít představit do kongresu, kde si ho prohlédnou a vyzkoušejí. Například se ho zeptají, kdo je Deng Xiaoping, co je islám, kolik je Koreji.

Tyto tři otázky dostal Richard Kneip, bývalý guvernér státu Jižní Dakota, prezidentem Carterem vybraný jako velvyslanec do Singapuru. Nedovedl odpovědět ani na jednu z nich. Kandidát do někdejšího Ceylonu nebyl schopen najít Ceylon na mapě. Co bylo kdysi, bývá i dnes. Prezident Bush jmenoval na Mauritius ženu jménem Penne Korth (ovou), bez vyššího vzdělání, bez jakékoliv zahraniční zkušenosti, ale prý rozená to velvyslankyně, navíc v Texasu narozená - one of the most important credentials of all, tak se vyjádřil James A.

Baker, ministr zahraničních věcí. Melvin Sembler, makléř s realitami a Bushův kandidát do Austrálie v dotazníku o svých jazykových kvalifikacích napsal, že mluví anglicky a to plyně.

Jak tedy má vypadat správný diplomat?

Ottaviano Maggi (16. století) vyžadoval teologické vzdělání, znalost Platona a Aristotela, architektury, matematiky, vojenských věd a hudby, též znalost řeči řecké, španělské, francouzské, německé a turecké a k tomu aby ještě měl zájem o pozii. Čili chudák, anglicky mluvící makléř Sembler.

Matka Kateřiny Veliké měla jiné představy: měl to být mladý muž s perfektní pleť a schopností zkonsumovat obrovské množství alkoholu, aniž by se zhroutil. Její dceruška na carském trůnu zdůrazňovala jinou kvalifikaci, a sice zdatnost v carské posteli. Mocnosti si pak vybíraly správné šampióny k výkonu této tzv. boudoir diplomacie.

Sir Harold Nicolson, významný britský státník tohoto století, mezi žádoucími vlastnostmi diplomata zdůrazňoval trpělivost, smysl pro humor a schopnost odolat pokušení vanity čili ješitnosti.

Nejvíce se mi líbí definice, kterou v 17. století formuloval Sir Walton: „Diplomat je počestný muž, vyslaný do zahraničí lhát pro dobro své vlasti.“ (Winston Churchill neméně krásně definoval lháře: purveyor of terminological inexactitudes - dodavatel, strůjce terminologických nepřesností.) Ve Washingtonu až donedávna skoro čtvrt století velmi úspěšně působil sovětský velvyslanec Anatol Dobrynin, jehož Henry Kissinger pochvalně charakterizoval jako člověka „no more deceitful than job required“ - ne víc podvodného a klamajícího, než kolik jeho zaměstnání vyžadovalo.

Máme tu co dělat s kariérou ještě více žádoucí než ve filmu či televizi. On aby to přece jenom byl pořádný rozdíl mezi pobytem v zahraničí, ve velkých metropolích, na blyštivých recepcích se šampaňským, než si ničít zrak nad ciframi a v účtárně či dokonce rozvážet hnůj po družstevních rolích. Kde se tedy diplomatickému řemeslu vyučit, jak se k němu dostat, třeba i bez vyučení?

Ve Francii a Velké Británii nejschůdnější cestu mají absolventi elitních škol. V USA už tomu tak není. Nikoliv již absolvent univerzity Yale a správný WASP (White Anglo-Saxon Protestant), ale spíš z plebejské univerzity státní a pokud možno příslušník menšiny, tedy zejména černoch, nebo aspoň žena s pokoženou jakoukoliv. Přechodní vzdělání není zárukou úspěchu. State Department pořádá písemné zkoušky dvakrát do roka, úspěšný kandidát postupuje do druhého kola, atd. Z původního počtu 16 000 zájemců je vybráno 200. Jedna má někdejší studentka teď vydává víza v Káhiře. Jiný student neuspěl jen proto, že odmítl redukovat svou značnou váhu o vyžadovaných 40 kilo.

Československo sledovalo ovšem sovětský vzor, vytvořilo si speciální školu a pokud mohu posoudit, diplomatické po-

sty zaplňovalo ze tří zdrojů: mladých funkcionářů s hodně širokými lokty, s konexemi estébáckými, s konexemi příbuzenskými. Přísné dodržování socialistického principu odměňování podle zásluhy, ano, tak to má být: kdo se narodil do rodiny významného papaláše, za tuto zásluhu se dostane mezi nás vyvolené. Proto syn generála Dzúra, normalizačního ministra byl diplomatem v Montrealu, proto syn Gustáva Husáka snad dodnes velvyslancuje v Bělehradu. Bratři, sestry, synové, dcery i vzdálenější příbuzenstvo, od Zápotocských po Štrougaly, jelo budovat socialismus co možná nejdál od socialismu. Ještě víc žádoucí ale byla kariéra v resortu ministerstva zahraničního obchodu s většími možnostmi obohacování - okrádání. Nic tak extrémního jako za Ceausesců či za Marcose Ferdinanda a jeho Imeldy, těchto kleptokratů nejznamenitějších, ale v rámci možností českoslovenští minikleptokrati si dovedli naryžovat značně, na bezpečných adresách uložená jmění.

Nejsou adresy jako adresy. Normalizátory do zahraničí ukližený Colotka rozhodně raději spěchal do Paříže než třeba do Ulan Bátoru. Sofie bývala ukližištěm pro zasloužilé soudruhy příliš dynosauriho typu: tedy tam například spěchal nenapravitelný stalinista Václav David. Normalizátoři poslali padlého Dubčeka do Turecka.

Na světě je spousta těchto tzv. hardship posts, obtížných z řady možných důvodů - politických, ekonomických, klimatických, civilizačně kulturních. Tam se jede v naději, že pobyt bude krátký a pomůže v kariéře a přesunu do více žádoucího místa. Nespěchá se do Kabulu či Bejrutu, kdysi náramné to metropole. Jemenská Sana, vždy nenáramná, proměňuje mnoho zoufalců v alkoholiky. V Rio Muni (nynější Equatorial Guinea), kde v hlavním městě je majitelů tak poskrovnu, že v seznamu jsou uvedeni jen křestním jménem, a kde z velké kopie americké vládní pečeti na zdi vylezla zelená, velmi jedovatá mamba, jeden diplomat ze zoufalství uškrtl druhého. Ze čtyř na oné truchlivé vartě tedy zbyli jen tři.

Diplomaté jsou buď profesionálové nebo tzv. politici, tj. individua, která se do funkce dostala proto, že ve své původní funkci selhala. Senátor, guvernér prohraje ve volbách a tak ho z místa porážky pošlou reprezentovat někde dálav. Nebo se tam jede za trest, jako jel David, Dubček či Colotka.

V USA skoro polovina všech velvyslanců je z této politické líhně. Nejsou to jen ve volbách poražení, ale i kamarádi neporažených, bohatci pečující partajní pokladny, manželky mecenášů. Reagan poslal do Botswany stavebního podnikatele Theodora C. Maino s dvojitou kvalifikací: jednak že rád štíhl slony, jednak že podporuje skauty.

Politický velvyslanec není zárukou fiaska, tak jako profesionál není zárukou úspěchu. Někteří z politických, jako např. John K. Galbraith a Patrick D. Moynihan, oba profesori z Harvardu a oba pak vel-

vyslanci v Indii, si počínali znamenitě. Jak ale napsal právě tento Galbraith, je cosi značně perverzního v povolání, jimž se člověk celý život lopotí po žebříčku od příčky sekretáře třetího, druhého, prvního, k *chargé d'affaires*, velvyslanckému radovi až pak úplně nahoru k šéfování té které ambasády, zatím co nějaký totální ignoramus začne hned nahofe a podle toho to někdy - nezřídka - vypadá. Převažuje zkrátka názor, že takovou funkci může zastávat kdokoliv. Výtečný odborník Malcolm Toon, někdejší americký velvyslanec jak v Praze, tak v Moskvě, napsal o své zkušenosti na námořních manévrech ve Středozemním moři, kde se mu jeden admirál svěřil, že už brzo půjde do penze a tak by si rád šel někam zavelvyslančovat a jak to tedy zařadit. Toon odpověděl, že i na něho již čeká penze a že tedy on, někdejší námořní důstojník, by si rovněž někde rád zaadmiráloval. Lampasák exploboval nad takovou nehorázností.

Do někdejších svých satelitů Sověti jmenovali pracovníky aparátu aby pokračovali v partajním úřadování, jakoby v roli guvernérů provincií antické římské říše. Aparátník Červoněnko, poté co bidně zklamal v Peking, omyl si jel zopakovat do Prahy, odkud v roce 1968 posílal rozumu, do něj pumpované státníkem Bilakem.

Američané si vymysleli ještě jedno povídné novum, totiž tzv. jednodolarové diplomaty - milionáře, jimž erár platí ročně jen jeden - prý nezdaněný - dolar.

Výtečný Adlai Stevenson charakterizoval diplomatickou činnost třemi slovy: protokol, alkohol a geritol (posilující výtažek pro chabnoucí pány a paní). Avšak účast na recepcích, společenských obědech a večerech je součástí povolání, kde se zastane plno práce. Případně závistivce potěším sdělením, že to není nic zvlášť medového, že leckdo pak hořkuje - jak by vám například chutnaly ovičí v aspiku?

V knize *Diplomatic Practice* (autor R. G. Feltham, 1980) se lze dočíst o potřebnostech, jak hosty zvat a pozvání přijímat či odmítat, jak rozesadit a jaké pít i jaké krmí servírovat. V Moskvě vyšla kniha *Diplomatický protokol a praxe* (autor F. F. Molochov, 1977). Na 247 stranách se novicům dostává mnoho rad: „V chůzi se nekolébejte, chodte vzpřímení, s důstojností! Nedropte chléb do polévky! Kostí nevyplivujte! Nikdy si nestrkejte růž do úst! Na nikoho se nedívejte příliš upřeně a vyjeveně!“ Autor též žáky chlácholil slovy „Nebudte zklamáni, budete-li mít dojem, že vás každý ignoruje.“

Čím vzdálenější mravy, tím ovšem víc úskalí. Na recepci v arabské zemi hostující československý hodnostář vypil misku s hypermanganovým roztokem, místo aby si v ní omyl konečky prstů. Totéž, byť ne s československým provinilcem, se událo v Saudské Arábii a místní panovník se vskutku zachoval královsky: aby hosta ušetřil před trapasem, svou misku rovněž vypil.

Když britská Alžběta II. přijela na oficiální návštěvu do téže Saudské Arábie, zahalena byla od zápěstí až po kotníky a z hlediska protokolu s ní zacházeli jako s „čestným mužem“ (honorary man). Tam tedy přijet naše obnažovatelka z Bratislavy, mohla by tak způsobit vypuknutí války.

Sir Maori Kiki, ministr zahraničních věcí nového státu Papua New Guinea, muž do bys kamenné, na Sira povýšený právě touto

Alžbětou, napsal knihu s perfektním titulem „Deset tisíc let v jednom lidském životě“. Ten tedy měl nárok na řadu společenských kopanců.

Týž nárok nemíním přiznat československému ministři z doby nynější již samotové, který na recepci, pořádané československým velvyslanectvím ve Washingtonu k počtu návštěvy prezidenta Havla, velmi podstatně urazil tři kongresmany, s nimiž si družně povídal a pak beze slova omluvy se otočil a odešel. (K zlomyslné radosti staré chňoupkovské gardy, která toto faux pas pozorovala.)

Rovněž tomuto československému ministru zahraničních věcí doporučuji seznámit se s všeobecnou zvyklostí odpovídat na dopisy. Prozatím se neobtěžuje být i jen řádkou zareagovat na příjem darů, nikoli vždy jen tuctových.

Od toho je reprezentant reprezentantem, že neprezentuje sám sebe, ale svou zemi. Země hostitelská může provinilce vykázat nebo ho jen ignorovat (tzv. limited diplomatic boycott). Nebo prohrěšky ignorovat a přenechat je masmédiím, za předpokladu, že země vysílající se dovtipí a dotyčného génia odvolá. Není mi známo, zda Bush odvolal Peťera Secchiu, svého velvyslance z Itálie, údajně si potpivšího na mačo počínání vůči příslušnicím něžného pohlaví, včetně štipanců do jejich oblych zadečků, což by v Itálii nemělo přilíh vadit, a na poznámky typu „italské námořnictvo má dna ze skla, aby mohlo dobře vidět na své předchůdce“, což by už mohlo vadit trochu víc.

Velký provinilec (zpravidla v souvislosti se špionáží nebo mezinárodním konfliktem, přesahujícím pouhou osobu představitel) je prohlášen persona non grata a musí zemi opustit.

Tento status persona grata musí diplomat obdržet dřív, než někam může vůbec přijet a předložit své akreditační listiny. Giorgio Pelikan by například nebyl mohl přijet z Říma do Husákovy Prahy. Osoba židovského původu nemůže přijet z Říma do Husákovy Prahy. Osoba židovského původu nemůže přijet do přísně mohamedánské země. V roce 1984 nikaragujští sandinisté jmenovali Noru Astorgu jako svou velvyslankyni do Washingtonu. Tato značně atraktivní soudružka, též zvaná Mata Hari sandinistické revoluce, se proslavila tím, že do své postele vlákala Reynaldo Pérezu Vegu, krutého generála bývalého režimu, a podřízla mu krk od ucha k uchu. Po delším uvažování Washington její přítomnost schválil, s doporučením nesesadit si k ní příliš blízko na recepcích.

Diplomat má imunitu. Kdyby v ožralství za volantem přejel jakékoliv množství chodců, nepůjde do vězení, ale na letiště, ze země ven jako osoba nežádoucí. Zdeňěk Pisk, první tajemník velvyslanectví ČSSR, se pokusil zrekrotovat Franka Mrkvu, zaměstnance State Departmentu, aby zainstaloval odposlouchávací zařízení do kanceláře důležité osoby. Mrkva vše pověděl FBI a Pisk se musel pakovat. Bývalo by mu ale hrozilo zatčení, být pouze členem československé delegace u OSN v New Yorku. Ti totiž mají jen tzv. functional immunity, omezenou v souvislosti s výkonem funkce.

U OSN s oficiálním titulem prvního tajemníka pracoval estébák Václav Králík, který za mnou kdysi přijel na univerzitu. Přivezl standardní československé dary

(slivovici, becherovku, broušené sklo) a byl velmi nervózní - až se mě pak přece jen nepokulil naverbovat do svých služeb, jak jsem předpokládal.

Imunitu mají i diplomatické vaky (pouch). Co to je?

Čiňané za vak pokládají jen papíry, které si diplomat může nést v aktovce. Většina států není tak úzkoprsá a diplomatická zásilka o váze 50 000 liber se nepokládá za něco zvláštního. S vakem rekordního rozsahu se v r. 1985 Sověti prezentovali v Baltimoru. Tam v přístavu nakládali „diplomatický vak“ o váze 35 tun s označením „embassy household goods“ čili kuchyňské hrnce. Ani jeden americký celník se neobtěžoval dostavit k inspekci a pak se divíme, kolik té strategicky důležité technologie se dá z USA vypašovat.

Diplomat s krásným jménem Waldo Emerson Waldron-Ramsey, velvyslanec státu Barbados u OSN, měl psa, který v městěčku Pelham pokoušel osm souseďů. Pelhamský starosta tedy poslal velvyslancovi slušný dopis s vysvětlením, že došlo k pokusání „nerozumného množství lidí“ (the number of times that this dog has bitten people in the area is far from reasonable) a doporučil policii zlého hafana odstřílet.

Velvyslanec elegantně květnatě odpověděl, že takový zásah by mohl mít tragické mezinárodní důsledky. Kopie sdělení americkému ministru zahraničních věcí, ministru spravedlnosti, též generálnímu tajemníkovi OSN. Experti mezinárodního práva se dohadují, zda pes může mít imunitu.

V roce 1962 Karel Žižka, šířant československé mise u OSN s oficiálním titulem ataše, minil se svou ženou Věrou zběhnout k imperialistům. StB se o záměru dozvěděla a dotyčnou Věru v jejím bytě zavraždila (osobně prý vykonal Miloš Vejvoda, šéf rozvědky, za války u vládního vojska, nasazen do Itálie po boku esesáků honit partyzány, po válce velmi činný v teroru padesátých let, po vraždě Žižkové povýšen, dotáhl to až na náměstka ministra zahraničních věcí). Když Žižka po noční službě přišel domů a uviděl krvavý výsledek, natolik jím to otřásl, že se služebním cadilacem registrační číslo DPL-41 vyrazil do ulic, z Manhattanu nebezpečnou jízdu se dostal ke karambolu, Žižka zahynul. Američané nafidli soudní pitvu, Českoslováci (tehdy Čechoslováci, dnes už tedy Češi a Slováci) protestovali, odvolávají se na diplomatickou imunitu.

Tedy otázka: může mít mrtvola imunitu? Mým studentům, zájemcům o tuto kariéru, poskytnu dvě informace - jednu dobrou, druhou méně dobrou.

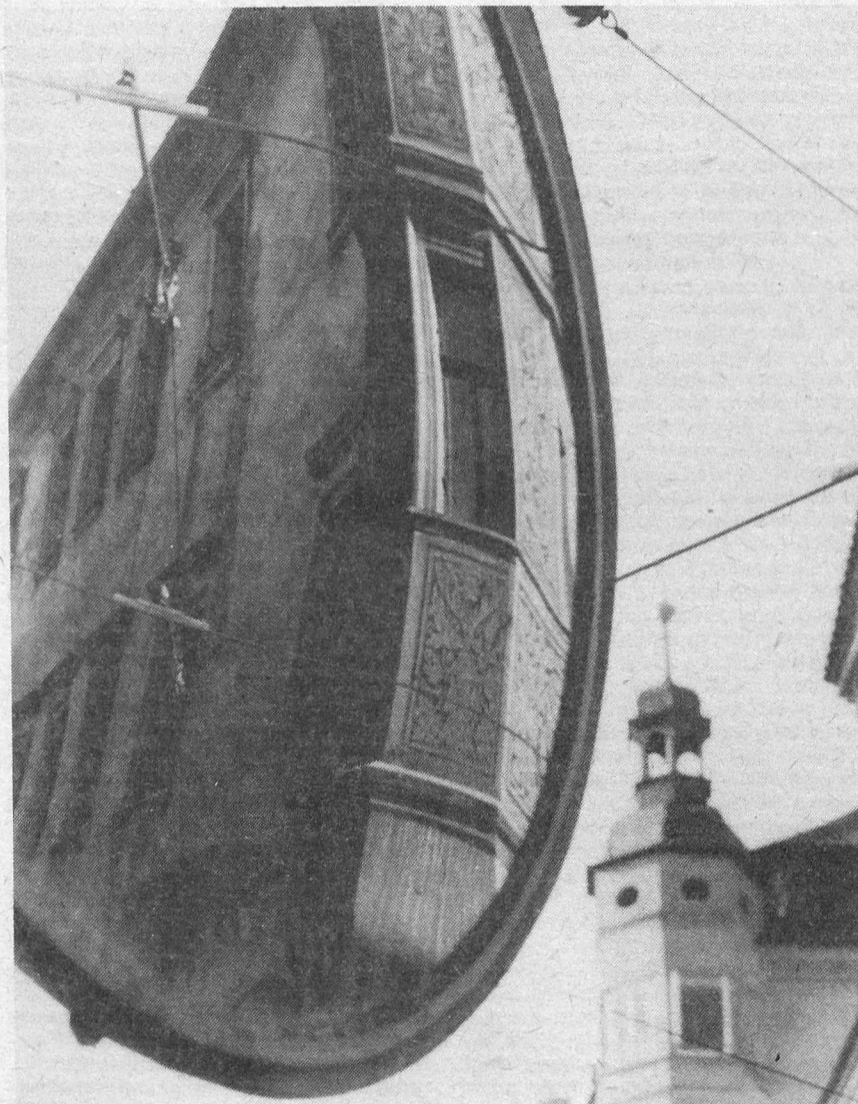
Volných míst přibývá. Přibývá jich spolu s rostoucím nebezpečím. Za posledních deset let ztratilo život víc amerických diplomatů než za předchozí dvě století. Zabito už bylo víc velvyslanců než generálů na bojišti.

A jelikož dochází ke globalizaci problémů, volných míst se třeba bude objevovat víc i v československých řadách.

Znovunavštívení rodných prostorů

OTA ULČ, New York

Na mé články z exotických dálav reagují čtenáři jen málokdy. Jinak tomu ale bylo v případě mé nehorázně dlouhé zprávy z první návštěvy staré vlasti („Návrat, nenávrat“, ZÁPAD, prosinec 1990). Někteří si pochvalovali, že oni přesně taky tak to viděli a cítili; jiní mi vynadali, že jsem nenapravitelný arogantní šťoural. V pokusech o obhajobu marně jsem se snažil vybavit si podrobnůstky „konstruktivního nihilismu“ z dávnověku našich studentských let.

„Kdo za první den své návštěvy nebude mít všechny odpovědi na všechny naše problémy, později je už nikdy nenajde,“ říkají domorodci v Jižní Africe. Čili úměra, že čím větší ignoranství, tím menší zábrany radit. Zkušenost jistě je to aplikovatelná i na jiné země. Proto tedy hupky zpět do Československa s pomlčkou, novým písmenem ve firmě a řadou problémů čerstvých i zděděných.

„Tady to nepoznáš, jak se to od loňska změnilo,“ varovala sestřenice z Rokycan, poklidného kdysi městečka, kde teď za

den došlo k několika vloupáním včetně vloupání do márnice, kde tři mládenci uřízli mrtvole hlavu a s ní pak hráli kopanou. Tak vida, nejen tedy novinky s ekonomickou reformou, privatizacemi, lustracemi a jinými frustracemi.

•••

Pod titulkem „Olomoucká exotika“ uveřejnila Večerní Praha poznámku o Ulčovi - světoběžníkovi, který tentokrát místo na pacifické atoly, na asijské či africké výspy pilil do hanácké metropole. Na letošek mi totiž připadl „sabbatical“, náš výtečný americký vynález, dlouhodobá placená profesorská dovolená. Pravda, v minulosti jsem je trávil pachtěním po zeměkouli, tentokrát místo pečených opic či marinovaných hadů budu konzumovat syrečky mdlých vůní.

Proč tedy Olomouc. Nabídl jsem se přednášet pár měsíců česky to, co doma přednáším anglicky. Karlovu univerzitu, svou někdejší alma mater a citadelu sta-

ných struktur, jsem raději nekontaktoval, ale napsal jsem na mimopražskou adresu. Ti se mi ozvali - se zpožděním, ale přece jenom, což samo o sobě je výkon, projev dobré vůle. Moje zkušenost a též mých bližních je zpravidla taková, že naši adresáti v ČSFR na dopisy pokud možno neodpovídají vůbec. Spíš telefonují (mají-li přístup k telefonu, za jehož použití nemusí platit). Prý jednání jako s mimozemšťany, naříká si kamarád. Mně se tedy jaksi ozvali, s tím, abych napsal skripta, jejichž rozmnožení a dodání studentům ale nemohou zaručit.

Pak se konal kongres SVU (Společnost věd a umění) v Torontu. Jeden z nemnoha účastníků, perfektně ovládajících angličtinu, byl člověk nežijící v anglicky mluvícím světě, totiž návštěvník z Československa Josef Jařab, rektor Palackého univerzity v Olomouci. Tak jako v exilu činnost a úspěchy nejsou výsledkem velkoleposti organizací, ale především věci energie a obětavosti jedinců (jako je třeba neúnavný pan Šrámek v Detroitu či Jirka Troják v Pretorii), totéž a jistěže i ve větším platí na domácí půdě. Zasluhou rektora Jařaba Olomouc vykukuje z klece a navazuje kontakty víc než jiné instituce. Ubývá též veteránů marxismu-leninismu, vědeckého ateizmu, takovýchto groteskních pavěd, ledacos se již učilo a nadále se činí.

Pláclí jsme si, že přijedu na dva měsíce, odpřednáším jim tam zkondenzovaný kurs mezinárodního práva a za tím účelem sepišu skripta, která oni včas vyrobí, studentům k dispozici.

SKRIPTA, u nás přemírou výběru učebnic útvary to neznámý. Pustil jsem se do práce a brzo zjistil, jak že jsem tenhle závazek podcenil. Však takovou přece máme zkušenost, že mezi námi Čechy v exilu dost plynně svižně brebentíme v rodném jazyce, ale když se dostaneme k tématice našich povolání, na západě nabytých zkušeností, tak automaticky přejdeme do té které naší adoptivní řeči.

Jak teď mezinárodní právo plynně vyjádřit v mateřštině? Řeč přebohatá, že ano. Výtečně to potvrdil Mistr Škvorecký ve svém eseji v New Yorku Times - Book Section, jak se lze s češtinou mazlit, jak vyjádřit nuance - že z jedné jediné anglosaské Mary se stane Marie, Mařenka, Mařena, Máry - každá jiná. Jenže jak teď mám česky rozlišit BELLGERENCY a INSURGERENCY, když mě nenapadá nic jiného, než POVSTALECTVÍ? Co si počít s RETORSION, REPRISAL a RETALIATION, když mám k dispozici jen ODVETU?

Opus o 200 stránkách jsem pak přece jenom sesmolil a jelo se.

•••

Jezdit jsem minul automobilem. Zčerstva penzionovaný bratranec si v dopise stěžoval, že kruté zvýšení ceny benzínu mu znemožňuje někdy si odstartovat.

Prima. Navrhl jsem, že mu za pronájem zaplácím dvojnásobek jeho penze, poprvé v životě se tak stane vykořisťovatelem - jeho vozíček dvakrát tak výnosný, než přijem za celoživotní počínání.

Domluvili jsme se a pak se přece jenom

nedomluvíli, bratranec mi na poslední chvíli sdělil, že nepůjčí, poněvadž se v Čechách a zřejmě i na Moravě příliš krade. Nicméně zařídil nám sovětské Lady, sice značně hlučné a žiznivě, ale pohyblivé.

První pohyb byl do Prahy seznamovat se s krušnými dopady tržního hospodářství. Redakce Reportéra se scvrkla ve dvě nudličky. Týž dojem hodně napěchované indické noclehárny jsem získal u Škrty o poschodí výš. Ze prý to tam je všude, dozvěděl jsem se. Nemilosrdný lačný pan domácí - nikoli osoba fyzická, ale organizace - porušil a rušil nájemní smlouvy a činži zvedl mnohonásobně. V klubu spisovatelů jako po funuse, knižní trh ve psi, prý nejhůř od doby Temna. U nakladatelů jsem nic moc nepořídil a nikdo se nedivil. Časopisy na tom nejsou lépe, co vy poštelici se sem teď chcete hnát se svým ZÁPADEM? Publikaci daň 22 procent, každý laje ministru Klausovi.

Víc se dozvídám o privatizacích a lustracích. Lustr též spadl na jednoho ze známých, nikdo by to do něj nebyl řekl. Na mě byl lustr asi také spadl. Začátkem sedmdesátých let za mnou k nám do Binghamtonu přijel jakýsi Václav Králík, oficiálně první tajemník mise ČSSR u OSN. Ve skutečnosti to byl estébák, což jsem předem věděl a rovněž předem vyrozuměl známé u FBI. Předpokládali jsme, že mi soudruzi nabídnou špiónskou spolupráci, kterou bych byl ovšem přijal. Jenže nenabídl, Králík mě zřejmě prokoukl.

•••

Vyhledal jsem českého kamaráda, který u nás na univerzitě šel na penzi a teď už pár měsíců pobýval v Praze. Najal si byt v paneláku, majitelka sídlící v rodinném domku mimo hlavní město inkasuje 300 dolarů měsíčně. Pro obě strany výhodné arrangement, ale příliš dlouho tam setrávat nebude. Vyhání ho závist a nenávisť sousedů. Jeho rodině je nadáváno, co že jim tam z ciziny leze je vyžít. I jméno z poštovního kastlíku jim seškrabují. Tento druh nepřátelství už přiměl jiného známého, našince z Austrálie, že se raději odstěhoval zpět k méně nerudným klonkům.

„Měli jste štěstí!“ dostalo se mi pokárání.

„Tedy měli - ve smyslu, že nás nepřejel vlak, že na nás nepadla pavlač. Jenže nespada ani na vás - v tom případě bychom se tady přece nedomlouvali. Snad byste mohli připustit, že víc než toho štěstí bylo třeba odvahy dotyčného odejít a pak jeho schopnost se ve světě neztratit...“ tak a podobně jsem se pokoušel o obranu.

Daleko líp se o věci vyjádřila Jiřina Šiklová v Květech (č. 17, 1991)? „Exulanti - podobně jako disidenti - jsou pro nás němou výčitkou, jsou odlišní, viditelní, neztrácejí se v šedém zástupu. I proto je na ně vidět, i proto se na ně útočí... Vývoj událostí jim dal za pravdu. Dostali morální satisfakci v dějinách a na to se také špatně zapominá. Představitelé „strany a vlády“ za nás rozhodovali a činili nás nejen na sobě závislí, ale i nedospělými a bezmocnými: to je úrodná půda pro závist. Ti, co se odvážili neposlechnout, se dnes vracejí jako úspěšní, zkušeni, relativně bohatí, umějí jazyky, mají v zahraničí kontakty, disponují zkušenostmi ze světa, do něhož my teprve chceme vstoupit. Odešli, zmizeli, ale dnes vidíme, že nás vlastně předběhli. Jsou pro nás konkurenční a zase nás předběhají. To se v pseudorovnostářské společnosti „neodpouští“.

Pokusili jsme se s oním kamarádem exkolegou sehnat večeri. Na velesídlíšti mezi králíkárnami fungovala jen jedna restaurace. Přirozeně k naprasknutí, takže kdybychom aspoň něco si mohli vzít s sebou, pane vrchní, prosím vás. Přírodní řízky na houbách že máte - no ano, milérádi, moc vám budeme vděční.

Prý za okamžiček. Slíbené tři minuty se sice protáhly na minut třicet, neměli do čeho zabalit a tak nám večeri napěchovali do sklenic. A že si ji máme nechat, oni ji odepišou, že se jako rozbila. Optimistický závěr, tedy, s důvěrou u lidskou dobrotu, jakkoliv již tak dlouho poničovanou.

•••

Mírím tedy do Olomouce, kam občas dojíždí přednášet také Egon Lánský, náš občasný spolupracovník v ZÁPADU. Z redaktora Svobodné Evropy v Mnichově se stal mluvčí ministerstva zahraničních věcí v Praze. Jeho BMW za jednu cestu tam a zpět spolkyá benzinu za 1.200 Kčs.

„Je to pravda, že se ti tímto povýšením plat snížil dvaadvacetkrát?“ zeptal jsem se.

Pravda to nebyla. Plat se mu snížil pětadvacetkrát.

Tak vida, co člověk neudělá pro vlast, i když ta východní část vlasti se ho za války snažila zplynovat.

V Olomouci jsem před tím byl v životě jen jednou, ve vojenské nemocnici při pokusu simulovat neduhu, abych se od černých baronů dostal zpátky do civilu. Neunikám meditaci: Bylo by mě tehdy v uniformě buzerovaného pětápáka mohlo napadnout, že se sem budu jednou vracet jako americký univerzitní kantor, že se ožením s čínskou šlechtičnou, pustím do pobíhání po kontinentech, začnu psát knížky...

Snad to příliš nevyzní jako chvástání, ale jako údiv, zírání na zákruty, divy života.

Teď mě tu ubytovali na náměstíčku sv. Václava, vedle dómu, kde sídlil Wolfgang Amadeus Mozart (a kde údajně složil svou VI. symfonii - zvanou Olomouckou), kde zavražděn byl poslední Přemyslovec Václav III.

Ze středověku jsem pak byl za pár dní překvartýrován do současnosti a sice do bytu po sovětském velicím generálovi. Byt bedlivě zrestaurovaný, mezinárodní bratr v něm zanechal předpokládanou spoušť. „Byl by mě zastřelil aspoň čtyřikrát,“ řekl rektor Jařab. Sovět, s mentalitou dinosaura, sopil nad nevědkem Moravanů a hrozně předvidal, že špatně to s nimi dopadne, až je zas přepadnou Němci.

Tedy jsem meditoval nad oněmi zákruty osudu a Ladou mířil do Města Libavá, někdejšího našeho pětápáckého soustředění. Jenže jsem tam nedojel - cedule s velkými písmeny několikajazyčně oznamovala, že je to tam OFF LIMITS, VERBOTEN, vstup nadále zakázán.

•••

Jako vloni je v Československu stále přemnoho lízatelů zmrzliny. Kornoutek u úst za jakéhokoliv počasí.

Na rozdíl od rodné Plzně, stále rozbombardované a ohavné, se v Olomouci, zachované barokní enklávě, dá příjemně bloumat, zajít do divadel a dívat se, jak dlouho spolu s jinými kulturními přiležitostmi se udrží. Výtečné operní produkce. Takovouhle náramnou Rosinu v Rossiniho Lazebníkovi jsem už dlouho neviděl, neslyšel. Jenže tu určitě brzo ukradne nějaká

prominentnější, centrálnější scéna. Dvakrát jsem se pokusil jít na Smetanovo Tajemství, dvakrát změna programu. „V tom je to Tajemství,“ vysvětlila slečna u pokladny.

Lístky jsou vždy k máni. Vyprodání byli jen Švandrlíkoví Černí baroni, poskytující druh humoru, který přece jenom je už poněkud passé. Na legraci s Gottwaldovými portréty starší diváci nereagovali vůbec, a nemyslím, že to bylo kvůli vulgárnostem slovního doprovodu. Byli tu svědky výsměchu době jejich vlastního dávného mládí - a možná že i jejich budoucnosti. Ony srandičky o nezaměstnanosti v kapitalismu, něco tak pradávně vyčichlého a ejhle, teď to dostávalo až nepříjemně aktuální punc.

Doháním české filmy současné, „Ta naše písnička česká II“ o hanebnostech Pragoconcertu, „Jen o rodinných záležitostech“, o procesech pedesátých let s nevinnými soudruhy, režíroval Jiří Svoboda, šéf právě této partaje, a v čelné roli Milan Kňažko, do včerejška slovenský ministr zahraničního počinání. Snažím se seznamovat s filmy šedesátých let. „Spalovač mrtvol“ se symbolikou částečně matoucí, ale pořád co mělo říct, na rozdíl od „O slavnosti a hostech“, už příliš odváté. Zdena Škvorcová v něm ale rozkošně nakládala se živýčkou a její manžel neřekl ani slovo.

Olomouc je též město studentské, ohromil jsem černouška z Burundi jakousi znalostí jeho hlavního města Bujumbura. Afričanům tu salutují za jejich zdatné potýkání se s češtinou.

„Já su ale tak nasraná,“ svěřuje se šestnáctiletá hanácká poupátko jinému poupátku. Vida, to za mých časů nebývalo, řízný naturalismus slovem se tu zaslechne každou chvíli. Poskytován je i obrazem - fellatio, výkon orální lásky v novém českém filmu, za něco takového by v USA dostali zatracující hodnocení X.

Naturalismus též činem: neměl jsem městskou mapu, centrem se nedalo projet, nabídl se občan, že mě zavede. Posléze se představil jako učitel hudby, momentálně nejen bez místa, ale i bez občanské legitimace, neboť byl přepaden, oloupen a ztloučen, rače se podívat, ukazoval modřiny a kotlinu po vyraženém zubu. S velkým ošíváním mě požádal, zda bych mu nepůjčil pedesát korun a do zástavy mi nabízel policejní potvrzení o oddízené občance. Dal jsem mu stovku bez zástavy a odmítal další díky.

Zásluhou absurdních kurzovních přepočtů, aby v Československu štedrosti propadl i největší skrbliik. Třicet korun za dolar z nás činí velmože nebo aspoň tvory, kteří mohou nakupovat, aniž by se obtěžovali pohledem na cenovku, jakkoliv tedy tu zvedli ceny, ztěžující život patrně většině domorodců. Takovouhle láci pro návštěvníka jsem zažil jen kdysi dávno, před dvaceti lety na Filipínách a Sri Lance, tehdejší ještě Ceylonu. Vlezu k holiči a oni mi tam přistíhnnou zbytek vlásků za sedm korun. Platím desetikorunu, je mi trapně nechat zpropitného jen tři koruny a tedy přidávám jeden dolar. Z údivu a poklony je mi taktéž trapně. Jakožto buržoazní kapitalistický zhyčkanec nakupuji v Tuzexu a platím kredit kartičkou.

„Co říkáte tomu Svitákoví?“ leckdo se mě ptal a tady jsem říkal cosi o jeho americké penzi, odhaduji ji na minimálně tři ti-

síce dolarů měsíčně - tedy sto tisíc korun, plat mnoha ministrů, jež na rozdíl od předáka Sládka, Sviták nemíní nahnat do Vltavy, poněvadž ta si prý takové další zašpinění nezaslouží.

„Mít tolik prachů, to se ty voloviny snadno říkají - ty jeho Soudruzi a soudružky, na naše doly a hutě kapitalistům sáhnout nedáme - už je vidím, jak se sem kvůli tomu hrnou,“ vyjádřil se místní kubic, požívající tři procent Svitákova kalifornského příjmu. Věru ano, to se pak dá i v Košicích lichotit Slováckům za množství jejich politického rozumu a všude varovat před nebezpečím systému, který jeho osobně tak luxusně zaopatřil. (V tom tedy se náš filosof důkladně zamerikanštil, od mnoha svých univerzitních kolegů za velkou louží k nerozeznání.)

• • •

Když jsme u těch peněz: v Československu se mi vzdor daňovým a jiným srážkám nashromáždila z různých honorářů částka, přesahující průměrný roční plat občana. Nemohu tedy muset měnit příliš valut, ty budu potřebovat v západní Evropě, kde náš souchotinářský dolar má pramalou cenu. Tedy nutno vybrat z Živnobanky. Z Olomouce se tak ovšem učinit nedalo, musel jsem do Prahy.

V Ugandě je to proces schůdnější. Zde na příkopě č. 18 jsem se musel jít péčovat k obležené přepážce, za níž tři slečny pořád někam nadlouho odcházele. Po delším čekání a šťouchání zjišťuji, že jsem tam zbytečný, poněvadž Zákazník musí napřed vyplnit papír, formulář, který ale vězel někde za přepážkou.

„Proč ho sakra nemáte tady někde vpředu k dispozici?“ vznáším racionální kapitalistickou otázku.

To že prý nejde.

„Ale proč nejde?“

„Poněvadž by je lidi kradli.“

Proč by kradli formuláře? Inu, prý kradli. Uplynula necelá hodinka a u jiného okénka jdu fasovat balik bankovek. „Nemůžete mi to, slečno, dát do obálky?“

„Obálky nemáme,“ vlídně vysvětlila.

„To je úroveň, co?“ vmísil se Čechoaustralán a zmínil se o své jiné zkušenosti: „Měl jsem toho tady už dost a tak jsem šel do Komerční banky otevřít si konto tam. Jenže se mnou vyběhli. Jste objednaní? Řekli. Nebyl jsem a tak tedy ven se mnou.“

• • •

V Plzni na autobusovém nádraží mi paní za okénkem s nápisem INFORMACE vynadala, že se nevyznám a tudíž se domáhám informace.

V Olomouci v restauraci Národního domu, podniku lepší kategorie, jsem jediný zákazník. Pan vedoucí a číšnice se hlučně baví a mě ignorují. Jdu jim tedy sdělit, že odcházím. Nechápu.

Prodejny PNS v nejrušnějších prodejních hodinách jsou většinou zavřené, tedy přes mříže hledím na noviny a časopisy, tolik jich tam mají, mezi nimi se ten náš ZÁPAD určitě ztratí, kdyby tedy měli otevřeno. Jdu do trafiky, tam úřadovali, plno denního tisku. S výjimkou Lidových novin.

„Lidové noviny nemáte?“

„Ty mi sem nechodí.“

„Proč nechodí.“

„Zkrátka nechodí.“

„To vás nezajímá, proč nechodí?“

„Dyť vám říkám, že nechodí.“

„Prosím vás, s tímhle postojem, jak se s tímhle uvažováním chcete vrátit do Evropy?“

„Já se nikam vracet nechcu,“ paní fukla a od protivy se odvrátila.

• • •

Už zas rýpám jako v minulém berichtu, já vím. Stín totalitní zkušenosti je dlouhý, už zas vidíme příliš mnoho portrétů nového prezidenta na úředních zdích. Příliš přemalování názvů ulic, bourání památníků, aby se vlastní minulost příliš nepamatovala. Tím, že se odmontuje plaketa s informací o tom kterém bolševickém shromáždění, dojde snad k vyradění minulosti, případně vlastního špatného svědomí?

Zúčastnil jsem se ustavujícího sjezdu O.D.S. (Občanská demokratická strana), dostal jsem jmenovku HOST bez jména, též bez fungujícího spínáčku na sako, nadále prý nedostatkové zboží. Někteří - ne ale všichni - řečníci tvrdili, že jejich pravda je ta jediná pravdivá, někteří povstávali s požadavky typu „buď všechno nebo nic“ a bylo pak na Václavu Klausovi, aby zachraňoval situaci se zdůrazňováním novot jako tolerance, konsensus, kompromis.

K změně však dochází, ne každý každému vlkem. V tramvaji mi slečna nabídla místo k sezení. Bolestivě jsem zavrtěl hlavou, že ne, archaické údy mi ještě slouží, jenže ona dobrá duše naléhala, trapnost pak vyřešil jiný starší pán, který se s chutí na sedátko svezl.

Objevují se privátní obchody. Vloni byly fronty na citrony delší. Podařilo se mi sehnat ředkvičky. Už vydržím stát i ve frontách a v aktovce automaticky nosím pytlík pro případ, že někde bude něco užitečného ke koupi. Vynalezl jsem si svou olomouckou exotickou specialitu jahodový džús a do něho si přimíchávám nastrouhaný kokos, obé snadno k máni.

Už si tedy zvykám, aniž bych se ale všude přestal domáhat, aby si oni odvykali. Do profesorské stravovny si nosím tam neexistující papírové ubrusy a raději se odvracím, když kuchařka rukou nabírá nudle a porcuje je na talíře.

• • •

Areál Palackého univerzity je téměř kompaktní, v Křížkovského ulici je i barokní, nikoliv tedy každý pes jiná ves, rozcouráno po městě, jak je tomu v Praze a leckde jinde. Tak prostornou kancelář, co mi přidělili, nemá ani náš americký rektor.

Jaká to výhoda naší angličtiny, že nerozlišujeme tykání a vykání, znovu si uvědomuji. Zdejší titulování, profesorování, to jim brát nebudu, co jsou americké plebejské způsoby/nezpůsoby proti váze tradice, takhle už je to baví staletí.

Přišli mi tu gratulovat s kytkou a vínem k svátku - tedy něčemu u nás za mořem neznámému. Jeden kolega kromě slivovice do hrdlá mi na housle zaserenádil do ouška. Kdo by pak nebyl upřímně dojat.

Přijel sem austrálský ranhojč a léčil slovem. Slova anglická tu nadále jsou vesměs nesrozumitelná, což jsem ocenil na divadelním představení, importu z Anglie s nehorázným množstvím vulgárností.

Studenti jsou ovšem civilizovanější než ti američti: např. dovedou pozdravit, činí tak bez náznaku nechuti. Ve třídě ale projevují druh zdrženlivosti, kterou bych vital, kdyby jí bylo méně. Snažím se být neformální, jak se jen dá. Pár jedinců má znalosti převyšující americký průměr. Třeba jsem se zmínil o ostrově Nauru a oni věděli, o čem mluvím.

Čekal jsem víc dychtivosti po vědění o světě. Netroufám si ale formulovat závěrečný soud. Je tato pasivita či jen zdrženlivost věc nejistoty? Jsem tu upozorňován, že tohle je přece mládež přijatá na studia ještě za Jakeše, tehdy politicky bezúhonní, nezřídka z rodin politicky prominentních. Někteří byli předurčení ke studiu jakkoliv třeba bez talentu či motivace, teď navíc doma slyší, jak tatínek expapaláš lamentuje o stavu věci. Tak proč by, jak by se mohli zajímat o povídáníčka někoho z amerického kapitalismu.

Někteří pesimisté mi tvrdí, že přehlížet by se neměla i navyklost lenosti, všeobecný pokles standardu, nároků na cokoli - lajdačilo se ve fabrikách, v úřadech, proč tedy ne ve školách? A pak taky nezapomeňte, pane profesore, že studentům se přisuzuje zásluha za listopadovou revoluci, a to pak každý jakkoliv nezúčastněný se snaží ze zásluh vyřežovat co nejvíc. Tedy minimum požadavků, místo zkoušek zápočty či kolokvia a kantoři raději kejvnou, než aby riskovali rebelii.

• • •

Víc než manuálně distribuované nudle mi vadí antikvární technické vybavení, např. manuální psací stroje, uděsné kraksny do hnoje zaházet a zadupat. Rovněž komunikační systém - v porovnání Uganda vzorem. Na celičkové katedře je jen jeden telefon v ne vždy přístupné kanceláři, odkud lze volat ven z města. V přepychové prostorné bytě po sovětském komandantovi telefon není. Tedy abych ve městě obíhal budky. Prozatím jsem našel jednu, bez dveří, ale sem tam funguje. Přátelé z Prahy se snažili dovolat sem a já k nim. Vesměs se nám to nepovedlo, takže si nemáme co vyčítat.

Tristní pravidlo má ale jednu výjimku. Mohu telefonovat do Ameriky. Vytočím totiž číslo 00420-00101, odněkud hodně z dále se ozve „ATaT, may I help you“ a já jim řeknu číslo, jež míním volat a též číslo svého konta, kam mi to zaúčtovat, ve vteřině mě spojí se slovy „Thank you for using ATaT“ a já si pak přes oceán povídám a vysvětluji, že to nic, kolem zrovna jela tramvaj, nebo se do budky vchrstl déšť neexistujícími dveřmi. Když odložím sluchátko, vložená koruna pak vypadne zpět. Když jsem se proceduru snažil vysvětlit úředníci na poště, neuspěl jsem. Odmítla uvěřit tak pro ni nerealistické nehoráznosti.

• • •

Antonín Blažek, olomoucký kolega - teoretik vědec a praktik poslanec Federálního shromáždění, pak zařídil průjezd do zakázaného vojenského prostoru Libavá. Nic známého jsem v něm nepoznal, nic nestálo za patrně nezákonné fotografovat s výjimkou zdevastovaného tereziánského kostela Stará voda. Azbucí zde počmárali, co se dá - VORONĚŽ - vyryto pod jedním svatým, LENIN - vyryt nad všemi svatými.

Ovoce rajských stromů jíme

J. FORMÁNEK, Paříž

Paní režisérka Chytilová nechť mi promíne, že jsem si pro svoji povídku vypůjčil název jednoho jejího filmu. Když mě to všechno začalo provokovat a zjevovat se v hlavě, aniž bych věděl proč, napsal jsem na ještě prázdný papír tento název. Takže promiňte: „Ovoce rajských stromů jíme“.

Bydlel jsem v Paříži přesně čtrnáct dnů. Tetička odjela na půl roku do Pyrenejí a já zůstal sám. Ještě mi stihla vysvětlit kde co najdu, zabouchla dveře u svého rychlíku, skrze tlusté klimatizované kupé udělala úpěnlivé němé gesto, které jsem si mohl vyložit všelijak a zmizela na šest měsíců někam na jih. Zůstal jsem sám v jejím bytě, abych se v noci věnoval francouzštině a přes den Paříži. Tu ženu jsem poprvé viděl přesně po těch čtrnácti dnech. Stál jsem před vchodem a bavil se s domovní-

Usmála se, nasedla do auta a odjela. Před výjezdem z domovní dvorany mně ještě lehce zamávala.

„To je zvláštní,“ prohodil jsem spíš sám pro sebe.

„Že jo,“ chytíl se toho v opačném smyslu nešťastný domovník.

„Padesát sedm košťat, víte, co to je? Kecají ve vládě o raketách, atomovejch elektrárnách a počítačích, ale pořádnou metlu už člověk nesežene!“

„Víte, že je to víc než jedna týdně?“

„No jo, sakra, máte pravdu. A co u vás, taky se tak lámou?“

„Nevím, já jsem nezametal, ale slyšel jsem, že jo.“

„Jó, pane, to je bída - povídá se, že v Rusku,“ poslední slovo doslova vykřikl a pak mě chvíli zkoumal co to se mnou udělalo.

„Hm.“

zal jsem na místo, odkud odjela ta černovláska.

„To je vaše sousedka, Španělka,“ prodala se do Paříže a tuším že tu něco studuje. Mluví už dobře, lépe než vy, však jste to slyšel. Bydlí tady taky osm let. Její manžel je nějaký inženýr nebo co, nashle.“ Otočil se a odcházel.

„Osm let, to je doba,“ brumlal jsem si už pro sebe. Přesně jsem věděl, na co myslí. Za to období zlámal přinejmenším 546 smetáků.

Šel jsem domů. To je zvláštní, koho mi ta holka jenom připomíná?

V Paříži vládlo jaro a já stoupal po schodech do čtvrtého patra, přemýšlel o sousedce i domovníkovi, který si na mě vzpomene, když s manželkou probírá historii smetáků. Všechno se mi slilo dohromady a na všechno bych zapomněl...

Snímek Helena Helmichová

kem, členem francouzské komunistické strany. Do jeho chmurného monologu o těžkostech života, marnosti zametání chodeb (lidi je zase zašpini), stříhání venkovního trávníku (vyroste mrcha znova), zimního topení (že on akorát musí bydlet v Paříži, kde je obvykle zima) a neschopnosti vládnoucí třídy zajistit výrobu trvanlivých smetáků (představte si - loni jsem jich zlomil padesát sedm), náhle zazněl ženský hlas.

„Dobrý den, my se ještě neznáme a jsme vlastně sousedi na patře.“

Otočil jsem se a uviděl drobnou černovlasou ženskou v džínách a manšetrovém saku, s asi tříletou holčičkou v náručí. Podala mi ruku a představili jsme se.

„Kdybyste něco potřeboval, klidně zavozňte. Manžel umí německy. Slyšela jsem, že vy taky, bydlíme hned vedle vás.“

„Tak v tom Rusku dával prej ocelový násady a pak se to neláme.“

„Hm, nevím.“

„Panečku, to je potom smeták - Stalin to měl vždycky dobře promyšlený,“ pronesl významně na závěr souvětí a znovu čekal na moji reakci.

„Je to možný, ale zase se víc při práci nadřete, to koště je určitě těžší.“

Chvilku přemýšlel a přitom se opřel o násadu, kterou držel v ruce. Čekal jsem, že praskne. On asi taky. Tentokrát však francouzská vláda zajistila dobrý výrobek.

„Asi máte pravdu, o tom jsem takhle nikdy nepřemýšlel. Jdu to říct manželce, včera jsme se o tom akorát bavili v souvislosti s vámi. Nechcete zaskočit na aperitiv?“

„Děkuju, ale musím se zase učit, jste moc hodný, prosím vás, kdo to byl?“ Uká-

Několikrát jsme se potkali na schodech a začali si tykat. Jednoho pátečního večera někdo zazvonil. Přišla i s manželem. Diskutovali jsme o politice, manžel uměl německy hůř než já francouzsky. Jmenoval se Daniel a ona Celo. S Danielem jsme začali chodit hrát tenis. Pracoval na Sorboně na výzkumu sluneční energie. Celo studovala historii, malinká Aynoa ve svých čtyřech letech mluvíla skvěle francouzsky i španělsky. Párkrát jsme spolu povečeřeli. Za dva měsíce jsme byli jako staří kamarádi.

Někdy, když jsem doma v tichu kouřil a opakoval si v hlavě slovička, slýchal jsem je jak se baví, nebo i hádají. Ona, s výrazným hlasem i artikulací, temperamentně vykřikovala své problémy. On, klidný a rozvázný, se snažil něco logicky vysvětlit. Několikrát jsem s ní byl nakupo-

vat a ona mně ukázala, kde a co je nejlivnější. Několikrát jsem s ním jel autem a on jako rodilý Pařížan mě provedl zkratkami a neznámými průjezdy. Jednou pozdě večer u mě zazvonila.

„Aynoa už spí, nechceš se jít projít?“

„Docela jo, Daniel taky spí?“

„Ne, on je celý týden v Montpellier na nějakém kongresu,“ prohodila lhostejně.

Podíval jsem se na ni. Drobná černovlasá Španělka v kečkách, džínách a triku. Je to zvláštní, někoho mi připomíná a nevím pořád koho. Byla docela hezká, ale takovým tím způsobem, kdy krása do očí přímo nebije. Po chvíli pozorování se však objeví jako dno čisté řeky, jejíž zčeřená hladina se uklidňuje. Stála ve dveřích a čekala, až se obují. Možná, že někde jinde by to bylo zvláštní - mladá žena přijde večer pozvat skoro stejně starého souseda na procházku - byl jsem však v Paříži, kde je toho tolik zvláštního, že jsem se automaticky obouval bez jakýchkoli pochybností. Taky jsme kamarádi, tak proč si lámat hlavu.

Venku jsme se procházeli a kecali. O Španělsku, Paříži, Praze. O její historii a o mém divadle.

„Můžu se tě na něco zeptat?“

„Hm.“

„Proč se v sobotu a v neděli pořád díváš na hodinky?“

Začal jsem se smát.

„Protože se v tu dobu hrají v Praze v Národním divadle dvě představení - odpolední a večerní. A já to z Paříže sleduju a představuju si co se hraje, co bych normálně dělal, co dělají kamarádi a který je asi jednání a nebo výstup.“

Usmála se.

„Je ti smutno?“

„Ani ne. Ale mám to rád, je to asi takové vnitřní provokování minulosti, které mně dělá dobře. Ale smutnej z toho nejsem. Je taky fakt, že jsem měl spoustu kamarádů a tak si na ně taky vzpomenu.“

„Takže seš trochu smutnej.“

„Nejsem, Celo, fakt: Už jsem ti to říkal dřív. Kdyby mi teď někdo dal letenku, že tam můžu ještě večer letět a pak se zase klidně vrátit, neudělám to. Strašně rád si na to vzpomenu, ale nechci tam!“

„Jednou budeš chtít.“

„Nevím, ale teď ne!“

„Ty seš zvláštní.“

„To není nic zvláštního. To je můj způsob, jak líp zapomenout a zvyknout si tady. Vzpomínat na to tam, představovat si, jak tam je. Ale bez citu, trpkosti, lítosti - prostě jako bys to někde četla, nebo viděla ve filmu. Už několikrát jsem se přistihl při myšlence, jestli se mně se nakonec přece jenom nezdálo, jestli to bylo a nebo ne.“

„A?“

„Pak si však uvědomím, že tam ti lidé jsou pořád, že tam mám rodiče, kamarády, starý lásky. Přijde dopis, kterej to všechno rozčeří, nabudí atmosféru a já jsem zase tam. Proto musím začínat pořád znovu v těch němě mrtvých vzpomínkách. Znovu vzpomínat a vlastně zapomenat. Přiznám se, že v poslední době je to už snazší. Čím víc narůstá časový rozdíl, tím víc se ta země vzdaluje. Jako by odpouvala.“

„To je zajímavé, já jsem to nikdy tak neměla a taky jsem cizinka.“

„To není zajímavé, promiň, to je jasné. Ty máš pořád to Španělsko otevřený, kdy-

koliv tam můžeš a kdykoliv se můžeš vrátit. To je ten největší rozdíl. A pak, žila jsi tady od začátku s Danielem, měli jste dítě a to už je nějaký smysl, studuješ - další smysl, máte vlastní byt - další smysl.“

„Ty seš tady taky kvůli nějakému smyslu.“

„Jasně, ale teď ho spíš hledám a musím si ještě sám sobě spoustu věcí ujasnit. To co je tam u nás jasné, je tady naráz něco úplně jiného, víš?“

„Nevím a už nemluv a dej mi ruku.“

S opravdovým překvapením jsem se na ni podíval.

„Ne, já to nemyslím tak jako ty - já se chci jenom podívat do tvé dlaně.“

„Ty umíš číst z dlaně?“

„Neumím, ale ráda se tam dívám,“ mrkla na mě šibalsky.

„Velká láska, málo peněz, čáru života máš rozpuřenou. Ten předěl je asi ta Francie. Teď bude záležet, jestli ta větší část je prožitá a nebo naopak. Jestliže jo, tak podle toho prcka co ti zbejvá to tipuju tak na pět - deset let maximálně. V opačném případě se dožiješ přistání na Jupiteru...“

„... a konce komunismu ve Svazu sovětských socialistických republik a okolních spřátelených blbců!“

Smáli jsme se.

„Jdu zítra do Univerzitní knihovny, chceš jít se mnou?“

„Škola mi končí až v jednu odpoledne, Celo.“

„Dobře, já tě počkám o půldruhý na Châtelet.“

„Fajn.“

Druhý den k večeru jsme se ploužili do Latinské čtvrti na kafe. Oba jsme byli unavení. Já francouzštinou a ona svým studiem. Začala mně vyprávět o svých kamarádech z Paříže.

„A víš, byli to fajn kluci, ale byli homosexuálové, takže to mezi námi klapalo bezva, proto jsme ještě do dneška kamarádi.“

„To už jsi znala Daniela?“

„Né, kdepak. Přišla jsem do Paříže s kamarádkou. Bydlely jsme kousek odtud v podnájmu. Ona si pak našla nějakýho kluka z Chicaga a teď žije v USA. Mě si našel Daniel a zbytek už znáš.“

„On si tě našel, jo?“ zeptal jsem se se se se.

„Jasně, já nikoho nehledala,“ odpověděla a podívala se mně přímo do očí. Výbec nic mě nenapadlo.

„Můžu se tě na něco zeptat?“

„Proč se dívám na hodinky?“

„Né, vážně.“

„Celo, ty můžeš všechno.“

„Ty jsi homosexuál?“

Málem mi vypadla cigareta z pusy. Tak tohle se mně ještě nestalo.

„Né, proboha, proč?“

„Protože z každýho máho kamaráda, s kterým mně bylo dobře, se nakonec vyklubal homouš.“

Šli jsme chvilku mlčky. Když jsme přecházeli most přes Seine přímo k bulváru Saint Michel, znovu na mě promluvila.

„Ty mi nic neřekneš?“

„Co ti mám říct?“

„Nevím.“

V tom okamžiku jsem už věděl co chci slyšet. Ale proč, proboha? Proč pořád ty vášně, to už fakt nemůžeme být normální kamarádi, kteří spolu leží třeba i v posteli, ale myslí na myšlenky toho druhého a ne na jeho pohlaví. A pak, je tu taky Daniel. A pak je tu taky to, co ona nepochopí. Že

s ní jsem hlavně z toho důvodu, že je to lepší než se flákat sám. Lepší v tom bavení, vykládání a pití kafe. Asi jsem egoista.

„Mně je s tebou taky fajn.“ Řekl jsem do pauzy ticha a vzápětí se zhroutil a zděsil. Kdo to za mě řekl, kdo to uđělal? Už ale bylo pozdě. Slova se narodila do pařížského podvečera. Viditelně se jí ulevilo a usmála se. Bože, to jsem vůl.

„Ovoce rajských stromů jíme.“

„Cože?“

„Ale nic. Nač jsou tam před tím Pompeidouem ty obrovské hodiny?“ Zeptal jsem se, abych to zamluvil.

„To je ještě čas do konce století a tisíciletí. Na Silvestra v roce 1999 tam o půlnoci naskočí samé čuly. Přijdu se sem na to podívat.“

Jak to řekla samozřejmě. Ono to bude za jedenáct let a ona ví, co bude v tu dobu dělat. To je hrozná - já nevím, co budu dělat zítra, natož v tom dalším tisíciletí.

„Tak si tu na tebe vzpomenu.“

„To seš hodná, ale proč pak?“

„Protože ty se toho nedožiješ. Piješ moc kávy a huliš spoustu cigaret, víme - pane z Prahy,“ řekla s veselou potměšilostí.

„Děkuj si za upřímnost, pani ze Španěli!“

Takže je to jasné a už vím, co budu za těch jedenáct let dělat. Dival jsem se na její zadek, jak rytmicky mizí do blízké kavárny. Je to Španělka, holky v Čechách to tak rytmicky neumí.

Seděla už za stolem a lusklá na mě prsty. Stál jsem pořád na chodníku. Jasně, je to tak. Oni lusknou, někdo zvolá olé a přičítí se býk... Jasně, vždyť to znám. Přišel jsem k ní a posadil se. Rukou jsem hledal pod tričkem přívěsek.

„Co si dáš?“

„Kafe.“

„Fajn, já taky.“

„Á, tady je.“

„Co?“

Vytáhl jsem na světlo boží malinkatý zlatý obrázek a hrdě nafoukl svoji hrud.

„Jé - ty seš torr?“

„Sí - olé!“

Dalších čtrnáct dnů se nic nedělo. Paříž se proměnila v žhavou pec a teplotní rekordy stály s datem. Davy zpocených turistů z celého světa vyhřezávaly z přečpaných chodníků a vlaků metra, zpitomělí vedrem, Paříži a dvoustým výročí Francouzské revoluce. Mezi tím vším jsem se snažil jezdit do kursu, odpoledne sedět ve stínu stromu, nebo u řeky, a večer se třikrát sprchovat. Život k polední očividně odumíral, takže ani člen francouzské komunistické strany, náš domovník, nebyl k vidění opřen o násadu koštěte na dvoře, ale spíš o pult blízké kavárny, kde se naléval pívem a nadával na osud.

„Merde, že akorát já musím žít a makat v oblasti takových pařáků: U vás to taky tak peče?“ Zahulákal směrem ke mně. V hospodě jsme byli sami dva. Čekal jsem na čišníka až přinese žádané gitanky.

„Taky, taky a když přitáhnou radioaktivní mraky z Východu, je to ještě veselejší.“

„Aspoň je tam nějaká sranda,“ pronesl chmurně a dopil pivo. Buď jsem to řekl blbě nebo mně rozuměl pouze závěr věty a nebo už vypil toho piva víc než dost, uvažoval jsem platě cigarety.

„Hele, mladej,“ zarazil mě u dveří, „a co ta Španělka, co, dobrý? Starej je pořád na kongresech, tak zaskakuješ, né, co, cha cha chá!“ Začal se oplzle smát. Tak je to přece jenom to pivo, pomyslel jsem si.

„Co máte, my jsme kamarádi.... všichni!“

„Ruská trojka,“ vykřikl bujaře a plácl do pultu, „pivo!“

Smál se teď i s číšníkem. Mávl jsem rukou a vyšel ven.. Vedro mě opět až omráčilo.

„Francouzky - Francouzům! Ale cizinky klidně cizincům!“ Slyšel jsem ještě za sebou podivně překroucené heslo pravičáka Le Penna z úst komunistického levičáka. Lidi se nudí a vymýšlí si blbosti, napadlo mě ve čtyřicetistupňové výhni. Na dveřích bytu byl vzkaz - „Dnes večer slavím narozeniny, počítám s Tebou, Celu!“

Dal jsem si doma sprchu a jako trpící Orfeus se dlouho díval na ten kus papíru.

Do prdele, co vlastně chci? A co chce ta holka? A co moje svědomí? Otázky se vynořovaly a zabodávaly do racionální části schizofrenního mozku přesně v okamžiku, kdy se na mě doslova vrhla v jejích malém Renaultu. Narozeniny skončily a Daniel odjel nočním vlakem do Marseille. Byli jsme ho vyprovodit. Autem jsme se pak vraceli domů. Na nástupišti se loučil se svojí ženou a smutným pohledem sledoval přes její vlasy a krk moje rozpačité kouření dva kroky od nich. Objímali se a ona už vlastně objímala mě. I když se ještě vůbec nic nestalo, můj pocit viny visel nadě mnou jako zrcadlo, ve kterém se odrážely jeho podivné vyrovnané oči.

Proč? Proč přes naše přátelství tuší už moji vinu a já jeho podezření? Proč, probůh, bude sedm hodin ležet v upoceném dusném vlaku s představou vlastní nahé ženy vzdychající pode mnou? Proč už nemůžu konečně najít na tomto světě důvěru? Absolutní důvěru v člověka a jistotu toho, co vzhledem ke mě udělá. Proč ani já nejsem schopný tuto jistotu vyvolat, když ji chci a hledám? Jsme už definitivně slepi v hledání opravdovosti? A nebo jsme kdysi dávno byli vskutku za svůj dědičný hřích vyhnáni z ráje? Za svůj čin, který se s námi táhne celou věčností. Děsivý svět, kde milujeme falešné ovoce falešných stromů!

Vlak zmizel v dálce. Vyšli jsme z nádraží a mlčky nasedli do auta. Já pln smutku a odhodlání. V tom okamžiku se na mě vrhla. Začala mě hltavě líbat a její malá španělská ručka vjela pod mé džíny.

„Ó, ach, ó.“ Takové a podobné zvuky vydávala spolu s nesrozumitelnými slovy mateřštiny a francouzským - „je te veux.“

Snažil jsem se ji mírně odstrčit. Samozřejmě si to vyložila úplně jinak a vrhla se dolů ke kalhotům, které začala chvatně rozepínat.

„Nó, Celu!“

„Sí, sí!“

„No.“

„Sí.“

„Tady ne.“

Okamžitě se vztyčila, šibalsky na mě mrkla, upravila si v zrcátku vlasy a vyrazila nejvyšší možnou rychlostí toho maličkého auta k počestné manželské posteli.

Až sem si možná normální čtenář pomyslí, že autor předešlých řádků je student Katolického semináře a budoucí světec.

„Není tomu tak,“ říkával na gymnáziu náš profesor matematiky, radostně vysvětlující na špatném příkladu přesnost a neomylnost této vědní disciplíny. S laskavým svolením si vypůjčím jeho oblíbenou větu. Opravdu - není tomu tak - zažil jsem leda-

cos v disciplíně zvané reprodukce neboli sex.

V tom uhanějším Renaultu uprostřed pařížských bulvárů jsem si však připadal jako budoucí viselec, odvážený na popravu. Rezignovaně jsem pustil kazeták. Jelená Obrazcová zpívala nádherným mezosopránem Bizetovu Carmen.

„Mám tady pouze tuto kazetu, nic jiného neposlouchám,“ pröhodila Celu a zařadila čtyřku.

Jazykem si prorazila cestu mezi zuby a už byl ve mě. Stál jsem na předsíni, ona mně rozepínala košili, stahovala si halenku, třela se boky o můj probudivší se úd a do toho stačila vydávat nosem zvuky, které ve mně vyvolávaly, mojí zjitřelou fantazii, předešlý Pochod toreadorů. „Bůh však už nesnel pohled na lidské utrpení a když si nemohli poradit sami se sebou i zželelo se srdce jeho!“

V okamžiku, když jsem se už začal propadat do temnot Gehany, ozval se zvonek a probudivší se Aynoa začala plakat. Celu k ní odběhla a já, manžel v rozepnuté košili, absolutně zpitomělý, otevřel klído cizí dveře. Na prahu stál domovník. Chtěl něco říct. Dokázal však pouze otevřít ústa a naprázdno polknout.

„Dobrá večer, nemohl by jste jít na chvilku ke mně,“ vyhrkl jsem a mrkl k vedlejším dveřím. Stále nebyl schopen slova. Chytil jsem ho proto pod paži a doslova vtáhl do temna bytu.

„Co si dáte k pití?“

„Sakra, mladej, to jsou fofry. Starej sotva vodjede a ty už jedeš...“ vydechl úlevou.

„Co si dáte k pití?“ Opakoval jsem naléhavě otázku.

„Vodku - jestli máš.“

„Mám.“

Nalili jsme si oba. Na dveře zaklepal Celu.

„Tak já už rači...“

„Jenom sedte,“ zaúpěl jsem prosebně a otevřel.

„Kdo to? Dobrá večer,“ odpověděla chladnoucí Španělka na domovníkův pozdrav.

„Byl jsem u vás pozvat vás na sobotní manifestaci, tak se nezlobte, že jsem rušil, když tady soused...“ hledal marně adekvátní slova.

„Ale ne, to je v pořádku, my jsme po večeri, manžel akorát odjel, byli jsme ho vyprovodit a akorát jsme se vrátili.“

A akorát jsem chtěla píchat, pomyslel jsem si a blahořečil lamači násad.

„Tak já už pudu, když už to víte. A přijďte, bude tam bleší trh, občerstvení a kolotoče pro děti. Je to spíš taková... mírová veselice,“ tentokrát našel vhodný obrat, „tak já už...“

„Kam byste chodil, dejte si ještě panáka, my jsme stejně poslední etáž, tak co?“

„To je pravda, tak co!“

Celu se zamračila.

Za hodinu jsme byli oba namazani pod obraz. Domovník zpíval Internacionálu, já Avanti Popolo. Vysvětlil mi, proč má Georges Marchais vilu na francouzském jihu a Mercedes. Já mu na oplátku sdělil, že ani Miloš Jakeš nejede ve Škodovce a nebydlí ve 2+1 na pražském Jižním Městě. U vodky a následujícího Martellu mně s pomocí tetiných deček a výšivek znázornil mapu světa a antagonistický boj dvou společensky rozdílných soustav. Největší nebezpečí viděl v ubrusu (Sovětský svaz)

a přehozu přes televizi (USA), kteří prej nakonec všechno schlamstnou, překryjí a navzájem si rozdělí. Usinal na svém výtvarném díle s nostalgickými povzdechy nad nebohou Francií, kde se přece tak dobře žilo a žije.

To už byla Celu dávno doma. Naštvaná a neukořená.

Já dopíjel bujaře koňak zjihlý vzpomínkou na Daniela mířícího francouzskou nocí k Marseille a naše krásné přátelství.

Tři dny jsem chodil domů po špičkách a potmě. Nepouštěl jsem si hudbu, nerozsvěcoval, nespáchoval na záchodě a neotvíral dveře. Ve tmě pokoje jsem přemýšlel o všech svých slabostech a špatnostech celého lidstva. Víím, že nedokážu (asi) říct ne, i když to chci a přál bych si. Víím, že domovník už podruhé nepřijde. (Ostatně od neblahého večera se se mnou moc nebaví a po našem večírku mu manželka zakázala jít na manifestaci, což je mu líto.)

A víím také, že bych už asi nikdy nedokázal věřit sám sobě.

Dopisuji tyto řádky a tuto povídku bez konce. Čtenář nechť si vybere, anebo spíš uváží, jak by jednal v podobné situaci on.

Je podvečer a letní vedro v Paříži příjemně ustupuje.

Před chvilkou tu byla. Zapomněl jsem se a spláchl na záchodě. Prej se vrátí až Aynoa usne. Člověk je vždycky na všechno jen sám. Sám se sebou žije a sám sobě se zodpovídá.

Dokouřil jsem, sedím a dívám se z okna. Domovník* stojí s domovnicí na balkóně a hladí ji před boky. (Určitě si žehlí mirovou veselici.)

Život je nesmírně zajímavý, ale nesmírně těžký.

Ovoce rajských stromů jíme a marné jsou naše skutky pod hvězdami.

„Není tomu tak, pane profesore!“

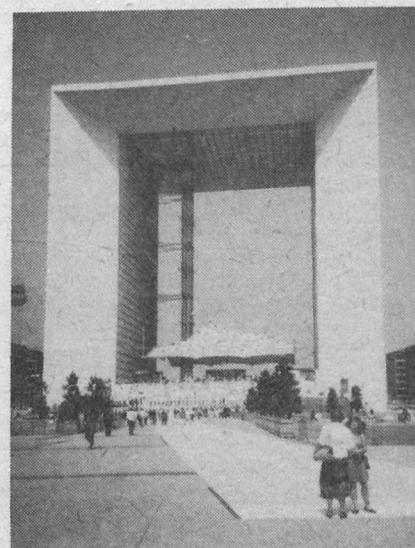
Připomíná mi Pokušení. To prvotní a věčné zakódované do genů celého lidstva. Tu nejdůležitější zkoušku. Zkoušku ve všem.

Brát, anebo rozdávat?

Užívat, anebo trpět?

Být sám sebou a v sobě je možná to nejdůležitější, protože pak snad nehledám opravdovost, netápu, ale poučen hříchy a historií - víím.

Na chodbě cvakly sousední dveře. Vstal jsem.

Laskavost je metla lidstva

STANISLAV REINIŠ, Waterloo

Už jsem na toto téma četl pár poznámek v Lidových novinách, i jsem viděl kreslený vtíp od Jiránka. Jak to, že se cizinci tak pořád usmívají, jak to, že jsou tak laskaví a ohleduplní k sobě i k nám, zatímco my si nadáváme a znepríjemňujeme si navzájem život?

Sám nad tím mnohdy uvažuji. Uvedu příklad. Nedávno jsem upsal zas jednu duši organizaci. Měl jsem dojem, že je to správná organizace, že dělá dobré věci, seděl jsem i v ředitelské radě, ale po pár měsících jsem zjistil, že předseda není, mírně řečeno, člověkem na svém místě.

Postupně jsem začal být alergický na cokoli, co řekl nebo udělal. Začal jsem kritizovat, ale odbyli mě. Až po schůzi mi řekl, že to, co říkám, je sice pravda, ale že to vypadá jako když spor je jen mezi námi dvěma, mnou a jím. Že také vědí, že předseda není, tedy, člověkem na svém místě, ale že příště na schůzi uvidíme.

Příště na schůzi zase úsměvy, a nic. Na mé protesty nikdo nereagoval, připadal jsem si jako kverulant. Po schůzi mi řekl, že teď už to s předsedou, tedy, ne člověkem na svém místě, dál nejde, a příště se do toho dají, mám ve všem pravdu. U piva jsme si dělali legraci ze všeho, co řekl. Tak se to táhlo týdny. Já kritik, oni s úsměvem. Až jsme jednou po schůzi upekli, jako kompromis proti vykopnutí, že ho jako uděláme čestným předsedou, a tím že se ho zbavíme.

Na příští schůzi sláva, velké hlasování, on čestný doživotní předseda, když to vše skončilo, povídám:

„A teď si zvolíme nového předsedu.“

„Ale ne,“ oni na to. „On bude i čestný předseda, i normálně fungující předseda.“

Už jsem to dál nevydržel, a do organizace jsem víc nevkročil. Předě mnou to, mimochodem, udělali už i jiní ze stejných důvodů, ale odešli s úsměvem. To však není můj styl. Po nějaké době předseda rezignoval. Což je lekce v myšlení mých kanadských spoluobčanů.

A příklad druhý: Jak to, že v této zemi někteří lidé věří ve vědu o stvoření, čili kreacionismus, v astrologii, plochou zemí, sílu pyramid a mnoho jiných očividných nesmyslů, a netají se s tím?

Jsem učitelem, vychovatelem, zabývám se výchovou těch druhých. Už léta, s chutí. Víím, že na výchově záleží, je nutná, aby demokratický systém fungoval, pro zdraví, spokojenost, produktivitu práce, pokrok, pro všechno. Na tento účel dostávají školy mnoho peněz, až skoro přemnoho.

A víím, že výchova má aspoň dvojí účel: Předně, dát lidem znalosti, a za druhé, naučit je nezávisle, kriticky myslet. První úkol není obtížný a dá se zvládnout s klidem. Druhý úkol, bohužel, není tak snadný, což jsem už před léty poznal.

Občas káží: Vaši učitelé jsou tu proto, abyste jim nevěřili. Cokoliv řeknou, může být nepravda. Jejich vzdělání není bezedné, přete se, polemizujte...

Vzpomínám přitom na naše učitele, kteří nás učili Lysenka, Lepešinského, zvládnutého Pavlova, marxisty-leninisty,

a my jsme přivukovali a mlčeli. Mlčet bylo nutné, a ptali jsme se jenom na to, co jsme stejně věděli, tak, abychom prošli. Proto jsem emigroval, abych tohle nemusel.

Aby studenti nemuseli.

Jenže všechno je jinak. Vychovávat lidi ke kritickému myšlení znamená, že si mají dělat svůj úsudek, a že jej mají také říkat nahlas, že mají být skeptičtí, nedůvěřiví nebo dokonce svárliví. Jenže právě tohle znamená, že člověk přestane být k druhým milý. A to je, bohužel, v tomto výchovném systému intelektuální faux pas. Tomu se školní systém vyhýbá kde může.

Předuniverzitní školní systém tu vychovává děti k toleranci. Pěkně to zní, protože tolerance je krásná věc. Ale: psychologicky laděný žargon učitelů vede děti k tomu, aby hrály vždy a všude roli pěkného, milého, tolerantního člověka. Pro milého člověka je každý oukej. Pro tolerantního člověka je to hlavní tolerovat názory, pocity a postoj toho druhého. Nalézt pravdu a stát si za ní, to pro tolerantního člověka není to hlavní.

Produktem této výchovy jsou lidé, kteří nikdy nepronesou sarkastickou poznámku. Nevyjadřují hněv. Usmívají se. Nekritizují, to je proboha to nejhorší a nežádoucí. Přirozeně a podvědomě za léta předuniverzitní výchovy přijímají mladí lidé filosofii totálního relativismu. Každý má svou pravdu. Nic není pravda nebo lež, vše je pouze věc osobního názoru. Ale názory jsou

pouze verbalizované pocity, a nemůžete přece kritizovat něčí pocity.

Tito studenti se naučí cokoli. Co jim řeknete, co do nich vložíte, to v nich při zkoušce najdete. Jen jedno nepochopí: Co je to jít za pravdou. Co je to vědecká metoda (což je právě to, jít za pravdou).

Bertrand Russel napsal v úvodu ke svým Skeptickým esejím:

„Chtěl bych čtenáři nabídnout k příznivému posouzení doktrínu, která se může zdát divoce paradoxní a podvrtná. Zní takto: Je nežádoucí věřit v takové tvrzení, u kterého se nedá zjistit, zda se zakládá na pravdě. Kdyby se tato doktrína všeobecně používala, změnila by podstatně náš společenský život a politický systém.“

Ano, ubylo by jasnovců a hlasatelů filozofických směrů. Ubylo by špatných politiků.

Když jsem tady v Kanadě, a to bylo často, polemizoval na téma, že komunismus je špatný a že bude dobře, až z naší země odejde, pomysleli si mí posluchači zcela automaticky, že to je teda můj názor a že jej je tedy nutné uznávat a ctít. A dost. Vzpomenou si, jak profesor marxista nadšeně mluvil o krásné budoucnosti lidstva, což byl jeho názor a je také třeba jej ctít.

Nedávno se konala před jedním československým vyslanectvím v jedné západní zemi demonstrace našich lidí kvůli tomu, že nově jmenovaný velvyslanec býval vysoce postaveným soudruhem, což pro náš stát není ta nejlepší reprezentace, a naopak, že jediný nekomunistický zaměstnanec velvyslanectví je poslán domů, což také dobrá reprezentace není. Noviny o tom přinesly zprávu formulovanou zcela typicky, jak to tu média dělají. Citují, že jedni říkají, že se demonstruje kvůli tomu, že velvyslanec je Slovák, druzí ale říkají, že jim na národnosti nezáleží, že byl prostě významným činitelem bývalého režimu a do zahraniční služby proto nepatří.

Čtenář, zvyklý na relativitu faktů, se ani nezamyslí. Od dětství jej učili, že názory lidí se mají ctít. Ani novináři nepřijde na mysl, že také existují fakta a jejich logická souvislost. Kdyby napsal, že ti, kdo tvrdí, že demonstranti vyrazili před vyslanectví kvůli tomu, že velvyslanec je Slovák, prostě lžou a nemají pro to jediný podklad, se zlou by se potázal. Určitě by mu čtenáři vyčetli, že zbytečně poučuje a ať se dá na kazatelství a tam ať káže.

Noviny, televize, rozhlas to dělají tímto způsobem. Novináři jsou k tomu školeni na svých novinářských fakultách. Vydavatelé to tak vyžadují. Diskutoval jsem s jedním novinářem, jak to může vydržet, vždyť přece aspoň občas musí vidět, kde je pravda. Přiznal, že je to opravdu někdy těžké, udržet se, ale tak se to prostě tady dělá. Proti stereotypům se těžko vystupuje.

Snad se očekává, že si po přečtení zprávy v novinách čtenář udělá svůj názor. Bohužel, většinou si názor neudělá. Léta, po která jsem se snažil čtenáře a posluchače přesvědčit o tom, že marxismus je nesmysl, mě poučila. Vyšlo to

PRAŽSKÉ UZENÁŘSTVÍ

364-1787

638 QUEEN ST. W
TORONTO M6J 1E4

PRAŽSKÁ ŠUNKA
PRAŽSKÉ UZENINY
MASO la JAKOSTI
DENNĚ ČERSTVÁ
CHUTNÁ JÍDLA
A CUKRÁŘSKÉ VÝROBKY

RESPEKT

Nezávislý týdeník, přinášející zprávy
a komentáře z celého světa.

Nebojácný, kritický, zasvěcený.

Čtenáři v Americe objednávejte:

RESPEKT, P.O. BOX 65111,
WASHINGTON, D.C. 20035-5111

Nebo:

NEZÁVISLÉ TISKOVÉ STŘEDISKO

Bolzanova 7, 110 00 Praha 1
CZECHOSLOVAKIA

mnohdy tak, že posluchači brai moje diskuse s marxisty jako fotbalové utkání, jako hádku dvou babiček o kousiček másla, jako osobní spor, ve kterém jeden má svou pravdu a druhý také.

Uvedu ještě jeden případ ze svého prostředí. Univerzitní učitel řekne studentům, že určitá teorie je chybná. Aristoteles, třeba, neměl pravdu, když tvrdil, že kámen hrozený do vzduchu dopadá na zem proto, že touží po návratu domů. Že existuje tize žemská, a to že je správné vysvětlení.

Průměrný student je zvyklý uvažovat jinak. Jak to, ptá se, že je učitel na toho Aristotela tak zlý? Vždyť to byl Aristotelův názor, a Aristoteles o něm byl opravdu přesvědčen! Někdo třeba má rád Aristotela a jeho vysvětlení, a mohl by se urazit. Student si vůbec nepřipustí myšlenku, že Aristoteles neměl pravdu. Učitel mu pouze vyložil jiný, svůj názor. Oba názory mají pro průměrného studenta stejnou váhu. Tak uvažuje „nice“, milý člověk.

Relativita uvažování prostupuje vše. V politice, v novinách, všude ji vidíte. Dopisy čtenářů v časopisech jsou vybírány tak, aby každý i sebepitoměší názor byl reprezentován.

Proč tomu tak je?

Snad je to tak trochu sebeobrana těch, na které se od dětství valí informace a názory, každý jiný, kdo se v nich má vyznat, musel bys strávit léta studiem, jak je to s tím Aristotelem, a tak někdy kolem puberty se většina mladých stane mlčící, avšak usmívající se většinou.

Hlavně je v tom ale něco jiného.

Žijeme ve společnosti, kde obchod, byznys, mnoho znamená. Něco vyrobit není takový problém jako to prodat. Se zákazníkem nepolemizujeme, zákazníka uspokojujeme. Zákazník sice může vyžadovat nesmysl, ale je to zákazník, jsou to jeho pocity, jdi a splň mu každé přání. Na tento cíl je zaměřeno vše, i školní výchova. Již časně v základní škole děti přehrávají scénky, kdy se snaží vcítit do pozice toho druhého, snaží se být „nice“, milé.

Pak se živí prodejem aut, a tam velice málo záleží na tom, zda je auto dobré nebo špatné, ale jde o to, být „nice“, aby je prodal. Pravda o autu je na závalu.

Neabsolutizují. Nepopisují chování výlučně a stoprocentně platně. Popisují chování typické. Najdou se tací, kteří vyrazí demonstrovat, zpravidla proti anonymní

instituci. Najdou se případy atypického chování. Opravář ledničky, který mi vynadal, byl však Jugoslávec, nebyl to místní člověk.

Občan demokratické země je vychováván, aby nenadával. Když už musí nesouhlasit, je vyškolen v tom, čemu se říká „delikátní nesouhlas“. Delikátně nesouhlasí, aby zůstal „nice“. Delikátně nesouhlasit je určitý druh umění. Ještě větší umění je však delikátnímu nesouhlasu porozumět. Občan donedávna socialistického státu musí dávat veliký pozor, aby pochopil, co usměvavý cizinec vlastně míní.

I Miss Manners, Judith Martinová, která ve stovkách amerických novin vede rubriku o správném chování a tím určuje bonton, nejen že vede své čtenáře k tomu, aby byli vždy „milí“, ale dokonce jim ukazuje, jak to dělat, jak delikátním způsobem vyjadřovat nesouhlas.

Příklad? Zde je. Dáma se ptá, jak hodně má pěstovat styky s tchánem, který se rozvedl s tchýní a vzal si hned jinou. Což rodinu naštválo. Dáma však přesto tchánovi posílala vánoční pozdravy, tchán odpovídal, oba byli „nice“, a šlo to. Tchán tím dostal jemný pokyn, že není tak zcela odmítán. Když však tchán měl výročí druhé svatby, dáma gratulaci neposlala. Tím tchán dostal jemný pokyn, že není vše tak zcela v pořádku. Načež tchán neposlal gratulaci k výročí její svatby. Dáma se teď táže, co má dělat.

Miss Manners to vyřešila tak, že dámě poradila, aby tchánovo opomenutí ignorovala. Aby pokračovala dál ve vánočních pozdravech, aby nezhoršovala konflikt, aby byla tím pádem „nice“.

Miss Manners řeší i takové konflikty, jako když se někdo s někým vyspí jednou a pak už ne, jestli má pak mlčet, nebo poslat děkovný dopis, nebo to nějak dotyčnému připomínat. V tomto případě říká Miss Manners, být „nice“ znamená držet ústa.

V tomto všem jsou školeni lidé v demokratických zemích. U nás se toto vychování za socialismu jaksí opomenulo. Když si to ale teď sám pro sebe rozebírám, nejsem si jist, zda je to tak velká chyba. Když mi paní, co hlídá v Praze v hospodě záchodek, vynadá a já jí, aspoň oba víme, na čem jsme.

ČESKO-ANGLICKÝ SLOVNÍK IDIOMŮ

a ustálených rčení obrazných, metaforických a lidových

O potřebě dvoujazyčného slovníku české idiomatiky a frázeologie není třeba mnoho slov. Dosud jsme jej v naší lingvistické literatuře bolestně postrádali. Je to první dílo tohoto druhu a zejména pro emigranty je důležité přímo existenčně – pomůže zapojit se dříve do společenského života a překonat pocit izolace a odcizení, vznikající v důsledku nedostatečné znalosti jazyka.

Prof. Dr. V. M. Fic

Cena slovníku je 41.00 CA dolarů, v USA 40.00 dolarů US, včetně poštovního. Po zaslání money order na adresu:

BŘETISLAV KROULÍK,
30 Teesdale Place # 2008 • SCARBOROUGH, Ont. CANADA MIL 1L2

obdržíte knihu obratem.

Extase čili vyjevení

JULIE S. SALCHEROVÁ, Kanada

To byl takový film režiséra Machatého, který se stal slavným a dnes už je to klasika, i když jej natočili ještě v době vykořisťování člověka člověkem a bez sovětského vzoru. Kupodivu slavným se vůbec nestal jeho předcházející film Erotikon, ačkoliv to vlastně bylo o tomtéž.

Mé vlastní pocity o tomtéž jsou zasazeny do doby poválečné, když jsem rozum brala a hledala svého Prométhea s Achillem, pokud možno spojené v jedné osobě. Och to byly krásné doby, v Praze se konaly sjezdy mládeže, tedy Svazu, a potom mládežnické veselice a mládež v extasi, vedená svými Prométhei a Achilly, bujaře hopsala kolečka na Staroměstském prozpěvujíc:

- Hoja, ej, hola - hola -, Omladina Titova, což nám Tito, bohužel, krátce po dovršení vítězství pracujícího lidu zkazil svou zapradaností imperialismu a svým obecně známým krvavým psovstvím. Ale vítězství samo mělo pozitivní vliv na to, že nadšení mládeže nemohl zavádět na falešné stezky nějaký Barták s Vlachem, Sokol, Skaut a podobně, takže se mládež mohla vydat přímo ku tvorbě nového člověka, který nebude jeden druhému vlkem.

A tak jsme měli přímo pohanské radovánky Rašení jara, teď už na Václaváku, za zpěvu podmanivé melodie:

- Já mám rád, tu kudrnatou Káču, já

pro tu Káču, ve dne v noci pláču -, až po, - já se pro tu Káču upláču. Na kteroužto animovanou melodii se dala kolečka hopsat taky, s případnou změnou na:

- Išla žena do mlýna, a ty muži buď doma, daj pozor na kákaši, daj pozor na kákaši, ať jich vrána nesplaší -.

Na Václaváček se vždy dostavili i naši Achillové, symboly radostného mládí, některé, jako takový Hejzlar, dokonce posvěcené členstvím v Ústředním výboru. Taky si přišli hopsnout, i Pavka Kohout se ukázal, ačkoliv to jistě dělalo Ostraze těžkou hlavu, ale my si byli jisti, že do naší radosti ze života se nemůže vloudit žádný reakcionář, a i kdyby se vloudil, extase ho přemůže.

Takové přemožení extasí lze dobře upozorovat. Já ho zjistila o hodně později na Jamaice, při předvádění tanců voodoo. Docela řádně zaplaceném předvádění včetně zaplaceného velebného, kdy tanec nakonec strhne uměřené viceprezidenty společnosti na výrobu šamponů a výkonné sekretářky podniků zabývajících se praním ovčích střívek na delikatesní uzenky.

A my to tehdy měli, prosím, docela zadarmo a své velebného mládí jsme mohli navíc následující týden sledovat ve Filmovém týdeníku a radovat se nad tím, že jím ani vážná stranicko-politická práce v ÚV a boj s pletichami nepřátel, ani diplomatování v Moskvě, nezabránilo zahopsat si a vyjádřit naši společnou neutuchající radost ze života.

Já osobně ovšem měla štěstí, že v té době ještě nebyly komputery, které by mne byly zajisté vyhmátly a hopsání mi zarazily, neboť jsme se jako rodina dostali do Prahy proto, že můj soukromokapitalistický otec, když nás po vídeňské arbitráži vyhnal z Těšína, nemohl soukromokapitalizovat a chytil se tudíž vyučování krejčoviny a němčiny na učňovské škole. Za což dostal v pětačtyřicátém jednak od svých žáků, co představitelů svrchovaného lidu, napráskáno tak, že ho dávali devět měsíců dohromady, načež obdržel od jejich otců, v rámci národní čistoty, tak zvaný malý dekret a byl zbaven občanských práv.

Takže jsme se jedné tiché noci, hned jak se tatínek vylizal natolik, že mohl alespoň chodit, sbalili a opustili milé moravské městečko, kde se to všecko stalo a přesídlili do Prahy. Prošlost procesem národní čistoty jsme pochopitelně zatajili.

Když na to teď myslím, připadá mi, že chudák tatínek asi tehdy doopravdy neměl pravdu, když třeba nechal z němčiny i krejčoviny propadnout učné Chromelu. Chromela to totiž dotáhl na předsedu KNV v Ostravě, takže to nemusil být takový blbec, za jakého ho otec považoval. Zřejmě už věděl, že bude jednou povolán k vyšším úkolům, na které nebude ani němčinu, ani krejčovinu potřebovat. Asi v tom se hrála roli taky okolnost, že Chromela se chtěl tehdy tatínkovi zalíbit a tak vzal na procházku našeho špice Fritze, - doma jsme mu říkali Adolf, ale venku jsme se báli, - a ten pes mu utekl a pokoušel nějakého verkšucáka, takže se ta Chromelova pomoc obrátila v pořádné opletačky a měli

jsme co dělat, abychom Fritzovi zachránili holé bytí.

Vědět o téhle mé skvrně na kádrové minulosti, zajisté, že by mi řekli:

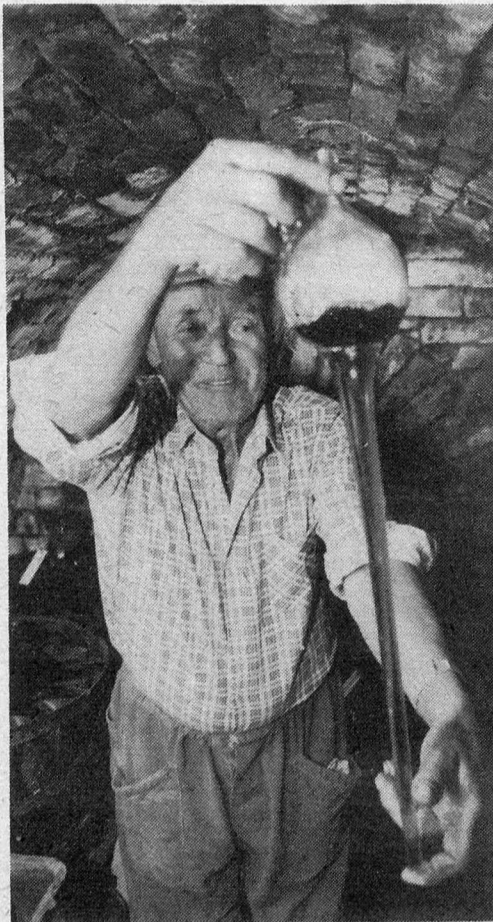
„Ty s námi soudružno nehopsej, ty se neraduj, ty nejásej, tvůj otec nemá občanských práv, nehleď na minulost vykořisťovatele. Zajisté, že by se se mnou nebyla kamarádila Gita, která znala soudruha Kohouta osobně, takže mi mohla dodat i detaily o kterých se noviny nezmiňovaly, a měla všechny jeho knížky veršů osobně podepsané a s věnováním. Takže mi bylo, jako kdybych i já byla tomu velkému člověku blízká a společně s ním čelila Wall Streetu a jinému zlu. Navíc jezdil, místo nás všech, už tehdy mezi kapitalisty, a i za nás tam jechal nad našim radostným životem. Gita od něj jednou dostala tužku, kde se se slečny svíčky plavky, když se ta tužka otočila. To jsme se otřásaly nad tím, jak je ten kapitalismus zkažený, a bylo nám dobře, že tam nežijem -.

Pokud jde o tatínka, občanská práva nijak nepostrádal. V Praze moudře zapomenul i na nějakou němčinu a rozpomenul se jen na své krejčovské řemeslo. Nás všechny, matku a tři dcery, zapřáhl do šiti montgomeráků a šiti vložek do montgomeráků. Jinak si dopřával alkoholické radovánky, zděděné ještě po buržoasii, a do kádrových dotazníků jsme psaly, že je pomocný dělník, což doopravdy byl. Byl taky legionář, což taky rychle zapomenul, a maminka Ruska, uměla jsem tedy dobře rusky, což byla nesmírná výhoda.

Nu a tak jsem vedla dvojí život. Se svazáckým souborem jsem pomáhala zakládat JZD, a Gita to vždy dovedla váhajícím zemědělcům vysvětlit nejlépe. Když jsme jezdili agitovat, nemuseli jsme do školy, což byla taky výhoda. Zazpívali jsme zemědělcům - Oral Vávra na souvrati, čouhala mu sláma z gati, - a - kdo rozorat mezi zkusí, podívá se velice, jak se změní hovna husí, ve zlatý klas pšenice. Tady mne dnes značně mate, že strana a vláda od téhle aplikace sovětských zkušeností nějak ustoupila, ostatně od hopsání taky. Dočetla jsem se, že loni dostal nějaký akademik v Praze laureáta za vynález mezi a remizků.

Za úspěšný sběr surovin pro naše národní hospodářství - a potvrzení jsem vždy měla dost - jsem byla, jako nejuspěšnější vybraná na zájezd do Sovětského svazu. Maminka moudře usoudila, že nepojedu nikam, protože nějaké šťourání se v našich papírech by mohlo přinést jen komplikace. Tak jsem nejela ale to nikdo nevěděl, a tak jsem svou svazáckost zlepšovala příběhy z SSSR, které mi záviděla i Gita. Tak jako já jí záviděla toho Kohouta. Ty příběhy jsem samozřejmě vyčetla ze Světa sovětů a Světa v obrazech, - však tam jednou otklil i mého Achilla Pavku v kroji Džingischána na svazáckém plesu v Lucerně. A hned na titulní stránce! Velmi poučné byly pro mé přednášky i sovětské filmy, co je naši kritici vždy uměli tak dobře vyhodnotit. Hrdina, hudební skladatel a předseda kolchozu, se ke konci filmu prochází kolchozním parkem v bílém smokingu.

Snímek Alexander Goll

Kolchozní park silně připomíná kolonádu v Mariánkách, nebo alespoň Lázních Velichovky, až na to, že je tam taky jezero. Hrdinka má rovněž bílou večerní róbu s blyšticími se šperky. Tak tam stojí u toho jezera, kolem hlav jim poletují haluze smutečných vrb. Plán byl splněn a dochází tudíž k vyznání lásky, závěr přechází v podmanivé duo. Předseda kolchozu, když totiž na příkaz strany nechal toho komponování a šel zajišťovat zemědělskou produkci, naplnil život kolchozníků, kromě zavedení masáže vemene a předradličky, i založením symfonického orchestru. Takže dožinkami burácela klasika ruských mistrů, a během filmu chytrý kolchozní stařeček, jinak hrdina občanské války, nejen vzpomínal na to jak bili bílé, ale trousil i zrnka pravdy pro nás mladé.

Nu a já trousila na svých přednáškách dál. Samozřejmě, vycvičena jak dobrý pavlovovský pes, jsem tvrdila, že jde o mé osobní zážitky a povykládala o kolchoznících, jak si po sklízni brambor umyjí ruce, aby neumazali housličky a dají se do Čajkovského. Však to bylo v novinách, že jsem byla odměněna cestou do SSSR. Během svých přednášek jsem se dostávala sama do extáze, jak Jarmila Glazarová, nebo profesor Daniel, případně Šternberg, toho prvního jsme měli na dějiny filmu a toho druhého na marxismus, pokud ho ovšem nezastupoval Mlynářík, a tak jako oni, jsem vždy roztáhla ruce a řekla:

„No, co vám mám vykládat, ta krása se musí vidět!“

Nemyslím, že jsem odvedla horší práci než oni.

Nádherný to byl čas. Večer po přednášce jsem spichla vložku, nebo nastříhla otcí montgomerák, však u něj potajmu šili i laureáti, a řekla jsem si, že mám zas vydělanou tisícovku.

I naši umělci se tenkrát poučili. Vzpomínáte na film „Zitř se bude tančit všude?“ Kdopak ještě dneska ví, že za něj dostal soudruh režisér Vlček Mezinárodní Stalínovu cenu míru? A slova k té písni, o vítězích rudých vlajkách, které vyletí na stožáry světa, složil náš Pavka: Vlček, mizera jeden, to měl díky tomu laureátství kádrově dobré, tak vyjel do Francie a místo aby tam kapitalistům ukázal, požádal o asyl. Buržoazie ovšem nějak nekapirovala na jeho kvalifikaci, kdepak buržoazie a jásat a vyvolávat extázi, to si raději jedou na Jamaiku a zaplatí tam za voodoo. Skončil někde jako asák. V šedesátých letech se pak dával v Praze film o Mandarínovi, kde fungoval jako pomocný režisér davových scén.

To už ovšem bylo v době, kdy existoval Elvis a Beatles a narušovali nám ideologický růst. Jenže kampak na mne: Já byla vychovaná na Puškinovi a Lermontovovi. Elvis byl pro mne balík a Beatles pásci. Pavka, ten pro mne představoval Puškina s Lermontovem dohromady. Vždyť taky jeho básně vycházely ve větších nákladech než jejich. Však na to Pavka taky jistě rád vzpomíná. Onehdá jsem byla ve Vídni a někdo nám doporučil navštívit jako kolořit pajzlík zvaný Nachtlasy. A nastojte. Pavka tam byl a platil za celou nastupující generaci flašky pro celou hospodu, aby si přibohoval pohádku mládí. Bohužel, matka příroda je mrcha, mládež je dneska zkažená a nebere zásluhy v úvahu, třebaže flašky přijímá, ale jen takový mecenáš vypadne, dělá si z něj moc ošklivou srandu. Asi

Nemovitosti v Československu

informace o podmínkách pronájmu a koupi domu a bytu Vám zašle a na Moravě vše zprostředkuje:

REALITY

Ing. Jiří Pelánek, M. Pujmanové 18, 602 00 Brno, ČSFR

CHCETE INVESTOVAT V ČESKOSLOVENSKU?

RADY A SLUŽBY PRO VÁS

o investičních možnostech, investičních fondech
objektech určených k privatizaci, v oblasti nákupu akcií
kontakty při uplatnění navrácení majetku,
zprostředkování koupě nemovitostí a pronájmu

Kancelář BENEINVEST

Hornátecká 791/18, 180 00 Praha 8

proto, že na poezii nedošlo a zůstalo jen u těch flašek, přičemž zvláště ty s červeným chutnaly hodně mizerně, takže ve Vídni už se prostě extáze nedostavila.

Bohužel, co to Pavka s Hejzlarem pustili v Praze z ruky, nějak se nedostavuje ani tam. Má dneska mládež někoho, kdo by jí napsal takové Záříjové noci? Nemá. Nebo jak Jde Frantik kolem zahrádky, a povykládá si s dívkou za vrátky o tom, že jí miluje jako svou frézu? Dokonce už neslyšet, že mladý je každý komunista. Já si myslím, že Pavku zkazil Andrejev, však nám ho maminka zakazovala číst a zamykala před námi knihovnu, abychom na něj nemohly. To asi Pavka doplatil na své proletářské mládí, že neměli na zámek ke knihovně. Taky mu v té Vídni chyběl ten kostým Džingischána, a pak ta jeho skromnost. Ne aby se postavil a seřval to: „Já jsem napsal Čas lásky, čas boje, vy pitomci.“ Kdepak. Jen seděl a tak smutně se koukal kolem, jak mládež pije i Coca-colu, i když si jistě dobře pamatuje, že kam imperialismus nemůže, nastrčí právě Coca-colu.

Oslazuji si trpký úděl exilu četbou mládežnického Mladého světa, ale už to nemá tu šťávu. Čtu to vlastně, abych si uvědomila oč vlastně přicházím, a teď jsou tam v módě takové veřejné zpovědi, co je v Československu zavedli, asi když si uvědomili, jak skončil ten Vlček, Plzák s Nesvatbou. Znáť ty jejich rozhovory americké feministky, tak počítám, že je veřejně upálí na Madisonově náměstí.

A nastojte, tak si najednou čtu, že sedmnáctiletý Petr dává světu vědět, že jeho nevěsta musí být panna a mít alespoň padesát tisíc věna. Sakra, říkám si, montgomeráky už jsou z módy, jak to holka seženeš? Ještě, že už jsem pod čepcem. Nějaký Pavel, devatenáctiletý, tam do novin píše, že nevěsta taky musí být panna, aby nedostal AIDS, chce taky vě-

no, jinak to může být i holka vzdělaná, ovšem odsud až potud, až se tenhle Pavlík ožení a přijde domů z práce, chce mít oběd na stole.

Tak tyhle extáze mou generaci minuly, říkám si.

Můj cynismus ovšem posléze vždy do-
stane nějakou facku. Z nějakého důvodu se najednou srotí ta úplně nejnovější mládež v Praze na Václaváku, a znova a znova, a vůbec nekřičí: My jsme mládež nová, mládež Jakešova. Klidně si demonstrují za úplně jiné věci, ač si mohou spočítat, že jim z toho těch 50 000 na věno nekápně. Taky hrdiny si vybrali úplně špatně. Džingischán? Svazák v ÚV, anebo alespoň básník tepající imperialisty? Komponista a předseda kolchozu v jedné osobě? Kdepak! Žádný mládežník. Vyberou si studenta filozofie, který se upálil, anebo spisovatele, který je tak praštěný, že je víc v base než doma, ačkoli už taky mohl dávno sedět ve Vídni a dávat flašky kolem. Vždyť ten člověk nemá rozum: A kde jsou, prosím vás, nějaké ideály pro tu mládež? Chodí si na Václavák úplně neorganizovaně a křičí si kdy je napadne a co je napadne: Jsem z toho celá vyjevená.

PŘEDPLAŤTE

Západ

PŘÁTELŮM A ZNÁMÝM
V ČESKOSLOVENSKU

Jak to všechno bylo

MILAN SVOBODA, Praha

Od listopadu 1989 jsem byl několikrát řadou svých přátel i spolupracovníků požádán, abych sdělil veřejnosti, jakými způsoby jsem se podílel na prosazování i publikaci díla J. Foglara v tzv. exilové literatuře a na své spolupráci s Danielem Strozem, který byl v tomto období nejen vydavatelem knih J. Foglara, ale i důsledným obhájcem i propagátorem jeho díla.

Úvodem považuji za nutné říci, že tuto spolupráci jsem navázal někdy v r. 1984, po více než osmi letech snahy o legální vydávání knih J. Foglara v Československu. Měl jsem za sebou nesčetné množství jednání, dopisů, na které většinou nikdo neodpovídal, týkajících se prospěšnosti i oprávněnosti díla J. Foglara adresovaných na nejrůznější orgány, instituce i řadu konkrétních osob, častokrát v nejvyšších funkcích. Ve velké většině těchto jednání jsem se vždy setkal s nezájmem, nedůvěrou, ale hlavně s naprostým alibismem a nechutí se podepsat pod cokoli, co vybočovalo z tehdejších obvyklých schémat i direktiv. K vyvrcholení těchto snah došlo v závěru r. 1981, kdy jsem po napsání osobního dopisu tehdejšímu předsedovi vlády L. Štrougalovi, jehož obsahem byla stížnost i argumentace proti diskriminaci J. Foglara, musel odejít ze svého zaměstnání metodika kanoistiky na ČÚV ČSTV. Současně z příkazu tehdejšího předsedy ČÚV ČSTV VI. Krumera a ved. odd. sportů ČÚV ČSTV Vošatky jsem byl odvolán prakticky ze všech dobrovolných funkcí v kanoistice včetně funkce odpovědného trenéra reprezentačního družstva juniorů ČSSR ve vodním slalomu.

S Jaroslavem Foglarem se znám osobně někdy od r. 1976, kdy jsem jako profesionální pracovník ČÚV ČSTV se snažil o vydání jeho metodické příručky „Náš oddíl“ ve formě metodického dopisu pod patronací svazu kanoistiky a turistiky ČSTV. Jak již bylo dříve řečeno, tato snaha přes veškerou zainteresovanost nebyla úspěšná. Současně jsem již v tomto období byl také ve spojení s exilovým nakladatelstvím „Dialog“ ve Frankfurtu n./Mohane, jmenovitě s jeho vedoucím V. Horou a částečně jsem se znal i s redaktorem časopisu „Svědectví“ Pavlem Tigridem a několika jinými exilovými knihkupci i vydavateli.

Prakticky po celou tuto dobu jsem s několika přáteli J. Foglara přesvědčoval, že jednou z možností jak tehdejší režim nepřímo přinutit k opětovnému vydávání jeho díla je vydání několika jeho knih v exilových nakladatelstvích. Jako konkrétní příklady jsem mu dokazoval spisovatele Hrabala, Seiferta i další. J. Foglar z tohoto postupu měl značné obavy a hlavně z důvodů vyšetřování na toto nechtěl přistoupit, přestože, jak mi při jednom z rozhovorů řekl, dostal již k tomuto nějaké konkrétní nabídky. Stále totiž věřil, že se situace doma uklidní a jeho knihy budou moci legálně vycházet.

Nezávisle na tomto jsme se dozvěděli, že v r. 1984 vydal Daniel Stroz jeho knihu Hoši od Bobří řeky. Po dohodě s J. Foglarem jsem se s ním spojil a sešel. Při setkání a vzájemném rozhovoru jsem zjistil, že na tuto problematiku máme naprosto shodné názory i stanoviska. Doslova mi tehdy učaroval nejen způsob, jakým tuto knihu v minimálním nákladu 500 výtisků vydal, ale i její grafická i estetická úprava. Když jsem po návratu domů s tímto seznámil J. Foglara, viděl jsem, že je tímto na jednu stranu potěšený, ale na druhé straně to v něm vzbuzovalo další obavy z různých vyšetřování, postihů a diskriminací. Že přes veškeré tyto obavy si dokázal zachovat svoji tvář dokazuje i skutečnost, že nepřistoupil na žádost o své oficiální odmítavé vyjádření k vydávání jeho knih v zahraničí. Dokonce na vydání dalších jeho knih Záhada hlavolamu a Stínadla se bouří, mi předal původní vydání, která byla použita k tisku. I tyto knihy vydal D. Stroz v minimálním nákladu 500 výtisků opětovně ve vynikající grafické i estetické úpravě. Při veškerých těchto skutečnostech považuji za nutné podotknout, že D. Stroz neustále připomínal, že dílo J. Foglara patří domů, a že jakmile tyto knihy začnou být doma legálně vydávány, on s jejich vydáváním v zahraničí přestane. O této skutečnosti měl také v říjnu r. 1986 osobní rozhovor s tehdejším ředitelem odboru knižní kultury ministerstva kultury p. Otakarem Lancem, který se zúčastnil v Mnichově výstavě čs. knižní produkce a který - dnes je to již možné říci - s tímto plně souhlasil. Vzhledem k dalšímu vývoji událostí je možné říci, že toto jednání i rozhovor mělo důležitý vliv na pozdější další vydávání knih J. Foglara v Československu.

Normalizační režim pod vlivem „glasnosti“ již tehdy začal polevovat a tak opětovně svítila naděje na vydávání knih J. Foglara doma. V průběhu r. 1986 projevil nakladatelství Olympia zájem o vydání knihy Hoši od Bobří řeky k autorovým 80. narozeninám a současně o vydání nově napsané knihy Tajemství Velkého Vonta. Vše vypadalo velmi nadějně, až do doby, kdy se proti vydání knih J. Foglara postavil nadřízený orgán vydavatelství, předsednictvo ČÚV ČSTV, hlavně ústy svého předsedy VI. Krumera, který prohlásil veškerou tvorbu spisovatele J. Foglara pro současnou mládež za zápornou. V podobném duchu, i když umírněnější, bylo tehdejší stanovisko ministerstva kultury ČSR. A tak jednoho dne, těsně před svým odjezdem na závody do Francie, jsem dostal od svého přítele ing. Jiřího Raby vzkaz, že J. Foglar souhlasí s odevzením rukopisu nového románu „Tajemství Velkého Vonta“ do zahraničí a jeho předáním Danielu Strozovi. Obratem jsem o tomto s J. Foglarem jednal. Dohodli jsme se na určitých zárukách týkajících se jeho bezpečnosti a on si vymínil, že kniha bude publikována v zahraničí později, až po jeho dodatečném

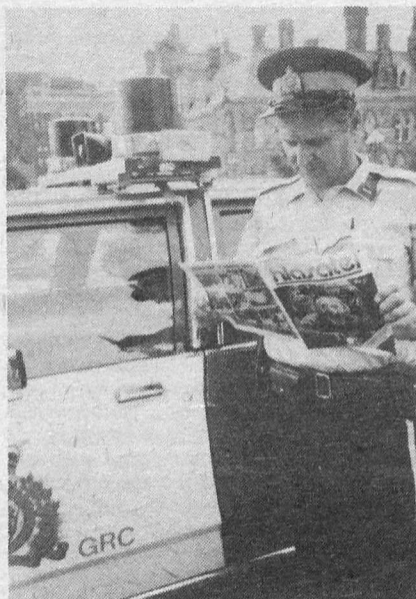

Jaroslav Foglar

souhlasu. Jak jsem vyrozuměl, stále v něm převládaly obavy z vyšetřování, stíhání apod. Ještě před vyvezením rukopisu, po poradě s několika přáteli a jeho propagátory jsem tuto dohodu vědomě porušil. Všichni jsme naopak považovali za nutné co nejrychlejší publikaci tohoto nového románu, na který již více než 10 let čekalo značné množství čtenářů. Navíc jsem v tomto viděl reálnou možnost nepřímo přinutit nadřízené instituce k vydávání knih J. Foglara doma, což se potom také velmi rychle realizovalo. Tyto skutečnosti jsem také autorovi později vysvětlil a mohu říci, že kromě zvětšených obav z vyšetřování mi nepřipadalo, že by se proto moc hněval. Ale to jsem trochu předběhl časovou posloupnost.

Po převzetí rukopisu jsem tento během dvou hodin musel nechat okopírovat, originál jsem vrátil autorovi a následovalo jeho pracné zalaminování do několika lodí a zdařilý vývoz do zahraničí. K tomu bych ještě rád sdělil jednu perličku. Na laminování rukopisu do lodí se se mnou podílelo několik dospělých členů čs. reprezentačního družstva vodního slalomu, s kterými jsem dojížděl na mezinárodní závody do Francie. Jakmile se títo dozvěděli o co se jedná, přinutili mě, abych jim rukopis po jeho vydání z lodí na místě závodu zapůjčil k přečtení - samozřejmě pod příslibem naprosté mlčenlivosti. A tak jsem měl možnost sledovat přímou reakci těchto dospělých závodníků, kteří ve volných chvílích na závoděch u stanů si předdávali jeden list po druhém a byli napjatí stejně jako kdyby jim bylo 10 let. Opětovně jsem si při tomto vzpomněl na odpověď L. Štrougala na můj dopis, kdy mě sdělil, že knihy J. Foglara naše mládež nechce, protože jim nic nemohou říci a že je tyto ani nebaví.

O několik dní později, při návratu přes Mnichov, jsem rukopis předal D. Strozovi a na vánoce r. 1986 jsem J. Foglarovi předal originál nové knihy, ve stejném formátu, úpravě a nákladu 500 výtisků jako knihy předchozí. Vzhledem k věku J. Foglara

Hlasatel začal po roce 1989 opět vycházet. Znova se vrátila romantika i Rychlé šipy na československý časopisecký trh. Jak vidíte na snímku, Hlasatel zaujal i člena RCMP v Ottawě. Časopis však v současné době z ekonomických důvodů přestává vycházet.

Snímek Helga Gazda

jsem i já měl určité obavy z toho, co bude následovat a jaká na toto bude oficiální reakce. Naštěstí žádné vyšetřování J. Foglara nepostihlo a kniha se všemi dostupnými i nedostupnými způsoby šířila mezi jeho čtenáři. Ještě předtím, než spatřila světlo světa, prakticky těsně po sdělení, že vyjde v zahraničí, byl vydán souhlas k opětovnému vydání románu „Hoši od Bobří řeky“ a postupně potom i jeho dalších románů. Je samozřejmé, že J. Foglar nemohl nikde tlumočit, že o všech těchto skutečnostech věděl a tak na veškeré dotazy tlumočené mu, ať již na besedách nebo v dopisech, odpovídal, že mu byl rukopis publikován v zahraničí bez jeho vědomí a že neví, jakým způsobem se tento do zahraničí dostal.

Uvažují-li dnes, kdy i u nás počíná být vše skutečně normální, nad touto záležitostí, považují za nutné jménem všech příznivců J. Foglara a snad i samotného autora vyslovit dík Danielu Strožovi za jeho činnost a vydání několika knih J. Foglara i v tomto minimálním nákladu. Jsem přesvědčen o jejich velmi vysoké hodnotě. Nejen ze sběratelského hlediska, ale i ze skutečnosti, že dokumentují činnost nejen vydavatele D. Strože, ale i řady příznivců i čtenářů J. Foglara doma i v cizině.

**Mgr.
Eliška**

Kotrbová-Wagnerová

**advokátka
České advokátní komory
právní porady, zastupování,
obhajoby.**

**Kancelář v Kanadě
a v ČSFR**

**Adresa:
RR 1, KARS – Ottawa
Ontario K0A 2E0
Tel.: (613) 692-1082**

Pravda je, když je pravda

JAN BENEŠ, USA

Když tomu bylo od bratrské pomoci právě pět let, roku 1973, zorganizovali jsme s přáteli na prostranství před chicagskou radnicí demonstraci. Pět let je takové kulaté výročí, a v Chicagu existuje stále ještě dost velká československá menšina, nehledě na dost početnou skupinu Čechoslováků, kteří tam tehdy dojeli právě díky té bratrské pomoci, a díky této pomoci se do USA dostali s preferencí politického asyly.

Demonstrovalo nás tehdy přesně sedm. Manželé Lutovští, pan Lutovský byl právě rehabilitačním soudem v Československu znovu odsouzen na 15 let, pan profesor Schwarzenberk František s chotí, strýc dnešního Havlova kancléře, manželé Benešovi, a dva hoši, jejichž jména se nezapomínám, vím jen, že tehdy právě dojeli do USA z Jižní Afriky.

Na chodníku, tak aby je snad někdo nemohl podezřívát z účasti, pohybovalo se ještě pár známých tváří, politická exulantka, jinak kadeřnice s manželem, a něco jiných takových.

Své zkušenosti jsem učinil, když jsem se pokusil šířit exilovou literaturu, pořádal výstavy o Československu, vybíral peníze pro disidenty, nabízel trička s obrazem Václava Havla, když tento právě pykal a nebyl ještě prezidentem, aniž kdo tušil, že se jím stane.

„Jo, to víš, já to koupím a pak mi nedaj visum do Československa,“ byla jedna ze zamítavých odpovědí. Většinou nebyly formulovány tak přímočaře, ale většinou se dělalo, že osoba, která se dostala do USA na základě politického asyly, si den po

obdržení občanství USA vyzvedla na poště pas, a uhněla do náručí vlády, před kterou původně do USA tak zvaně musila uprchnout. Občanství USA naštěstí ušetřovalo mnohem výraznějšího břicholezectví ad vocem tak zvaného upravení vztahů, ke kterému docházelo všude jinde ve světě. Nutno ovšem dodat, že např. úpravu vztahů přímo vyžadovalo. Dalo se to však vyřídit i důstojněji, než se většinou dělo.

Pokud však jde o kritizovaný výrok ministra Dienstbiera, ad vocem toho, že po roce 1968 nikdo utíkat nemusil, bylo to vskutku svobodné rozhodnutí, právě tak jako nikdo nemusil vstupovat do KSČ a lidé se k tomu rozhodovali svobodně, včetně pana ministra, kdysi. Nicméně má vcelku pravdu, a pokud se omluvil za svou necitlivost, učinil tak opět necitlivě, myslím. Stačilo totiž rozlišit mezi emigrací a exilem. Exilovou aktivitu vyvíjela vskutku jen část tak zvané krajaňské obce, a slovo exil, kdyby ho pan ministr a v Československu dokázali pojmout do mentality svých vztahů k zahraničním Čechoslovákům, by vysvětlilo vše. Exulanti si totiž neupravovali vztahy, neškemrali o visa, nestranili se všeho, co by mohlo „poškodit dobré jméno socialistické vlasti“ a podle svých možností konali, co svědomí exulanta kázalo jim.

Pokud tedy jde o pana ministra, je mi líto, že v minulosti musil spolupracovat s emigranty, jak vyplývá z jeho odpovědi, a nikoli s exilem. Mezi emigrací a exilem je totiž podle mého názoru asi takový rozdíl, jaký existuje mezi vězněm, a vězněm, propouštěným na sobotu a neděli na přerušení trestu. Taková věc se, jak si pan ministr

zajistě dobře pamatuje, neposkytovala v československých kriminálech bez protislužeb. Pan ministr nemohl postojem a úlohu našich krajanů snížit, či zvýšit, protože pojem krajan přikryje všecko, opominutím pojmu exil, či jeho ignorováním, se podle mého názoru žel dopustil i ve své omluvě zkreslující generalizace. Od listopadu 1989, prosím, žijeme všichni v emigraci, nebo jen v zahraničí, ale až do té doby žili někteří z nás v exilu a chovali se podle toho. Neboť nejen ministru Dienstbierovi, ale i mně vadí, že ze sebe dělali oběti režimu ti, kteří nikdy neudělali nic, odmítali učinit, a jak řečeno, slůvko exil by to dokázalo napravit lépe než cokoli jiného. Tenkrát, 21. srpna 1973, bylo v Chicagu zjevných exulantů právě sedm. Ti, řekl bych, také mají jediní právo do pana ministra řežat za výroky ne dost citlivé, jenže pan ministr nemluvil o exilu, ale o emigraci.

V exilu ostatně žije i nadále zmíněný Vladimír, kterému sametová rehabilitace změnila původní trest smrti z roku 1950 na 15 let. Opět žel, není sám a samičký, kdo byl dále pracující komunistickou justicí tímto způsobem rehabilitován. Pokud pan ministr vyjadřuje své mínění o tom, že nikomu v roce 1968 nehrozil trest smrti nebo 25 let vězení, má zajistě pravdu, tato malá pravda ovšem zakrývá ledacos, co už pravda není. A v roce 1991 hrozí jistěmu Lutovskému v Československu 15 let vězení za cosi, co se stalo roku 1950, a co by spíše mělo být odměněno nějakým významným činem. Řekl bych, že to mluví o podstatě této revoluce samo o sobě dost dobře.

Vivat iustitia!

OTA RAMBOUSEK, New York

23. dubna 1990 vstoupil v platnost zákon 119. o soudní rehabilitaci. Mám tu po ruce několik rehabilitačních „usnesení“, téměř humorných, které znamenitě vystihují pokus o nápravu křivd „zákonosti“ padesátých let.

Příslušným soudům náleží právo prostě „oddělit zrna od plev“, podle paragrafu 2 citovaného zákona. Jen určit, které paragrafy bývalých komunistických soudů rehabilitovat, které ne. Všimněme si, jak ve všech následujících případech rehabilitační soudy dnešního, demokratického režimu kvalifikují jednotlivé paragrafy, rozsudky soudů totalitního komunistického, tedy nepřátelského režimu.

Hned podrobně doložím, o čem mluvím:

Případ brí. Mašínů a jejich společníků dokonale znám; zbraně, připravené k docela jiným účelům, byly objeveny při domovní prohlídce a Ctíradovi Mašínovi byly soudem přičteny k tíži.

Jak je známo, činnost skupiny Ctírada a Josefa Mašínových byla rozsáhlá. Ctírad Mašín byl zatčen v důsledku neopatrnosti člověka, který s celou skupinou neměl nic společného. Pro trestní čin opuštění republiky a nedovolené ozbrojování byl odsouzen Státním soudem v Praze 15. 8. 1952 k trestu odnětí svobody na dva a půl roku.

Podotkněme, že čin opuštění republiky vůbec nebyl dokonán; zbraně, připravené k docela jiným účelům, byly objeveny při domovní prohlídce a Ctíradovi Mašínovi byly soudem přičteny k tíži.

V jeho případu usnesení o rehabilitaci říká: (citujeme pro úsporu místa jen podstatné části všech dále uvedených dokumentů).

RT 227/90-13

Usnesení

Krajský soud v Praze rozhodl v neveřejném zasedání konaném dne 10. 7. 1990 podle zákona č. 119/1990 Sb. o soudní rehabilitaci

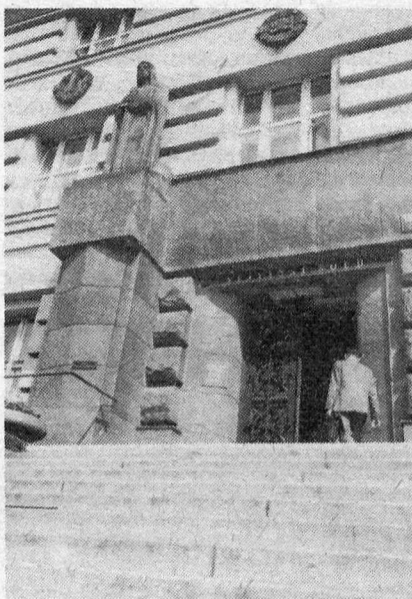
takto:

I. Ustanovením paragrafů 2 odst. 1 písm. c/ zákona č. 119/1990 Sb. byl částečně zrušen rozsudek státního soudu v Praze ze dne 15. 8. 1952 sp. zn. 6 Ts I 32/52, jímž byl obviněn Ctírad Mašín, nar. 11. 8. 1930 v Olomouci, okres Olomouc; odsouzen pro trestný čin opuštění republiky podle paragrafu 7, odst. 2, paragrafu 5 a paragrafu 95 zákona č. 86/50 Sb., k trestu odnětí svobody v trvání dva a půl roku a trestu propadnutí zbraní.

Podle paragrafu 2 odst. 2 zákona 119/1990 se trestní stíhání obviněného Ctírada Mašína pro trestní čin opuštění republiky podle paragrafu 95 zákona č. 86/50 Sb., kterého se měl dopustit podle obžaloby tím, že na podzim r. 1951 v Poděbradech a jinde obstarával ilegální přechod přes hranice pro Josefa Koutného,

zastavuje.

II. Za trestní čin nedovoleného ozbrojování podle paragrafu 120 odst. 1 písm. a/, b/ zákona 86/50 Sb., který je ve smyslu paragrafu 2 odst. 1 zákona č. 119 Sb. rehabilitaci nedotčený,

se stanoví podle paragrafu 2 odst. 2 zákona č. 119/1990 trest odnětí svobody v trvání 1 (jednoho) roku nepodmíněně.

Odůvodnění.

(následuje obsáhlé zdůvodnění kde se právnicky vysvětluje, že opuštění republiky patří mezi paragrafy rehabilitované, kdežto za nedovolené ozbrojování je sazba jeden rok. Mimochodem: Ctírad Mašín byl na jaře 1953 v rámci amnestie propuštěn).

Poučení: Proti tomuto usnesení lze podat stížnost do 3 dnů ode dne oznámení Nejvyššímu soudu ČR prostřednictvím podepsaného soudu.

Stížnost má odkladný účinek.

V Praze dne 10. července 1990

JUDr. Helena Říčicová

Za správnost vyhotovení:

Jitka Hofmanová

(kulaté razítko).

Krajský soud v Praze.)

Nyní mi dovolte zdánlivě odbočit. Jen

zdánlivě proto, aby kotouly rehabilitačního zákona patřičně vynikly.

Vladimír Lutovský byl 31. března 1950 zatčen Státní bezpečností pro protistátní činnost. Nasadili mu na ruce „klepeta“ a posadili ho do vozu, kde seděl řidič, přirozeně též estébák. Přepadové skupině nějak ušlo, že dopadený Lutovský má za opaskem pistoli. Zatímco probíhala domovní prohlídka, Lutovský s pistolí v dlaních vystoupil z vozu a žádal, aby mu řidič odemkl pouta. Ten výzvu odmítl, naopak Lutovského srazil na zem a tak protistátní zločinec Lutovský vystřelil. Dvakrát - a potom i s pouty neodemknutými uprchl, dokonce za hranice. Dostal u Státního soudu trest smrti. Ovšem v nepřítomnosti.

Po dráhných letech vypukla sametová revoluce - a tak se podívejme na jeho rehabilitační „usnesení“:

Usnesení

Krajský soud v Českých Budějovicích rozhodl dne 11. 10. 1990 v neveřejném zasedání konaném podle paragrafu 2 odst. 2 zák. č. 119/1990 Sb. o soudní rehabilitaci,

takto:

1) Ustanovením paragrafu 2 odst. 1 písm. b/ zák. č. 119/1990 Sb. byly zrušeny, a to k datu, kdy byly vydány:

l) rozsudek státního soudu v Praze dne 17. 11. 1990, sp. zn. Ts I/I 100/50, ve spojení s rozsudkem Nejvyššího soudu v Praze ze dne 13. 4. 1951, sp. To III 22/51, pokud jimi byl obviněn Vladimír Lutovský, nar. 14. 1. 1923

v Libějicích, odsouzen za zločiny velezrady podle paragrafu 1, odst. 1 písm. c/ odst. 2 a vyzvědačství podle paragrafu 5, odst. 1, odst. 2, písm. d/ zák. č. 231/1948 Sb. ve znění předpisů jej měnících a doplňujících.

2) Podle paragrafu 2 odst. 2, zák. č. 119/1990 Sb. se trestní stíhání jmenovaného pro uvedené zločiny zastavuje.

3) Vzhledem k tomu, že jmenovaný byl citovanými rozsudky dále uznán vinným trestným činem vraždy podle paragrafu 216 odst. 1 zák. č. 86/1950 Sb. ve znění předpisů jej měnících a doplňujících, na který se rehabilitace podle paragrafu 2, odst. 1, zák. č. 119/1990 Sb. nevztahuje, přičemž mu byl uložený úhrnný trest, a to trest smrti,

stanoví se za čin rehabilitaci nedotčený trest odnětí svobody na patnáct let.

Odůvodnění.
(úplně stejně, jako výše)

Poučení: Proti tomuto usnesení je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek. Atd. viz výše.

V Českých Budějovicích dne 11. 10. 1990

Předseda senátu

JUDr. Josef Chro m ý

Za správnost vyhotovení:

podpis nečitelný, v.r.

Kulaté razítko: Krajský soud České Budějovice

Citované „usnesení“ uvádíme, abychom

jej srovnali s rehabilitací podobnou; vynešenou jiným soudem, proti jinému obviněnému.

Stojí za zmínku, že rámcový text všech rehabilitačních usnesení je naprosto totožný.

(Mám po ruce čtyři: Plzeň, České Budějovice, dvakrát Praha.)

Nyní se vraťme k osudu skupiny brň Mašínů. V říjnu 1953, tedy po Ctiradově propuštění, překročilo pět mladíků čs. hranice, aby prošli přes východní Německo do západního Berlína.

Uspěli tři: oba bratři a Milan Paumer. Zbyněk Janata padl do rukou východoněmecké Volkspolizei, a o něco později při přestřelce zraněn Václav Švéda. Byli souzeni Nejvyšším soudem v Praze v r. 1955. Nejvyšší usnesení o „rehabilitaci“ říká toto:

U s n e s e n í

Krajský soud v Praze rozhodl v neveřejném zasedání dne 26. září 1990 podle zákona č. 119/1990 Sb. o soudní rehabilitaci takto:

Ustanovením paragrafu 2 odst. 1 písm. c/ zák. č. 119/1990 Sb. byl zrušen rozsudek Nejvyššího soudu v Praze dne 28. 1. 1955 sp. zn. 1 T/1/55 zn. pokud jím byl obviněný Václav Švéda, nar. 26. 4. 1921 uznán vinným trestným činem velezrady a sabotáže podle paragrafů 78 odst. 3 a 85/3 Zn. a trestního stíhání obviněného pro trestné činy, jichž se měl podle obžaloby dopustit tím, že v roce 1953 se spojil s jinými k rozvrácení republiky, zapálil stohy slámy, zmocnil se výbušniny a zmocnil se osobního auta, se zastavuje.

Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí v téže trestní věci na zrušenou část rozsudku obsahově navazující, všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla vydána.

Za trestný čin loupeže, pokusu vraždy a krádeže podle paragrafu 232, 5, 216 a 245/3 zák. č. 86/50 Sb., na který se rehabilitace podle odstavce 1 cit. zákona nevztahuje, stanoví soud podle paragrafu 2, odst. 2 zák. č. 119/1990 Sb. jako přiměřený trest odnětí svobody v trvání 15 roků.

(A opět rozsáhlé zdůvodnění.)

P o u č e n í: Proti tomuto usnesení lze podat stížnost do tří dnů ode dne oznámení k Nejvyššímu soudu v Praze prostřednictvím podepsaného soudu.

Stížnost má odkladný účinek.

V Praze dne 26. září 1990

JUDr. Vladislav S o u č e k

Za správnost: Pašková

Kulaté razítko: Krajský soud v Praze.

... Na rozdíl od Vladimíra Lutovského, který zachránil život, se ve shora uvedeném usnesení o „rehabilitaci“ skromně mlčí, že Švéda, ale i Janata a strýc brň Mašínů, zasloužili odbojový pracovník proti nacistům, byli odsouzeni k trestu smrti (na rozdíl od Lutovského bohužel v přítomnosti), a rozsudek byl u všech třech vykonán 2. května 1955. Den nato byly pozůstatky zpopelněny v krematoriu v Motole.

Václavu Švédovi zbývá odsedět patnáct let těžkého žaláře.

Rehabilitační zákon č. 119/1990 Sb. opět praví:

Par. 27. (1): Došlo-li k rehabilitaci poškozeného, na němž byl vykonán trest smrti nebo který zemřel ve výkonu trestu, mají ti, jimž zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu, kromě nároků, které na ně přešly podle paragrafu 26 též nárok na náhradu toho, co jim na výživném ušlo.

Paní Lída Švédová odseděla dlouhá léta ve vězení. Také bratr Václavův, který s námi seděl v Leopoldově. O pět jejich dětí a jejich „výživu“ se starala babička vybavená žebráckým důchodem, kdesi na Moravě.

Rehabilitační soud nyní stojí před ne snadným úkolem: Upřesnit, co a kolik náleží pozůstalým po Václavu Švédovi za rehabilitované paragrafy politického charakteru, nebo naopak, kolik musí rodina dopláct za zločiny „rehabilitací nedotčené“.

Nakonec - popsané případy rehabilitace s trochou nadsázky porovnáme.

... Máme v Praze místo, kde se ukrývalo sedm vrahů. Měli také na svědomí spoluúčast na vraždě, zběhnutí, banditismus, velezradu, vyzvědačství, nedovolené ozbrojování, opatřování výbušnin, sabotáže, sdružování proti státu a jeho rozvrácení, nedovolené opuštění republiky. Všechno podle tehdejších platných zákonů. Všechny zločiny rehabilitací nedotčené.

Občané se k této skryši chodí za ně modlit, nosí tam květiny, zapalují svíčky.

Protože prý - bojovali proti nepříteli. Za svobodné Československo.

Fakta o pokusu o úlet

(Psáno narychlo pro advokáta, který podával odvolání)

ZDENĚK MIKŠ, Brno

Já, Zdeněk Mikš, nar. 7. 10. 1926 ve Dvoře Králové n.L., bytem Brno, Zapletalova 97, jako přímý účastník pokusu o odlet na Západ spolu s dalšími osobami vydávám toto stručné svědectví o motivaci a průběhu našeho činu:

V říjnu 1946 jsem byl s dalšími uchazeči přijat do Letecké vojenské akademie v Hradci Králové. Prodělávali jsme postupně stále náročnější výcvik na funkci pilota - stíhače. Vše probíhalo, dá se říci, v kamarádském duchu tak, jak to bývá u profese, kde jde denně o život. Velkými vzory pro nás byli frontovní bojovníci jak ze Západu tak i Východu, kteří se k nám chovali s lidským porozuměním na rozdíl od osvětových pracovníků, kteří nejen že se nezúčastnili protihitlerovského boje, ale naopak s okupanty spolupracovali (Mjr.Kugler - hospodářská kontrola). Toto vše se ale změnilo po únoru 1948, kdy nastal hon na nekomunisty a jejich tvrdá likvidace. Já, který jsem nikdy nebyl v žádné politické straně a nejsem doposud, jsem se postupně dostával pod stále větší tlak morální. Když jsem tehdy, ještě vlastně jako nezkušený kluk, viděl, jak jsou vyhazováni skuteční bojovníci za svobodu národa a jací jsou ti, kteří je vyhazují, tak ve mně stále jasněji uzrávalo přesvědčení, že nemohu zradit své svědomí a smysl pro spravedlnost a čestnost.

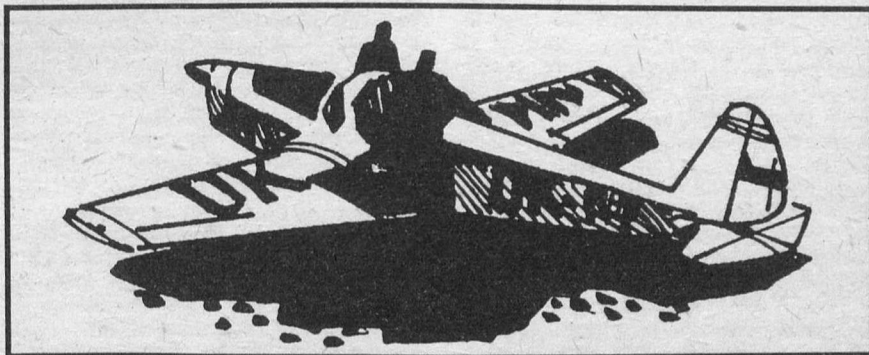
Akademici se po únoru 48 vlastně bez domluvy rozdělili do tří skupin: zásadově pevní, k nimž patřila především skupina odborně prospěchově nejlepších akademiků, druzí z různých důvodů váhající neutrálové a nakonec prospěchově podřadná část bezcharakterní spodiny. Vzájemné vztahy tím byly pochopitelně hluboce narušeny a naprosto zmizel ten předtím tak krásný kamarádský duch. A když do této situace ještě přišly represálie, bylo mi jasné, že nás řadu vyhodí.

Při pohovoru s osvětovým důstojníkem na který si mne pozval, jsem na jeho dotaz, proč jsem nevstoupil do KSČ, přímo

prohlásil, že proto, že pocházím ze Dvora Králové n.L., který hraničil se Sudetami, a při tom že jsem po osvobození viděl, že čím větší darebák, tím měl větší hvězdu na klopě. A na dotaz co říkám novému útěku bývalých západních letců na Západ, jsem prohlásil, že se jim nedivím, protože oni nasazovali životy za naši svobodu a teď jsou vyhazováni a někteří zavíráni.

Rozhovor skončil a žádné následky jsem bezprostředně nepozoroval.

Pak ale uletěl na Západ jeden z poručíků z ročníku před námi. Nato do LVA přiletěl generál Hanuš, tehdejší náčelník čs.

letectva a prohlásil, že kdo není komunista, nemůže být důstojníkem čs. letectva.

Na základě tohoto prohlášení jsme pak byli jednotlivě předvolováni k tzv. prověřkové komisi, ve které zasedali i někteří prověřeni letečtí akademici, členové KSČ. Po pohovoru nás celou řadu převedli k náhradnímu leteckému pluku do Vysokého Mýta a dnem 23. 1. 1949 nás propustili do civilu s tím, že se nám pobyt v LVA započítává jako základní vojenská služba. Pochopitelně, že nám všem byl odňat charakter akademika a letce II. výkonnostní třídy, 24. 1. 1949 jsme byli propuštěni do poměru mimo činnou službu, 25. 1. 1949 přeloženi do zálohy.

Tímto rozhodnutím pro mne začalo politicky motivované pronásledování v civilu. Vzhledem k nějakým tajným кадровým materiálům, pocházejícím z LVA, jsem nemohl vůbec najít zaměstnání odpovídající mému vzdělání (r.g. s maturitou) ani vdalekém okolí - někde byli při druhé návštěvě, kdy mi měli sdělit, zda budu přijat, natolik upřímní, že mi řekli, že to vzhledem k došlým кадровým materiálům není možné, jinde jen nejasně a nepřesvědčivé výmluvy - to podle čestnosti referentů osobního oddělení. A tak nakonec jsem přijal místo jako pomocný ruční tiskař u Čs. textilních závodů, n.p. Letovice. Pochopitelně s minimálním platem.

Účastnil jsem se několika setkání lidí v Praze, kde se jednalo o boj proti diktatuře. Měl jsem poznatky, že jsem sledován. A tak když 8. 5. 1949 časně ráno za mnou domů přišel Vlastimil Klenovský, také se mnou vyloučený akademik, s návrhem, zda bych s ním a ještě dalšími nechtěl odletět na Západ, že je vše snadné, protože pracuje na továrním letišti v Chocni, kde zná celé poměry, tak jsem bez váhání souhlasil s tím, že se dostavím 12. 5. do Chocně. On že na mne bude na nádraží čekat.

Já jsem skutečně ten den dojel. Předtím jsem se doma běžně rozloučil, nikomu jsem neřekl ani slovo o svém úmyslu. Jen můj bratr o pět let mladší asi něco tušil, protože když jsem se s ním loučil, tak mi jen řekl: aby ses vrátil.

A po příjezdu do Chocně jsem se setkal s dalšími účastníky. Byli to: Vlastimil Klenovský se svou dívkou Hedvíkou Prokopovou, Jan Horníček, Jaroslav Valášek a Miroslav Nový. Všichni jsme byli vyloučenými akademiky stejného ročníku. Celý večer až do časných ranních hodin 13. 5. 1949 jsme byli společně v místnosti, kterou V.K. a J.H. obývali jako podnájemníci. O celé akci jsme ani moc nediskutovali, podle V.K. mělo vše probíhat hladce. Jen jsme se domluvili, že zbraň - měli jsme jediný revolver - nesmí být použita. Měl ji u sebe V.K. Když padl návrh, že by se měl napsat dopis osvětáři LVA Kuglerovi, tak jsem zasáhl a řekl, že to můžeme udělat až po přeletu na Západ. Ostatní nakonec souhlasili a to bylo myslím i řízení osudu, protože jinak by pak měl soud další "důležitý" a nevyvratitelný doklad o našich "zločinech".

Po půlnoci jsme šli pěšky až do blízkosti letiště fy Mráz a tam jsme v polích zalehli a sledovali dění. Probuzené ptactvo v okolí neustále pokřikovalo. Postupně jsme se doplížili až k hangárům. Tam se vydal kupředu V.K. vzhledem k místnímu znalostem. Když pak objevil jednoho strážného SNB sedět v letadle na hídce, připlížil se až

k němu, chytil jeho pušku a snažil se mu ji vytrhnout a vyzval ho, aby vystoupil. Ovšem strážný SNB Bernard vystřílel a bylo velikým štěstím, že V.K. měl ústí hlavně pod paží a ne proti tělu a tak projektil bez následků skončil v zemi, vystřílel znovu a V.K. pak v rámci nutné a nezbytné sebeobranu a bezprostředního ohrožení svého života přiložil revolver na ruku příslušníka SNB držící pušku a prostřílel mu prst. Teprve pak se strážný vzdal.

Druhý strážný Pochobradský se zachoval vzorně lidsky a bez sebemenšího odporu se vzdal. Přitom bych ještě rád podotkl, že oba strážní se s V.K. a J.H. znali dobře osobně, protože jak V.K. tak J.H. pracovali tehdy na onom letišti a často se s nimi setkávali a povídali během strážní služby, kterou tam vykonávali.

H.P. ošetřila Bernardovi prostřelený prst, ovázala mu ho a pak jsme oba strážné svázali, sebrali jim závěry z pušek. Pak ve velikém shonu vzhledem k tomu, že v tichu noci došlo ke střelbě a v blízkosti vedla jednak silnice a také železnice a kdokoli mohl eventuálně zavolat SNB, jsme se všichni až na H.P. věnovali horečné přípravě letadel k odletu. Potřebovali jsme dvě třímístná letadla Sokol, která se tam vyráběla.

Jedno letadlo bylo v hlavním hangáru - to jsme vytlačili a pak nastaly komplikace, protože jsme zjistili, že je bez paliva. S druhým potřebným letadlem to zdaleka nebylo tak snadné, protože po otevření hangáru jsme ke své hrůze zjistili, že v tomto podlouhlém hangáru stojí nejdříve letadlo bez křídél, po jeho vytlačení jsme museli včetně přivolané H.P. podat neuvěřitelný výkon, kdy v šesti lidech jsme díky nervovému vypětí vytlačili německý obrněný pásový transportér a pak teprve další použitelné letadlo. Skutečnosti z druhého hangáru neznal ani V.K. Do letadel jsme pak ručně donášeli a nalávali palivo. Netušili jsme ovšem, že během doby, co my letci jsme připravovali letadla a H.P. hlídala spoutané strážné, strážný Bernard požádal H.P. o povolení pout, protože ho prý bolí zranění - toto mu splnila a pak ji ještě přemluvil, aby mu donesla závěr k pušce - to mu splnila také. Zřejmě pak v době, co nám H.P. pomáhala s vytlačováním transportéru, se zbavil pout zcela, H.P. po návratu to nepostřehla. A tak když jsme konečně seděli v letadlech a letadlo, ve kterém seděli J.V., M.N. a J.H. pomalu pojiždělo a u našeho naskočil motor až při druhém pokusu, zavřel jsem kabinu a chtěl se upoutat. V.K. měl pilotovat a já dělat navigátora.

H.P. seděla na zadním sedadle mezi námi. Když jsem byl soustředěn na upínání popruhů, tak jsem najednou slyšel prasknutí a hned hlas H.P.: „Vlastiku, on tě střelil!“ Já jsem se podíval na V.K. tomu klesla beze slova hlava a hned na to střelil strážný Bernard H.P. Když jsem se otočil k ní, tak jsem přes sklo kabiny zahlédl, jak míří na mne, bleskově jsem se sehnul a tak kulka určená mému srdci prostřelila krční páteř, stočila se v pravém ramenním kloubu, roztrhla plíce a zůstala v těle nad bránicí.

Předstíral jsem, že jsem mrtvý, slyšel smrtelné chroptění H.P., která už nepromluvívala a po chvíli, když jsem viděl, že Bernard se vrací k hangáru a nejde za letadlem, které mezitím odrolovalo, zkusil jsem přidat plyn, ale motor nereagoval

a tak jsem otevřel kabinu a dostihnul rolující letadlo, řekl osádce co se stalo, požádal aby mne vzali s sebou. Protože však byli bině vytiženi odstartovali a já zůstal na ploše sám těžce zraněn.

Rozhodl jsem se, že vyhledám lékařskou pomoc až ve Vysokém Mýtě a pak se pokusím nějak dostat za hranice. Kašlal jsem neustále krev a šel terénem směrem Vysoké Mýto jen silou vůle. S myšlenkou, že musím být u lékaře dříve než začnou chodit lidé do práce. Ve Vysokém Mýtě jsem zašel za kamarádkou mé známé a ta mne hned zavedla k lékaři. Ten, když zjistil, že jde o střelnou ránu, mi ji přelepil leukoplatí a šel k telefonu volat SNB - já mu říkal, ať nevolá, že ho neznám a nikdy u něj nebyl. Když ale přesto volal, tak jsem utekl a ještě ve městě mne zatkl příslušník SNB a odvezl autobusem, který zastavil, do nemocnice ve Velkém Mýtě.

Dali mne na společný pokoj, ale asi za hodinu mne přemístili na pokoj, kde jsem byl sám a neustále hlídán příslušníkem SNB i když jsem už byl imobilní.

Musím poděkovat vzorné péči tehdejšího primáře a také řádovým sestram za to, že jsem přežil.

Ještě též den za mnou přišli vyšetřovatelé StB, kteří pro ně tak typickým vulgárním způsobem vedli výslech. Měl jsem štěstí, že můj zdravotní stav byl kritický a tak si v civilní nemocnici přece jen nemohli dovolit běžné vyšetřovací metody, protože sebemenší násilí by vyvolalo krvácení a smrt.

Byl jsem přesvědčen, že kamarádům se podařilo uletět a tak jsem podle toho i vypovídal. Sepsal protokol s pravopisnými chybami, které jsem za jejich nadávání při čtení před podpisem opravoval.

Když se ale asi za dva dny objevili ve dveřích pokoje znovu a přivítali se se mnou: „Ty kurvo, cos nám to ty vykládal za pohádky,“ a slibovali, že to ze mne vymlátí, až si mne odvezou, ale přitom potřebovali hned moji výpověď, dali se znovu do práce. Já stále trval na tom, co jsem uvedl již dříve a tak nakonec jeden z vyšetřovatelů to nervově nevydržel a řekl mi, že všechno vědí, že totiž chytile i zbývající. Já jim nevěřil, ale když nakonec po prohlášení, že J. V. je jiný borec, ten že řekl: když mne máte, tak vám vše po pravdě povím - tak jsem sice ještě z počátku, i když mi ukazovali podpis J. V. na papírech, nevěřil, ale pak začal číst některé pasáže z jeho výpovědi a některé skutečnosti mohl znát jen přímý účastník akce a nikdo jiný, uvědomil jsem si, že ve všem nelžou. Řekli mi, že havarovali u Sušice a že M. N. havárii nepřežil. A tak nakonec výslech probíhal tak, že mi četli přímo z výpovědi J. V. jím podepsaných, i když mnohdy neodpovídajících pravdě.

Proto také v mých protokolech je často zahájení pasáže „popírá, že...“ a pak doslovně citovaná odpověď J. V.

Protože případ byl ve své podstatě nakonec nekomplikovaný a jasný, měl jsem klid, jen mi stále tvrdili, že M. N. zahynul. Asi si mysleli, že na „mrtvého“ budu něco svádět. Když neuspěli, tak mne i přes primářův zákaz převozu převezli do vězeňské nemocnice Praha-Pankrác v osobním voze.

Cesta byla utrpením. Pak už jsem jen čekal a jednoho dne mne zavolali a přečetli obžalobu. Tam jsem se zase poprvé viděl se svými kamarády.

A 31.8.1949 následoval soud na Pankráci - Státní soud. Hned na začátku, v sále ještě před zahájením, za námi přišel člověk, prohlásil, že je náš obhájce ex offio, že dostaneme trest smrti, ale že máme možnost žádat o milost prezidenta republiky. V soudní síni byl jen senát St. soudu, my a po jednom našem důvěrníkově (u mne otec) a plné lavice školy soudců z lidu a prokurátorů. Celý způsob vedení procesu byl neuvěřitelný, neustále se hovořilo o trestu smrti za velezradu a špio-

náž, ale pak po našich výpovědích vyšel odněkud za námi člověk, který něco pošeptal předsedovi a od té chvíle se o smrti přestalo tak často hovořit. Náš obhájce působil trapně.

Celý průběh jednání, kdyby nebyl hrou o mladé lidské životy, by jinak byl dokonaleou fraškou.

Po skončení líčení se senát odebral ke kratičké poradě a předseda přečetl z již předtím napsaného rozsudku tresty. J. V. doživotně, já, J. H. a M. N. 30 let těžkého

žaláře s vedlejšími tresty, navíc s námi vyloučený akademik Vlastimil Losenický jeden rok za neoznámení přípravy trestného činu. Načež škola soudců z lidu a prokurátorů protestovala proti nízké výměře trestu.

Nikdy jsem nedostal do rukou ani obžalobu ani rozsudek a nemám je dodnes. Odvolání nic nezměnilo. A tak jsme si všichni odpykali ze 30 let až na dva dny celých třináct let, kdy jsme byli podminěně propuštěni na amnestii dne 1.5.1962.

V EVROPĚ JSME UŽ BYLI

JIŘÍ SEYDLER, Praha

Šest evropských států - Francie, Itálie, SRN, Rakousko, Švýcarsko a Československo - se spojilo, aby vzpomnělo 200. výročí úmrtí jednoho z největších hudebních géníů lidstva, Wolfganga Amadea Mozarta. Při této příležitosti se vlády uvedených zemí rozhodly uspořádat festival dosud nevidaných rozměrů - v době od 5. do 29. září zazněla Mozartova hudba na padesáti pražských koncertních a hudebních představeních pro více než čtyřicet tisíc diváků. Této jedinečné akci předcházely dílčí festivaly pořádané v městech (celkem jich bylo 27), v nichž umělec účinkoval nebo je navštívil. Byl vytvořen Mezinárodní výkonný výbor festivalu v čele s jeho prezidentem, intendantem Státní vídeňské opery, vynikajícím znalcem Mozartova díla Clausem Helmutem Dresem, některých produkcí se účastnily vládní delegace v čele s ministry kultury, kteří před festivalem pořádkovali tiskové konference, podíleli se na výběru umělců pro účinkování na festivalu. Při jedné příležitosti pan Claus Drese pronesl slova, která se stala jistým krédem výboru a která jsou vysokým uznáním kulturnosti naší vlasti: „Praha je - svým vztahem k Mozartovi a naopak - místem, kterému tato pocta patří... Ušlechtilé záměry festivalu korespondují s ideami naší sametové revoluce. Proto se Praha logicky stala hostitelkou této významné akce...“

Koncerty se konaly v nejkrásnějších barokních, novoklasicistických, renezančních i moderně pojatých budovách a sálech - v Národním, Smetanově a Vinohradském divadle, ve Smetanově síni, v hradním Španělském sále, v největších starobylých chrámech a palácích, které dnes Praha, odívající se znovu do bývalé krásy, může zahraničním divákům nabídnout. Bohužel Mozartova „opera všech oper“ nebyla uvedena v „jeho“ bývalém Stavovském divadle; teprve nedávné převratné změny poskytl dostatek prostředků na jeho rozsáhlou obnovu, takže Don Giovanni zazní - už mimo festival - znovu v nádherných prostorách divadle aspoň ve výroční den prvního uvedení před více než 200 roky.

Některé referáty hovořily v souvislosti s festivalem o „vstupu do Evropy“. Festival svým záměrem i rozmachem toto tvrzení do určité míry připouští. Vezmeme-li však do úvahy věhlas a zásluhy českých hudebních mistrů posledních staletí, můžeme

směle prohlásit, že o tento „vstup do Evropy“ se zasloužili už dávno oni a že někteří dokonce svou tvorbou ovlivnili samotného Mozarta.

Snad největší vliv na mladého skladatele, zvláště na jeho melodiku, měl Il Divino Boemo, někdy zvaný Il Venatorini, pražský rodák Josef Mysliveček. Tento původně vyučený mlynář a později skladatel, který si pokořil i hudebně náročnou Itálii, poznal v roce 1770 mladičkého čtrnáctiletého Wolfganga a okamžitě ocenil jeho výjimečný talent. Navázal s jeho rodinou přátelské styky a využíval svých známostí v jeho prospěch. Snad stojí za povšimnutí i nepřilíh známý fakt, že totiž v melodii menuettu v Myslivečkově oktetu Es dur jsou první čtyři takty (lesní rohy) takřka totožné s menuetem Dona Giovanniho. Tím zdaleka nechceme říci, že jde o vědomý plagiát; takový génius toho nemá pochopitelně zapotřebí. Spíše šlo o povědomé opakování lákavého tématu, které Mozart převtělil v ještě dokonalejší součást svého vrcholného díla.

Další český muzikant evropského významu, žehulický rodák Jan Václav Stich, který si později, rovněž v Itálii, vysloužil umělecké jméno Giovanni Punto, se stal jeho přítelem a blízkým spolupracovníkem. Stich - Punto byl všestranný hudebník, především se však proslavil hrou na lesní roh - a to vedlo Mozarta k napsání Koncertní symfonie pro čtyři dechové nástroje. Mimo jiné - k jejich sblížení dal podnět Josef Mysliveček. Trvalejší spolupráci se Stichem - Puntem navázal Mozartův otec Leopold, který ho zval k provedení několika synových koncertů. Stich - Punto dosáhl i významného ocenění v Neapoli, kde jej ve své lóži po koncertu přijal neapolský a sicilský král Ferdinand IV. Chceme podotknout, že umění českého hornisty našlo uplatnění i ve spolupráci s Beethovem. Snad stojí za zmínku text plakátu, kterým byl ohlašován koncert obou mistrů: „S vysokým povolením budou mít čest Ludwig van Beethoven a Giovanni Punto pořádati 18. dubna o šesté hodině večer v c.k. dvorním divadle velký koncert, při němž se pan van Beethoven dá slyšeti na klavír a signor Punto zahraje na lesní roh a bude řídit orchestr.“ Koncert měl také mimořádný úspěch.

Snad nejlépe vyjádří uznání hudebnosti Čechů slova Mozartova, která vyslovil o melodramatech Jiřího Antonína Bendy

W. A. Mozart v kresbě
D. Stockové z roku 1787

Ariadna na Naxu a Medea: „Benda mi byl mezi luteránskými kapelníky vždy nejmilejší. Miluji tato dvě díla tak, že je vozím stále s sebou...“ Za zmínku rovněž stojí, že Mozart našel i mezi členy vídeňské zednářské lóže české hudebníky, s nimiž se jako se svými „spolubratry“ sblížil a našel společnou řeč i v hudbě. Tak například byl častým hostem u syna mirotického učitele, skladatele Benedikta Žáka, u něhož využíval volných chvílek k tomu, že mu občas přikomponoval některá místa do jeho opery. „Prý je více míst v Žákových operách dílem Mozartovy ruky a génia, nežli autorových,“ vzpomínala Konstancia Mozartová při jedné příležitosti. A ještě jedna zajímavost z této doby a prostředí. Dne 24. dubna 1785 uskutečnilo se provedení malé Mozartovy kantáty pro tenor, mužský sbor a orchestr, k nim napsal slova další člen lóže - František Petráň. Jméno jasně svědčí o jeho narodnosti.

Ale ohlédneme se na chvíli od magické postavy geniálního Mozarta a od českých

Jan Stich-Punto

hudebníků (bylo jich mnohem více, než jsme mohli připomenout!), jeho přátel či soupeřů. Vždyť dosud jsou i v cizině (a někdy více nežli u nás) proslavena jména Antonína Rejchy, Jana Václava Stamice, Jana Václava Huga Voříška, jména hudebníků z rozvětveného rodu Bendů, bratři Vranických a dalších, kteří odcházeli z této „konzervatoře Evropy“, jak Čechy byly s uznáním ve své době označovány, do zemí celého kontinentu. A jak nevzpomenout geniálního houslisty Josefa Slavíka, který bohužel zemřel příliš mlád, než aby mohl naplnit vrchovatou měrou umělecký osud, k němuž jej předurčilo jeho nadání. Slavný Paganini se před jeho památkou poklonil slovy: „Všechno se chvěje, když Vy hraje“ ve francouzštině jsou vepsána na jeho vyšehradské hrobě.

Neobracejme však pozornost jen k dávným dobám. I když tyto „spanilé jízdy“ českých muzikantů, díly změněným společenským podmínkám, už v pozdějších dobách neměly takový masový charakter, šířili naši umělci slávu české hudebnosti i v dalších letech a dobývali ostruhy pro naši kulturu na celém světě. Jak nevzpomenout triumfální pobyt Antonína Dvořáka za velkou louží, jeho ohromné úspěchy v Londýně, a samozřejmě světové tažení jeho hudby, která, stejně jako tvorba Bedřicha Smetany, Leoše Janáčka, Bohuslava Martinů a dalších skladatelů a interpretů se už dávno stala nedílnou součástí světové hudební kultury. Na některé, často ze závisti či nízkých politických pohnutek, jak už to u nás bývá, ke škodě vlastní zapomínáme. Typickým příkladem je dlouholeté ignorování významu hudby mistra operetní klasiky Rudolfa Frimla, o němž se oprávněně v rozsáhlých Dějinách operety vyjádřil její autor Bernard Grun slovy: „Dnes nám jeho hudba zní... jako úchvatná vzpomínka na zpívající a tančící dvacátá léta...“ A co Česká filharmonie se svými úspěchy nejen u evropského posluchačstva, ale i v USA a především v Japonsku, kde se stala idolem klasické hudby? Co Josef Suk, Václav Hudeček, někteří naši operní pěvci - ti nejsou pokračovateli této tradice dobývání Evropy mírovými prostředky nejuslěhlejším ražby, uměním? Mohli bychom jmenovat stovky dalších, ale není to snad třeba. Na adresu všech můžeme vyslovit uznání, že je jen málo oborů lidské činnos-

ti, které by byly svým významem a rozsahem jejich tvorby srovnatelné.

W.A. Mozart navštívil třikrát Prahu a po každé byla jeho plodotvorná přítomnost spojena se jmény manželů Duškových. Nebyla to náhoda; paní Josefa Dušková byla vnučkou salcburského zámožného obchodníka J.A. Weisera, který se stal v letech 1772 až 1775 starostou města. Je přirozené, že při návštěvě Salcburku, kam J. Dušková přijela se svým chotěm krátce po svatbě, navštívila rodinu Leopolda Mozarta, kde se seznámila i s jeho geniálním synem. Oplátkou bylo pozvání W.A. Mozarta do Prahy, kde se jeho přechodným sídlem stala rozkošná Bertramka. Skladatel, unaven intrikami a nepřízní vídeňského dvora i závistivých soupeřů, zde pokaždé ve šťastné pohodě pracoval a seznamoval se tu i s mnohými představiteli pražské kulturní veřejnosti, která si ho s takovým zájmem až láskou přivlastnila. Proto byly zcela na místě jeho upřímné výroky, už tolikrát citované, ale neměly by chybět ani při tomto nevelkém ohlédnutí: „Mojí Pražané mi rozumějí... Můj orchestr je v Praze!“ Není divu, že Mozart se rád a s láskou odměnil J. Duškové dokonce třemi skladbami...

V Praze zažil největší úspěchy. Začátek jeho popularity přinesla už opera Únos ze serailu (1782) v podání společnosti českého významného herce a učitele Karla Wakra, následovala dnes jedna z nejhranějších oper (ve Vídni, na rozdíl od Prahy, však nepříznivě přijatá) Figarova svatba, především obrovský úspěch měla mnohokrát už tehdy reprizovaná (což byl výjimečný případ tehdejší praxe) opera Don Giovanni. To vše - a samozřejmě i ohlas posledního Mistrova díla, Kouzelné flétny, uvedené v Praze rok po jeho smrti a v roce 1794 hrané tu dokonce ve 3 verzích (!) - v německém originálu, v itaštině a rovněž v českém překladu - bylo zárodkem nesmírného ohlasu jeho tvorby, který zanechal nejlhubší stopy v povědomí našeho národa.

Dnes můžeme kriticky hodnotit i zdánlivý neúspěch jeho další - bohužel už poslední - opery, po Donu Giovannim rovněž pro Prahu objednané, Titus, v souvislosti s korunovaci nového císaře Leopolda II. českou korunou. Postoj vídeňské dvorní společnosti k Mozartovi se projevil dokonce i chladným oceněním samého císaře, což ovlivnilo i pražskou smetanu, takže celkový výsledek zdaleka nespínil umělcovo očekávání. Není náhoda, že právě tato opera zahájila v Národním divadle pražský festival.

Mozartův kult u nás nebyl jen podvědomou reakcí na chladný až nepřátelský postoj Vídne ke skladateli, tedy jistým politickým gestem probouzejícího se národního uvědomění. Pramenil především z hudebnosti českého národa, která byla (a doufejme, že stále je) jeho mimořádně klidným charakteristickým rysem, jeho vrozenou náklonností k hudbě a do značné míry i tradičním hudebním myšlením podloženým tvorbou vlastních lidových i profesionálních skladatelů. Mozart, až na krátké časové úseky, byl vždy „náš“, milovali jsme jeho svět jiskřivých melodií, nepřeborných nápadů, radostné oslavy života a štěstí, kterého se tomuto géniovi tolik nedostávalo a po němž po celý kratičký život prahl.

Antonín

Když si uvědomíme, jaké bohatství tónů zanechal v říši hudby gigant české hudby Antonín Dvořák, zdá se nám, že není fyzicky možné, aby se tak obrovské dílo vtěsnalo do jednoho dvaadesátiletého života. Kdyby se výčet jeho skladeb měl vyčísliť v časopiseckém článku, nezbylo by už místo pro další text. Protože letos uplyne stopadesát let od narození tohoto hudebního génia, který přišel na svět v Nelahověsi 8. září 1841, chystá se kulturní svět toto významné jubileum oslavit.

Také Filmové studio Barrandov přináší svůj vklad k dvořákovskému roku (který se nasmůlu kříží s rokem mozartovským) a natáčí v koprodukcii s francouzskou filmovou společností Cineteve Paris a „La Sept Paris“ reprezentativní snímek nazvaný lapidárně Antonín Dvořák. Francouzská „La Sept“ patří k té nekomerční části televize, co se od letošního roku také stará o náplň programu OK 3, který sledujeme na třetím kanálu. Film, jenž je poetickým průřezem skladatelova života, slučuje přednosti dokumentárního zobrazení autentické reality s inscenovanými obrazy z Dvořákovy života. Propaguje nejen Dvořákovu hudbu, ale také naši výtvarnou kulturu a památkové objekty na pozadí jímavé krásy české krajiny. Zazní zde sedmdesát osm ukázek z hudebních opusů nejen Antonína Dvořáka, ale taky starých českých mistrů, jako jsou „Il divino Boemo“, čili božský Čech Jos. Mysliveček, J.V. Stamic, Antonín Rejcha. Uslyšíme nejstarší hudební skvosty, to jest chorál Sv. Václava, husitský chorál Ktož sú boží bojovníci a v oratoriu Svatá Ludmila zazní nejstarší notový zápis dochovaný na českém území Hospodine, pomiluj ny.

Film režuruje Jaromil Jireš, který se zdá být nejvýš povolán k ztvárnění této prestižní hudební fresky, poněvadž je muzikální, má značné hudební vzdělání a osvědčil své realizační schopnosti na dalším velikánu českého hudebního souhvězdí Leoši Janáčkově. Připomeňme si televizní filmy Leoš Janáček, Zápisník zmizelého nebo celovečerní snímek inspirovaný posledními lety moravského skladatele a jeho láskou ke Kamile Stösslové - Lev s bílou hřívou. V janáčkovském filmu se objevil jako představitel Antonína Dvořáka vynikající Lubor Tokoš, který je do té míry identický s velkým umělcem, až musíme litovat, že patrně z politických důvodů nebyl obsazen do hlavní role Vláčilova Koncertu na konci léta. Josefu Vinklářovi, jakkoli vehementně o tuto úlohu usiloval, se bohužel nepodařilo Dvořáka přesvědčivě ztvárnit. Takže se nyní můžeme na skladatelovu „filmovou rehabilitaci“ v Jirešově snímku jen těšit.

Filmový štáb jsme zastihli v tanečním sále na Žofíně, kde mladé páry při rozsvícených lustrech klouzaly za zvuků tónů Dvořákových Pražských valčíků po nablýskaných parketách. Páreček děti se proplétá mezi tanečnickými a oživuje plesový rej, který je po choreografické stránce dosti chudý. Štábní kostymérky a kadeřnice

Dvořák

mají plné ruce práce, aby udržely biedermeyerovské úbory a dobové účesy v žádoucím lesku. V žádoucím lesku se však režisérovi nejeví koncertní křídlo, ohlíží se po produkčním, ten se prý však dnes nekoná, takže ustaranému šéfovi nezbyvá, než popadnout hadr a klavír vyleštit sám. Za chvíli totiž si na vyvýšené pódium s nástrojem zasednou naši špičkoví umělci, jako jsou Josef Suk, houslový virtuos, pianista Jan Panenka a violoncellista Josef Chuchro, aby přednesli klavírní trio f-moll. V úchvatném podání tří vynikajících interpretů zaznívá veškeré utrpení, nejistota a vnitřní svár pocitů autora. Ještě víc než ostatní díla Mistra se jeví meditativní téma s temnými melancholickými tóny jako nejtímnější zpověď osamělého běžce. Finále Tria však již vyznívá optimisticky a manifestuje vůli nepoddát se nepřizní osudu. O přestávce jsem se zeptala Josefa Suka, s jakými pocity hraje skladby svého pradědečka.

„S velice intenzivními,“ odpovídá pravnuk Antonína Dvořáka, u něhož je rodinná podoba, až po velké šířeji rozsazené oči, zřetelná. „Jsem vždycky rozechvřen, kdykoli studuji některou skladbu otce mé pečlivé babičky Otýlie. Prolínají mnou pocity radosti, odpovědnosti a vděčnosti za štěstí, že mohu aktivně pokračovat v rodinné tradici, na níž jsem nesmírně hrdý. V srdci uchovávám jako nejdražší památku také vzpomínky na mého milovaného dědečka, po němž jsem rovněž zdědil lásku k hudbě a jméno,“ na skladatele Josefa Suka, který ještě předtím, než se stal Dvořákovým zetěm, byl jeho učenlivým a pozorným žákem. Jsem z celé duše rád, že mohu participovat na filmu, který má titul Antonín Dvořák a že o jeho spolurealizaci projevili zájem právě Francouzi, ačkoliv ve Francii - na rozdíl od jiných zemí - můj slavný předek nikdy nebyl.“

Režisér k tomu dodává: „Projekt vznikl ve spolupráci s francouzskou autorkou Jill Nizardovou a českým muzikologem Jarmilem Burghauserem. Poněvadž i já jsem se podílel na scénáři, musel jsem prostudovat a vyposlechnout velké množství muziky. Celé Dvořákově dílo však neznám, protože je oproti Janáčkově mnohonásobně rozsáhlejší. Vytipovali jsme tedy s panem Burghauserem pouze charakteristická díla vývoje různých žánrů. Pianista Radoslav Kvapil, který je zároveň vykladačem některých Dvořákových děl hraje se svým francouzským přítelem Georgesem Pludemacherem čtyřručně Slovanské tance, a přitom si o nich každý ze svého pohledu vyměňují názory. Mimořádně jsme získali účastí francouzského špičkového violoncellisty, který nám vykládá jednotlivé fáze Dvořákovy koncertu pro violoncello a orchestr h-moll. K tomuto opusu jen malá vysvětlení:

Mladý Dvořák si přivydělává hodinami klavíru a učí i sestry Čermákovy, dcery zamožného zlatníka. Do starší, Josefíny, se

zamiluje, ta však jeho lásku odmítá. I když se později oženil s její sestrou Annou, byla mu celoživotní inspirací a zůstal jí do smrti duchovně věrný. Když se po návratu z Ameriky dozvěděl, že Josefína zemřela, změnil ještě konec třetí věty a do finále dal úvod přímé citace písně „Lass mich allein“. Režisér dále uvádí, že jeho záměrem je vytvořit film, kde by na výpovědi díla vysvětlil umělcův život - a naopak. Domnívá se, že Antonín Dvořák nepotřebuje žádnou oslavu a že by byl první, kdo by protestoval. To je možné, protože při jmenování doktorem hudby na univerzitě v Cambridgi Dvořák prohlásil: „Nemám ty slavnosti rád. Samá ceremonie a samý doktor! Stydl jsem se, že neumím latinsky.“ Škoda, že velký Mistr nezná dnešní české doktory, kteří taky neumějí latinsky a vůbec se za to nestydí.

Režisér Jaromil Jireš soudí, že Dvořák má slávy dost, ale dorůstají mladí lidé, které by film, pokud pro ně bude zajímavý, mohl přivést k hudbě. Kolik obnáší slovo „dost“, je otázka. Myslím si, že naše společnost má vůči velkému synu své země nesplacený dluh s úroky narůstajícími až od éry soudruha akademika Nestravitelného, pardon Nejedlého, který při potírání díla a osobnosti Antonína Dvořáka vyprskal gejziry jedovatých slin. Že stále fungují Nejedlého pohrobci, je zřejmé také z toho, že dodnes se Společnosti A. Dvořáka „díky“ umělým překážkám, byrokracii a netečnosti nepodařilo postavit v Praze umělcí dlouho plánovaný pomník. Nechť je tedy alespoň film symbolickým pomníkem tohoto génia českého národa.

ZLATÁ HAJSKÁ Praha

Snímek archiv časopisu Týdeník Rozhlas

Dojemné story

LUBOŠ NOUDEK, Kanada

Jednou v naší televizi nějaký občan laonicky odpověděl na otázku, co se mu vybaví při vzpomínce na 21. 8. 1968: „Dvacet let života v hajzlu!“ Také já, když vidím dokumentární záběry z „bratrské pomoci“, neubráním se emocím. Filmové záběry, které mi naposledy tuto pomoc připomněly, byly poněkud neobvyklé. Byly totiž zjevně natočeny průzory okupantských tanků. Navíc, viděl jsem je na poněkud neobvyklém místě - v posluchárně Business School, University of Colorado. Ruský disident, jak ho pořadatel představil, Edward Lozanský, tam promítal filmový dokument ze svého života. Dokument zhotovila BBC. Záběry z okupace Prahy tam byly proto, protože jeho tchán je generál Jeršov, který prý v šedesátém osmém velel invazním jednotkám.

Disidentská dráha mladého atomového fyzika a generálova zetě začala po roce šedesát osm. KGB ho ale neposlala na Sibiř, jak to bylo v kraji zvykem, ale posadila do vlaku a poslala na Západ. Jeho mladá žena si vymohla odjezd hladovkou. Ve filmu generál Jeršov říká: „Nemohl jsem se dívat, jak má drahá dcera trpí...“ A tak ji poslal za Edwardem do Ameriky. Před nedávnem se sem, podívat za dětmi, přijel i on.

Před tím se ale stavěl v Praze, omluvit se našemu národu za rok 1968. Ve filmu chodí po Praze s bratrem Jana Palacha, postává u pomníku svatého Václava a omlouvá se Alexandru Dubčekovi. Nic proti tomu, každý máme právo udělat v životě nějakou tu chybu. Kdyby se omluvil soukromě, bral bych to jako gesto čestného vojáka. Proč s tím ale jeho zeť objíždí americké univerzity?

Inu, z prostinkého důvodu. Je třeba přesvědčit Američany, že ruští generálové se změnili. Jak říká ve filmu tchán, „udělal jsem osobní perestrojku“. Prostě, jsou to lidi jako my a nemusíme se jich více bát, protože změnili svůj starý imperialistický způsob myšlení. Disident pak nezapomněl říci, že na rozdíl od mnoha evropských národů, které Američany nemají rády, Rusové je přímo milují. Bylo by to krásné, kdyby po letech nedorozumění si staří nepřátelé padli do náručí. Proto disidentova obchodní firma organizuje mítinky přátelství. Na jednom takovém se v Moskvě sešli staří generálové a vykládali si o starých časech.

Když člověk vidí, jak někdo takto kšeftuje s naší národní tragédií, po přednášce prodává svou knížku a rozdává propagační materiál své firmy, dělá se mu nevolno. Ne nepřeslechl jsem. Lozanský prohlásil, že spolupráce Američanů s odborníky ze sovětského vojensko-průmyslového komplexu by byla oboustranně výhodná. A hned nabídl zprostředkování styků. Navíc, poznamenal, je osobní přítel Borise Jelcina.

Člověk za tím cítí nejen kšefty, ale i staré generály. Budiž, lze si představit, že někteří Rusové a někteří Američané se cítí ve světě opuštěni. Při představě, že by zrovna tyto lidi spolu, ruku v ruce, budovali New World Order, mě navíc mrazí.

Z ČESKOSLOVENSKEHO TISKU

Ruský třesk na Slovensku

Poté, co se ultrabolshevičtí pučisti pokusili ovládnout SSSR, začaly se vyjadřovat některé politické strany. Ne všechny však jednoznačně odsuzovaly pučisty i jejich počínání. Kdo hádal, že to byly strany tak či onak komunistické, neprohádal. Ale připojili se k nim i slovenští nacionalisté. Předseda SNS Jozef Prokeš ve svém prohlášení namísto odsouzení vojenské soldatesky hřímal o nepochybném zneužití situace v SSSR silami, „které usilují o zachování nerovnoprávného postavení Slovenské republiky v rámci ČSFR“. V jeho slovníku nechyběly obraty o tlacích „objednaných zvenku“.

Pokroucené vidění skutečnosti projevilo i Slovenské národně demokratické hnutí, jež se dojemně zastávalo práv národů Sovětského svazu a licoměrně nechťelo vidět, že symbolem potlačování jejich práv není Gorbačov - byť udělal nejednu chybu - nýbrž právě postalinističtí pučisté, které ani slovem neodsoudil. Nebo to snad byli generálové, kdo chtěl po puči dát národům svobodu? V očích SNDH možná ano. Šedý zákal též sužuje zrak Strany národního sjednocení Slováků. Ani ona nepojmenovala skutečné příčiny převratu a neodsoudila jeho aktéry. Zblýla jen stará odrhovačka o útlaku národů.

Nacionalističtí vůdcové se tak těsně přimkli k postkomunistickým stranám, jejichž stanoviska se rovněž omezila na mudrování o neústavnosti pokusu o převrat. Strana demokratické levice dokonce vyslovila naději, že „Sovětský svaz bude důsledně respektovat všechny své mezinárodní závazky“. Konec, tečka. Žádné odsouzení konzervativních sil v SSSR. Stejně uhýbavě reagovaly i Komunistická strana Slovenska '91 a Svaz komunistů Slovenska, jehož prohlášení by se dalo interpretovat jako zdrženlivá podpora puči.

Předseda VPN Jozef Kučerák uvedl v kritických dnech, že situace v SSSR povede k polarizaci slovenské politické scény. Stalo se. Levičáci byli jasní tak i tak. Objevují se ale jiné otázky. Kdo stojí v pozadí nacionalisticky orientovaných sil? Jejich nedávná prohlášení dávají tušit, kdo. Spekulace potvrzují i empirické výzkumy. Podle červencového šetření Ústavu pro sociální analýzu UK v Bratislavě měl komunistický režim více předností než dnešní podle mínění asi šedesát procent voličů SDL, více než třiceti u HZDS a téměř třiceti u HZDS a téměř třiceti u voličů SNS. Spokojených s nynějším vývojem je u těchto stran nejméně lidí.

Opačný postoj zastávají voliči VPN, Demokratické strany (DS) a KDĽ. V souvislosti s nedávnou výzvou Vladimíra Mečiarra k vytvoření velké koalice de facto protireformních sil by se nebylo co divit, kdyby jeho výzvu realizovala opačná část politického spektra. Pohled na výsledky výzkumu veřejného mínění ukazuje, že blízko k sobě mají VPN a DS, které by vzhledem k tomu mohly do voleb splynout ve stranu jedinou.

IVO SLAVÍK

Světový primát do ČSFR

Sto milionů dolarů a 15 let vývoje stála éra „čistého“ spalování uhlí, která byla zahájena nedávno přímo v centru švédské metropole Stockholmu. Světový unikát švýcarsko-švédského koncernu Asea-Brown-Boveri má podobu kombinované elektrárny a teplárny, využívající tzv. přeplňované fluidní spalování schopné zpracovávat např. uhelný prach, tuhý komunální odpad atd.

Jinými slovy, proti klasickým tepelným elektrárnám dokáže snížit spotřebu uhlí o 15 %, emise CO₂ o 45 % a SO₂ až o 95 %, přičemž stupeň využití energie se blíží 90 %. V současnosti nejčistší a nej-

efektivnější metodou výroby elektrické energie z uhlí nabízí ABB i nám.

Pro jeden z největších elektrotechnických podniků na světě, který by zavedl v ČSFR i své know-how včetně efektivního a odborného hospodaření s energií, se zatím však u nás hledají partneři. Zajímavá nabídka vychází z toho, že první z těchto investičních celků postaví ABB u nás zdarma, další pak s výraznou slevou (není důvodu, proč by mezi zájemci nemohla být Praha, mající „ovzduší“ srovnatelné se severními Čechami). V budoucnu bude vše spláceno dodávkami elektrické energie.

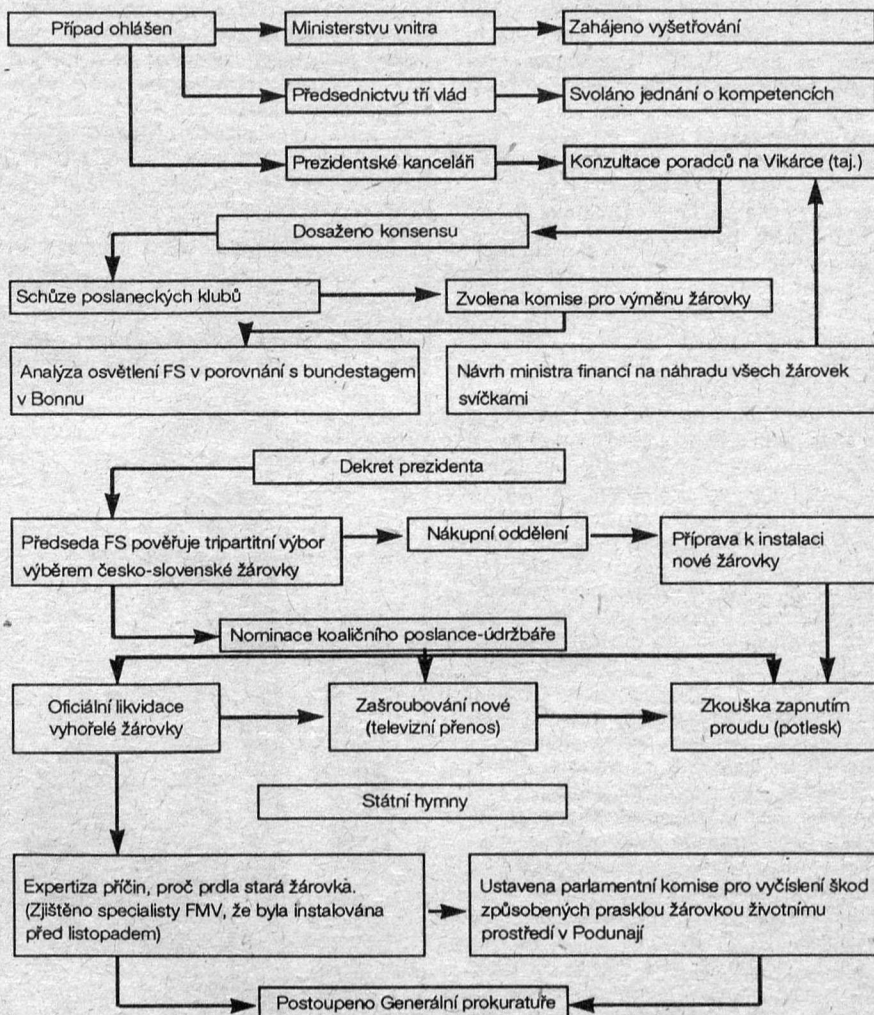
kva

TÝDENÍK 35

NA RUBY

Ve federálním shromáždění ČSFR praskla žárovka. Co následovalo?

SCHÉMA

Přišlo poštou

Drahý krajan

Věc: Usnesení okresního soudu v Příbrami Rt 433/90 ze dne 6. září 1990, které nabylo právní moci 22. září 1990.

Usnesení okresního soudu v Příbrami 2 T 175/71 ze dne 10. dubna 1989, které nabylo právní moci 3. května 1989.

Vážený pane prezidente,

V příloze zasílám fotokopie výše citovaných usnesení.

Po odchodu z Československa v roce 1969 jsem byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 14 měsíců. Výše citovaným usnesením z 10. 4. 1989 mi celý tento trest byl prominut na základě amnestie ze dne 27. října 1988.

V roce 1990 jsem na základě změn v Československu a mnoha prohlášení vydaných Vámi i jinými vládními organizacemi, v nichž jsem spolu s dalšími osobami byl nazýván drahým krajanem a srdečně zván, abych se do Československa přijel podívat, pokud možno i se svými dolary, požádal o rehabilitaci. Chtěl jsem a stále chci se podívat za příbuznými, kteří zbyli - moji rodiče se toho už bohužel nedožili. V usnesení o rehabilitaci z 6. 8. 1990 jsem se s překvapením dočetl, že přes výše citované prominutí celého trestu, a přesto, že byla mezeitím Vámi vyhlášena další amnestie, jsem stále odsouzen nepodmíněně ke čtyřem měsícům odnětí svobody v I. nápravné skupině za trestný čin neoprávněného užívání věci z majetku v socialistickém vlastnictví, kterého jsem se údajně dopustil v roce 1969 a za který jsem byl odsouzen v nepřítomnosti a tedy bez možnosti se bránit, jak se ostatně stalo mnoha dalším drahým krajanům, dříve zrádně emigraci.

Chtěl bych vědět, jak je toto možné, zejména v době, kdy prokazatelné zločiny vlastizraady, ublížení na těle a vraždy, které se udály ve stejné nebo pozdější době, nejsou sňhány z důvodu promlčení, pokud vůbec nějaké důvody udávány jsou. Co se stane, přijedu-li dnes do Československa? Budu za neprokázaný čin, který jsem nespáchal před více než dvaceti lety, uvězněn, zatímco lidé s krví na rukou budou dále pobírat své vládní peníze? Kolik je mezi drahými dojnými krajanými dalších lidí, kteří Vám dnes posílají peníze na vybavení nemocnic a knihoven, organizují nejrůznější akce na pomoc Československu, a možná netuší, kolik měsíců či let a ve které nápravné skupině je čeká, přijedou-li se podívat.

Vážený pane prezidente, myslím si, že můj případ má daleko širší pozadí, než se na první pohled zdá. Obávám se, že ukazuje skutečný postoj Československa k exilu. Ano, naše pomoc je vítána, ovšem kdykoli se naskytne příležitost, zůstáváme fackováním panákem, jakým jsme byli bývalé vlády. Vůči lidem, kteří odešli za hranice, je i nadále vše dovoleno. Svědčí o tom spousta maličkostí, jako třeba můj případ, pohrdavé výroky pana ministra Dienstbiera, přístup československých zastupitelských úřadů ve věcech, kde nejde o peníze (například problémy, které má vancouverská

odbočka Československého sdružení v Kanadě s půjčováním filmů z velvyslanectví v Ottawě), a mnoho jiných.

Rád bych se do Československa podíval, soudím však, že je třeba nejdříve rozhodnout, jsem-li drahým krajanem, a v tom případě vyřešit problém výše citovaného soudního usnesení. Nejsm-li drahým krajanem, do Československa ani nadále nemohu, a v tom případě by můj dopis měl být varováním lidem, kteří se možná za drahé krajany považují mylně. Děkuji za odpověď.

Emanuel Tomšíček, Kanada

Replika na výrok ministra

Bravo, pani Zdena Salivarová, bravo! Vaša replika na nechutný výrok ministra Dienstbiera o emigrantoch je výborná. Dovoľím si k nej pripojiť len malú poznámku:

Ak by komunistický režim bol musel vytlačiť (po vzore významných prominentov) všetkých, čo s ním nesúhlasili, asi by v republike nebol zostal nikto, kto by bol pracoval na rodnú stranu, ktorej papaláš dávno nevedeli robiť nič iné, ako otvárať ústa k rečneniu, rozkazovaniu a jedeniu. Pokiaľ je pravda, že „nikto z angažujúcich sa neriskoval 25 rokov žalára“, ak zostal, riskoval naproti tomu celkom reálny postih v zamestnaní, lebo, ak ušiel, celkom reálne väzenie za „nedovolené opustenie republiky“ po návrate z „nepriateľskej cudziny“. To predsa pán minister nemôže popierať - ako o tom svědčí hanebná amnestia, dokazujúca, že všetci títo ľudia, v očiach režimu, boli zločinci a že ich vlasť bola pre nich väčším nepriateľom, ako tá „nepriateľská cudzina“. Či by toto bolo možné v nejakom normálnom štáte?... A každý nie je natoľko masochista, aby po predchádzajúcich skúsenostiach bol ochotný ďalej žiť v sadistickom systéme. (Potvrďuje to, mimo iného, aj postoj súčasnej mladšej čs. generácie, ktorá a n i t e r a z ničomu neverí a v masoch se pokúša zmiznúť do cudziny - kamkoľvek a čo najskôr.

V. Križanová

Otvorený dopis.

Egon Lánský
mluvčí ministerstva
zahraničních věcí ČSFR
Praha

Milý Egone,
mrzí mě, že spolu korespondujeme veřejně, ale ministerstvo zahraničních věcí, pro které pracuješ, na dopisy nás exulantiů ze zámoří neodpovídá.

Vzpomínám si na Tvoji návštěvu u mne v Ottawě, kdy jsme se vlastně osobně seznámili, na naše dlouhé debaty o slovenských fašistech žijících v Kanadě. Lichotilo mi Tvé uznání méj snahy dostat před

kanadské soudy válečné zločince, kteří ještě dnes aktivně pracují v Slovenské lize, a kteří se nakonec před vyšetřovací komisí a soudy dostali. Mně zase u Tebe imponoval Tvůj boj proti slovenskému separatismu. Tvé židovské uvědomění a snaha nezapomenout na těch šedesát tisíc mrtvých Židů ze Slovenska. Když jsi pak na moji počest uspořádal v Mnichově večeri, kde byl přítomen bývalý ředitel Svobodné Evropy a Tvoji kolegové z rádia, věděl jsem, že jsem se dostal do správné společnosti, která měla stejné smýšlení jako já. Vážil jsem si Tvé žurnalistické etiky a nekompromisního postoje ke komunistům.

Dnes mám na stole - u kterého jsme spolu popíjeli a „kuli pikle“ proti Kanadské slovenské lize - Tvůj fax. Jako mluvčí ministerstva zahraničních věcí se v něm plně stavíš za Rudolfa Schustera, československého velvyslance v Ottawě. Vaše ministerstvo se podivuhodně smířilo s faktem, že R. Schuster byl donedávna členem ÚV KSS a zřejmě i s tím, že jako předseda Slovenské národní rady zorganizoval v březnu 1990 pietní návštěvu delegace Kanadské slovenské ligy u rodného domu fašistického prezidenta Jozefa Tisa. Z tisku a různých materiálů také víš, že náš velvyslanec je i nadále v úzkém kontaktu se Slovenskou ligou, s organizací, která se tak „vydatně“ podílela na vzniku současné situace na Tvém rodném Slovensku.

Na kterou stranu jsi se to dal, Egone? Uvědomuji si, že musíš zpívat píseň svého chlebodárcce, ale není snad nutné, abys ji zpíval falešně, proti vlastnímu svědomí, které se doufám od našeho posledního shledání nezměnilo.

Tvůj
Arnošt Wagner, Kanada

Menej paternalizmu!

V 6. čísle Západu komentuje jeho redaktor St. Reiniš faniaticku ľudáckých historikov ako je profesor histórie na univerzite v Padove Milan Ďurica a Jozef Cincik (nebohý M. Lacko bol podstatne iný). Potiaľ je všetko v poriadku. Nielen národnú históriu, ale ani národnú mytológiu neslobodno budovať na falzifikácii jasne doložených faktov.

Horšie je, keď St. Reiniš v posledných dvoch odstavcoch prechádza od mravouky a vyčítá nám Slovákom („V zahraničí vládli medzi Slováci strach“), že (sme) sa proti tejto mytológii nepostavili. „Ani tehdy, v 70. letech, ani nyní.“

Ad „tehdy“: odporúčam do pozornosti p. Reiniša napr. moje dva polemické články o Veľkej Morave proti Ďuricovi v mnichovskom slovenskom Horizonte (č. 7/8 1982 7/8 1985), ďalej tamtiež i v Proménách/Praménách články Jozefa Špetku, Jána Mlyndárika, dr. F. Kuruca o vine prominentov Slovenského štátu na vyhubení slovenských Židov, desiatky relácií Martina Hrabovčana v RFE o slovenských dejinách, kde osobitne vykladal pomery veľkomoravské.

Ad „nyní“: polemika s názormi M. Ďu-

ricu a druhého historizujícího ideológa Fr. Vnuka z Austrálie bola v minulom roku snáď najvytrvalejšia a najvzrušenejšia polemika v slovenskej tlači, odkedy títo ľudáci prominenti dostali miesto na stránkach Literárneho týždenníka a Zmeny - čo je zhruba text tej brožúry, o ktorej St. Reiniš hovorí. Na Slovensku boli publikované desiatky článkov (spravidla odsudzujúcich Ďuricu), glos a čitateľských listov (často chvalujúcich) snáď vo všetkých politických periodikách. Žiadna z mojich publikácií nebola toľkokrát reprinted a komentovaná, so súhlasom i s hroznou nenávisťou, ako moja glosa v Zmene o Ďuricových fantasmagóriách.

A teda ad Reiniš: Vrátil som sa práve z vyše mesačného pobytu v USA s ideálne odpočinutými nervami, pretože sme s mojou ženou nemali z republiky noviny a hlavne československý rozhlas sa v USA nedá chytiť. My tu v Európe neprežívame veci tak priamo, ako naši v Česko-Slovensku či Československu, ale neporovnateľne

intenzívnejšie než vy na iných kontinentoch. Miera informovanosti je celkom neporovnateľná. To je prirodzené a v tom chyba nie je.

Chyba je, keď redaktor vážneho a vážneho časopisu tvrdí, že niečo nie je, na základe toho, že on sám o tom nič nevie. A ešte viac, keď na základe svojej nevedomosti suverénne dáva druhým mravoučné lekcie. A ešte viac, keď generalizuje a dáva tieto morálne lekcie celému národu - a to v takom citlivom období, v akom je dnes vzťah Čechov a Slovákov.

Čím menej bude z českej strany takejto paternalizujúcej suverénnosti, tým viac by sa pomohlo ľuďom, ktorí sa snažia reštituovať na zdravých základoch spoločný štát našich dvoch národov.

Lubomír Ďurovič, Švédsko

Milá redakce,

vrátil jsem se z dovolené ze Slovenska. Mám tam příbuzné i mnoho výborných přátel, které znám desetiletí. Nikdy předtím jsme neřešili vztah našich národů. Až teď. Dozvídal jsem se, že se odlišujeme povahově, historickým vývojem, bohatstvím, že Slovensko bylo pro Čechy kolonií, které Češi z Prahy vládli a vykořisťovali.

Dozvěděl jsem se, že bačové českého původu byli bohatší než slovenští, že z deseti drahých lékařských přístrojů, které přijdou do Československa, jich zůstane devět v Praze. (Srovnal jsem si v tom okamžiku pražské nemocnice se supermoderním komplexem v Banské Bystrici). Bylo mi vyčteno, že Angličané říkají Slováckům Czechs, že vídeňské noviny nazvali církevního hodnostáře Korce českým biskupem.

Abych se přiznal, byl jsem trochu zaskočen. Nebyl jsem si jist, jestli nějakým způsobem Slováckům jako Pražák skutečně ne-

1

Psí problém

IVAN KRAUS, Francie

Při naší poslední návštěvě Čech nás doprovázel náš jezevčík Filip. Je to pes, který už viděl pěkný kus světa, ale o tuto cestu projevil přesto velký zájem. Lehl si k připraveným kufrům ke dveřím a nehnul se od nich. Pochopili jsme, že chce také navštívit rodnou zem svých pánů a nijak jsme mu to nerozmlouvali. Jezevčici jsou totiž nejen velmi zvědaví, ale také nesmírně tvrdohlaví.

Zvědavá je však také má žena.

Tu zajímalo v Praze, zda bychom si příště nemohli místo bytu najmout pokoj v hotelu, který by byl blízko některého parku tak, aby náš jezevčík mohl i v Praze chodit na procházky, jak je zvyklý.

Vyhledali jsme vhodný hotel a vešli do recepcie.

Muž v recepci řekl, že zamluvit hotel není problém, ale chtěl vědět, zda by žena chtěla pokoj pro sebe, nebo pro někoho jiného.

„Jaký je v tom rozdíl?“ ptala se žena.

„Rozdíl je v tom, jestli chcete hotel pro sebe, nebo pro cizince,“ pravil recepční a sdělil nám, že český host platí za noc sto korun, ale cizinec čtyři sta padesát.

Žena řekla, že pokoj by chtěla pro sebe.

„Jaký máte pas?“ zeptal se muž za pultem.

„Německý,“ pravila žena.

„V tom případě,“ pravil recepční radostně, „byste platila vyšší cenu.“

Žena se podivila. Pak se zatvářila tak, jak se tváří, když je odhodlána jít až k jádru problému. Když jí zajímá, proč věci jsou tak jak jsou a ne tak, jak by mohly, nebo měly být.

Protože jsem netrpělivý a nemám podobné situace rád, naznačil jsem ženě, že by bylo dobré rozhovor skončit a nepouštět se do další debaty.

„Nejde o peníze, ale o princip,“ řekla mi žena, která věří, že svět je možno zlepšit i po milimetrech, nevynecháme-li žádnou příležitost.

Pak sdělila recepčnímu, že má sice německý pas, ale je Češka. Informace zaujala muže v recepci natolik, že zavolal jiného zaměstnance hotelu, který se také dostavil do recepcie.

Vznikla tak jakási dvoučlenná komise. Druhý člen komise se zeptal ženy, jak může být Češka, když má německý pas.

Žena řekla, že si neupravila vztahy, ani nebyla zbavena českého občanství.

Recepční byl tou zprávou zjevně vyveden z míry. Obrátil se tázavě k přisedlým.

Ten se zamyslel a zopakoval informace, jako by to byl nějaký matematický příklad.

„Německý pas...“ uvažoval nahlas. „německá občanka“...

„Ale podle českého zákona jsem stále Češka,“ trvala na svém žena. „Češka... ale s německým pasem,“ řekl druhý člen recepční přijímací komise.

Pak se iniciativy ujal recepční.

Jeho řešení nebylo nové. Bylo to řešení, k němuž se mnohý člověk uchyluje už po desítky let, když má pocit, že by mohl mít nepříjemnosti, kdyby něco rozhodl na vlastní odpovědnost.

„Kdybyste si opatřila potvrzení o tom, že jste stále Češka, i když máte německý pas, mohl bych vás ubytovat jako Češku,“ řekl recepční.

„Platné potvrzení,“ dodal přisedlíci.

„Od vyslanectví, nebo od nějakého ministerstva,“ řekl recepční.

Očekával jsem, že jeden z členů recepční komise ještě požádá ženu o životopis a fotokopie vysvědčení, ale nenapadlo je to.

Žena poděkovala za informace a už chtěla jít pryč, když si vzpomněla na našeho jezevčíka.

Zeptala se, zda se za psa platí zvlášť.

Muži řekli, že ano, že hotel účtuje příplatek.

Ženu zajímalo jaký.

„To by záleželo na tom, jestli je to český pes, nebo německý,“ řekl recepční vážně a jeho kolega přikývl.

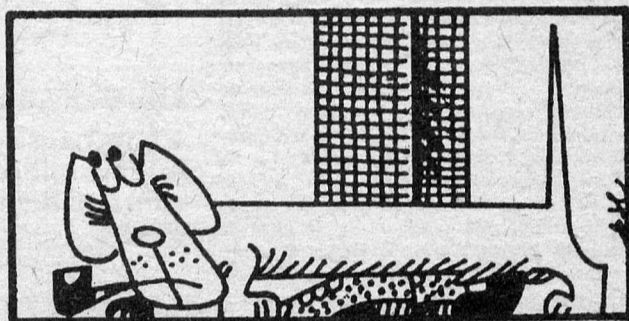
V tu chvíli jsem cítil, že jsem ztracen.

Věděl jsem, proč jsem chtěl hned odejít, dokud byl čas.

Představil jsem si, že bych cestoval po Čechách se slovenskou ženou, německým psem a tuzemskou kočkou. A napadlo mne, že by v recepci musela zasedat nejméně čtyřčlenná komise, která by rozhodla, za jakou cenu se mohou dle nařízení v hotelu ubytovat. Možná, že by bylo nutné mít i svědky a notáře.

Porušil jsem své dobré předsevzetí, že se nebudu do hovoru míchat a řekl jsem, že jezevčík má sice francouzský pas, ale stárou adresu má v Německu a rozumí i česky.

Že poslední injekce proti vzteklině dostal v Monacu a že jeho košík je vyroben v Taiwanu, ale koupili jsme ho v Paříži.

Také jsem mužům za pultem sdělil, že sušené žrádlo pro psa značky Frolic jsme koupili v Rakousku a gumového jezečka, který píská, když ho pes stiskne v hubě, jsme získali v Miláně.

Muži vyslechli mé informace a pak projevíli zájem o psí pas.

Žena jim ho s chutí ukázala.

Recepční porovnal snímek jezevčíka v pase se skutečným je-

ubližují. I já říkám „české peníze“ i „náš tenor Peter Dvorský“. Ale to ostatně, ať se na mne Rakušáci nezlobí, dělám i s Mozartem.

Myslel jsem, že nacionalismus je záležitostí nedostatečně vzdělaných lidí. Ale já jsem seděl pod kopci Magury s primáčkou ORL, internistou a šéfem nemocnice na středním Slovensku a univerzitním kantorem z Bratislavy.

Tak jsem přemýšlel, jestli podobné debaty vedli naši legionáři při útoku na zbrovovská opevnění nebo piloti spitfirů našich wingů nad Normandií. Jestli český přední střelec ve Wellingtonu se hádal se zadním střelcem, který byl Slovák.

Trochu jsem pochopil, když jsem si přečetl článek pana Arnošta Wagnera z Otta-
wy v pražském Reportéru 35. Myslím, že mnoho z toho pochází z Kanady. Zbytek těchto problémů pak aranžovala československá Stb.

Podle tiráže má váš časopis sídlo v Kanadě. Udělejte, prosím, rozhovor s panem

doktorem Kirschbaumem. Velmi by mne zajímaly jeho názory. V té době, kdy se jel podívat na východní frontu, popravovali mého otce v Berlíně Plötzensee. V roce 1945, kdy se zřejmě diskretně „vypařoval“ do svobodné Kanady, vraždili jeho Kriegskammeraden od Waffen SS české civilisty v Praze.

Držím vašemu časopisu palce, ať spojí všechny Čechy a Slováky zase dohromady, je jedno, jestli žijí v Poděbradech, Banské Štiavnici či Sydney nebo Toronto.

MUDr. Miloš Málek, Praha

Zvlčilý lid

Moc se sem netěšte. Lid je zvlčilý, uvedu jen jeden příklad, navíc z takové díry, jako jsou Rokycany a odehraný v jednom dnu:

- vyloupeny dva obchody, čtyři byty,

mrtvole v márnici zdejší nemocnice uříznuta hlava a s ní pak hrán fotbal třemi mladíky ve věku 19 - 21 let. Počet ukradených kol a vykradených aut už se ani nedá spočítat. Ve zprávách pořád slyšíme - Langoš hledá cestu z kritického stavu naší bezpečnosti, česká vláda hledá cestu z krizového stavu našeho zdravotnictví, hledá se cesta, která by vyvedla parlament z krize - všichni hledají, my hledáme, kde co stojí o korunu méně, ale minimálně toho nacházíme.

Libuše Petrasová, Československo

TĚŠÍME SE
NA VAŠE
DOPISY

zevčíkem sedícím na koberci hotelové haly a řekl, že je to tentýž pes.

Jeho kolega projevil sice podiv nad tím, že pes je narozen ve Francii a bydlí v Německu, ale recepční řekl, že to nevadí, že je to každopádně zahraniční pes.

Problém byl vyřešen.

Zbytek pobytu v Československu proběhl klidně.

I pes byl spokojen.

Krátko před odjezdem však chytil někde v naší staré vlasti blechy. Vypudili jsme je v zahraničí italským přípravkem.

Ty blechy žijí teď někde ve Švýcarsku.

Bez potvrzení, bez viz a bez valut, jak je u tohoto hmyzu zvykem.

vůbec, vysoká ukázněnost a socialistický kolektivismus! No vyhodte to! A poběžíte za chvíli do sběrný, abyste si dočetli odstavec o vysoce rozvinuté morálně bojové (volní) vlastnosti, totiž pravdomluvnosti! O tom, že nejde vyhodit skripta průzkumu, ve kterých stojí, že průzkumník nechává veliteli svoji komsomolskou legitimaci a stává se nočním ptákem, o tom snad je zbytečné mluvit.

Hle! Valnou většinu mých skript tvoří ta o grafické úpravě novin od pana profesora B. Kdybych je byl četl, jistě bych objevil i slavnou kapitolu Jak telefonovat, nebo tu ještě slavnější, která se tak trošku shodovala s obsahem seminární práce jistého studenta,

2 Čarodějnice nebudou

FEFÍK, Praha

Na čarodějnice je spálíme! rozhodli jsme o osudu předrevolučních skript. Avšak pamětliví různých nenáviděných společenských zvrátů, jež měly vždy za následek nějaké takové menší či větší hraničky, na nichž hořely knihy a někdy i samotní autoři, jménem něžné revoluce - čarodějnice padly. Odevzdáme skripta do sběru a za utržený peníz postavíme v parčíku u školy památník obětem starého myšlení! A s koniášovskou lačností jsme šli vyčistit knihovny.

Ne, že bych měl nějaké bohaté zásoby skript. Ne, že bych škludlil a bylo mi líto knihy vyhodit, když už jsem za ně vysollil nějaký ten šesták. Ale jak jsem bral svazek po svazku, situace se začala obracet.

Čítanka z dějin mezinárodního dělnického hnutí a KSČ! To přeci nejde vyhodit! Je úplně nová, ještě jsem ji neotevřel! A honem listuji, strana 37, ano, je to tady! Ta slavná stať V. I. Lenina Marxismus a revizionismus. Jako dnes slyším dotaz paní profesorky: Četl jste to vůbec? Kolik to má stránek? Mezi prsty jsem udělal mezeru zvící velikosti hrášku, však Lenin jistě moudrý pro své proletáře neškludlil! Vylouštění nehledejte - stránky to byly tři a já měl čtyři.

Probírá se dále. No vyhodte Příručku pro průzkumníky, když mezi základní povinnosti průzkumníka (str. 9) patří morální politická pevnost, která je zdrojem odhodlání překonávat veškeré útrapy a těžkosti spojené s přípravou a plněním průzkumného úkolu, zdrojem odhodlání zvítězit nad nepřitelem! Když jejím výrazem je socialistické vlastenectví, proletářský internacionalismus, hluboká třídní nenávisť k nepříteli, komunistické přesvědčení a vědomí poví-
citu odpovědnosti za osud socialistického společenství a lidstva

ktej si jí celou vymyslel. Alespoň namátkou však pohladím stránky a začtu se: V grafické úpravě periodik se uplatňují leninské zásady stranickosti, pravdivosti a masovosti, grafická úprava novin musí vycházet z marxistického pojetí vnímání a dospívat k dialektické jednotě zprostředkovaným obsahem, s přihlédnutím k životnímu stylu, národním tradicím, přijatým estetickým normám dané společnosti atd.

Ale tuhle knihu mám ze všech nejraději! Hezká vazba, oranžový obal. Moje první skripta, přímo od pana děkana! A v záhlaví stojí věty Leonida Iljiče z XXVI. sjezdu KSSS. Škoda, že přílišná cena tohoto svěžího díla mi nedovolila pořídit si její druhé rozšířené vydání. Slova Leonida Iljiče zde totiž vystřadil Michail Gorbačov. Tentokrát na XXVII. sjezdu.

Vracím knihy opatrně zpět do knihovny. Jsou tu trochu stísněny, proto jim dělám prostor, Saturnina, Švejka a knihy pana Wodehouse se zasouvám dozadu. Jde přeci o knihy mého mládí, nemohu se s nimi rozloučit!

V den stanovený na sběr skript jsme všichni přišli s rukama v kapsách. Nešlo to! Z nedostatku prostředků jsme se rozhodli namísto památníku instalovat alespoň krmítko. Hledáme šikovné ruce, které nám je zadarmo stlučou. Abychom tak mohli krmit ptáčky. Je to naše povinnost. Nás už krmili dost dlouho!

Velikonoční naděje

Snad mě to vše nejvíc dojalo proto, že jsem malého Patrika potkal na Hod Boží velikonoční. Přivedla jej jeho matka Šárka Polanská a jejich kanadský sponzor Ota Doležel.

Patrikovi jsou čtyři roky. Od narození žije v nemocnicích, má zatím nepřesně diagnostikovanou jaterní chorobu. Do Toronta přijel týden před velikonočními, a na jeho příjezdu se svorně podílely Československé aerolinie, kanadské velvyslanectví v Praze a stovky dobrovolných dárců v Československu i v Kanadě.

Vše začalo tak, že československým tiskem prošla začátkem roku 1991 zpráva, že malý Patrik potřebuje transplantaci jater, ale transplantace jater u malých dětí se zatím v Československu nikde nedělá, a proto by měl být operován v zahraničí. Bylo odhadnuto, že tato operace bude stát tři milióny československých korun, a ty rodina Polanských samozřejmě nemá.

Ani ministerstvo zdravotnictví, ani ministr Klaus nemohli pomoci. OÚNZ v Karvině tedy založil fond, na který se měly scházet peníze. Nikdo o tomto kontu moc nevěděl, až se ujal propagace torontský podnikatel Ota Doležel, mimochodem, ze známé rodiny cyklistů Doleželů. V Torontu má obchod s jízdami koly. Když četl zprávu

o Patrikovi, hned si uvědomil, že v Kanadě se tyto situace řeší tak, že se udělá správná propagace v televizi a tisku, a dají se třeba i kasičky do bank a do obchodů. Kromě toho si uvědomil, že v Torontu je jedna z předních světových dětských nemocnic, Hospital for Sick Children, kde už se podobné operace provádějí.

Říkali mu: „Češi jsou zkažení komunistem, nikdo ti nic nedá, pořád od nás vybírali na Vietnam a tak to ani nezkoušej.“

Zkusil, postaral se, aby se o tom dověděly noviny a televize, a stala se podivuhodná věc. Lidé, všichni ti „zkažení“, „zdemoralizovaní“, „socialismem vychovávaní sobci“, „novým systémem otrávení“ ty tři milióny vybrali, po troškách i po větších částkách. V zemi, ochuzené a rozeštvané bývalými mocipány, v zemi, kde nejsou léky ani pořádná léčebná péče, kde se lidé dusí, protože musí dýchat to, co zrovna ten den je k dýchání, kde penzisté neví, jak vyjdou do konce měsíce a zda budou mít na topení, se vybraly tři milióny korun.

Ještě loni jsem měl potíže vysvětlit pražským studentům, co je to dobrovolná organizace, a že lidé v demokratickém systému nedělají věci jen když jsou placeni na dlaň, ale také když cítí, že je to správné. Když čtu exilový nebo i domácí tisk, občas

mě napadá, že ten meteorit, co vytvořil českou kotlinu, by měl dopadnout znovu na to stejné místo a zničit všechno.

Teď se za to omlouvám.

A co my tady. Problém je, že než k operaci za sto tisíc dolarů dojde, je třeba malého Patrika vyšetřit a připravit. To stojí asi tři tisíce dolarů denně, dalších sto tisíc dolarů, další tři milióny československých korun.

Když je mezi sebou neseženeme, Patrik do šesti měsíců zemře. To jsem si stále uvědomoval, když jsem se na něj díval, jak si potichoučku hraje, dítě, které pláče „Mámo, au“, když vidí bílý pláště, dítě, které nepoznalo nic než nemocnice a bolest, které se ale přesto stále ještě směje.

Adresa fondu je: The Patrik Fund, File No. 109164, Toronto Dominion Bank, 421 Roncesvalles Ave., Toronto, ON., Canada, MGR 1N4.

V Československu má konto Patrik tuto adresu: Komerční banka Karviná, č. 182-17-938-791 Patrik.

A doufám, že tento fond bude i v budoucnosti sloužit dalším dětem, které nemohou dostat léčení doma, protože starý systém prostě nedbal.

Vychází v Československu

Dušan Šlosar TISÍCILETÁ

Ta tisíciletá, která slaví narozeniny je čeština. Přesné datum narození pochopitelně neznáme, ale její odštěpení od staroslovenštiny nastalo ve století po Konstantinovi a Metodějovi. Tehdy proběhla řada důležitých hláskových změn, což lze doložit třeba na vývoji jména Václav nebo pátek.

Autor prochází dějinami češtiny v medailoncích věnovaných jednotlivým historickým obdobím. Tak se dozvíme jaký je vztah Hospodina k hospodyně, jak souvisí brtničtí, lesba a včelařství, jak staré je slovo socha, jak kdy se jmenovaly brambory bramborami, kdo byli dostalíkové a proč se Proškoví psi jmenovali Sultán a Tyril.

A ti, kteří nebyli dlouhá léta v Československu, se dozvědí, co je ČÚR PO SSM.

Vydalo nakladatelství Horizont v Praze ČSFR v roce 1990 v rozsahu 118 stránek, cena 17 Kčs.

Debut českého emigranta z USA na českém knižním trhu

Andrej Vlček NALEZENÝ (AMERIKA)

V roce 1984 opustil jednadvacetiletý Andrej Vlček svou vlast, Československo. Narodil se ve smíšené rodině, matka Ruska, otec Čech, diskriminovaný „normalizovaným“ režimem za protest proti sovětské okupaci. Žil v Itálii, Japonsku, koncem roku 1985 odcestoval do USA, kde se usídlil. Je simultánním tlumočnickem v OSN, spisovatelem, novinářem. V roce 1990 se oženil s americkou koncertní klavíristkou Deborah Bradleyovou. Píše literaturu v češtině a angličti-

ně, mluví anglicky, rusky, německy, polsky, italsky, japonsky.

V těchto dnech se představuje českému čtenáři zdařilou novelou *Nalezený* (Amerika) v níž líčí osudy českého emigranta Karla Švába, asistenta pražské filozofické fakulty, jeho setkání s americkou realitou.

„Co vlastně je americká svoboda? Že můžete nadávat na politiky? Ale téměř nikdo tu na vládu nenadává, pokud se nejedná o daně. Vláda se volí, avšak to co řídí a ovlivňuje tuto zemi, není vláda, nýbrž kapitál. Můžete zdechnout na dlažbě a nikdo vás nebude obtěžovat, nebo předsvědčovat o tom, že byste to neměli dělat. Můžete se celý život proválet v parku; komu by to vadilo? Nebo živořit. Můžete si tu dovolit vydělat milión... dva milióny... pětadvacet miliónů, pokud to umíte... ani to tu není zvláštností... a pak je třeba spálit... můžete podpálit svůj vlastní dům a pít přitom na zahradě koňak, pokud nebudete vymáhat peníze na pojišťovně...“

Jenom část textu z novely André Vlčka, Českoameričana...

Knihu si můžete objednat na adrese Svět v obrazech, a.s. Pařížská 9, Praha 1, Czechoslovakia. Cena 19 Kčs. Stojí za přečtení.

Ivan Lesný

ZPRÁVA O NEMOCECH J. V. STALINA

Kdo to byl Stalin?

Vrah několika miliónů lidí nebo milovaný otec svého lidu? Geniální vojevůdce nebo malý, vzteklý, podezřívavý ješita? Krutý despot a samovládcem nebo duševně nemocný člověk? Každopádně jedinec, který tři desetiletí neomezeně vládl šestině světa a podstatně zasáhl do chodu dějin...

Celkové historické zhodnocení Stalinovy úlohy je stále ještě otevřené; co vám však nabízí tato

kniha, je pohled na jeho soukromí, zdravotní dispozice a povahové rysy očima neurologa. Ivan Lesný, autor proslulých Zpráv o nemocech mocných, sestavuje Stalinův chorobopis a pokouší se o diagnózu a na základě toho o objasnění dohadů okolo jeho smrti. Přispívá tak k rozluštění léta tradované zřudné legendy a obrovité mystifikace.

Mnohé napoví a přiloha, v níž je poprvé knižně zveřejněna podstatná část tajné zprávy N.S. Chruščova.

Publikace z produkce soukromého nakladatelství Dobré slovo vychází v září 1991 v rozsahu cca 90 stran, cena 20 Kčs.

Martin Stejskal a Albert Marenčin

LABYRINT TAJEMNA

aneb

Průvodce po magických místech
Československa

Zvykli jsme si chodit naší krásnou zemí, protkanou sítí silnic, dráty dálkových vedení a typickými stavbami atomových elektráren. Ta je však i plná dávných ozvěn, které mohou vznítit zázračná světla obrazotvornosti. Vždyť přeci jsme krajinou posvátných stromů, studánek s mrtvou a živou vodou, tůňemi s dobrými a zlými vodníky, hrady bílých paní, stopami světců, Faustových domů, Krakonoše i svůdných lesních žinek.

A těmito městy nás vedou autoři knihy v přehledném slovníkovém uspořádání. Tak se dozvíme, že úslaví Jan za chrta dán vzniklo v Kozojedech u Jičína i kde je uložena Kniha líží a lhářů. Rozluštěte-li tajemství pěti G na nástěnné malbě Litomyšlského zámku, najdete velký poklad.

I když ho nenajdete, obohatíte se velice touto knížkou, kterou vydalo nakladatelství Paseka, Ibsenova 3, Praha 2, ČSFR v roce 1991 v rozsahu 464 stran. Cena je 89 Kčs.

INZERT SERVIS

MANŽELŮM-EXULANTŮM 40-70, kteří žijí v některé ze zemí Latinské Ameriky a měli by zájem prohlédnout si Austrálii a její přírodní krásy, nabízíme zdarma ubytování a použití vozidla za totéž v jejich zemi. Žijí v tropické části Austrálie přímo u moře. Pište na adresu: M. Čechová, 65 Kiama Ave., Yeppoon, Qld. 4703

21 letý instalatér z ČSFR hledá pracovní uplatnění v Německu, USA, Kanadě nebo Austrálii. Práce v oboru není podmínkou. PETR ŠÍŠKA.

LISOV č. 44

332 11 p. Hradec u Stoda, okr. Plzeň-jih, Czechoslovakia

"Slečny z Čech a Moravy hledají přátelství s krajany žijícími v Kanadě či USA. Pište na: E.F.C., P.O. BOX 4353 M.P.O., 349 W.Georgia, Vancouver, B.C., V6B 3Z7."

Tonička Vosátka, který bydlel v Praze na Vinohradech v Dykové ulici hledá po světě spolužáky ze školy v Kladské ulici. Ať se ozve do redakce v Ottavě nebo v Praze

PRODÁM VE VAMBERKU dům se zahrádkou, zast. plocha 144 m², přízemí: 2+1+hala, 1. patro: 3+1+hala, v bezvadném stavu, cena Kčs 800.000 Kčs, tel. (42)445 28 113

Studentka fakulty sociálních věd University Karlovy v Praze by chtěla nastoupit půlroční nebo roční studijní pobyt v německy mluvící oblasti. Zn.: Zdokonalení němčiny. (Pražská redakce).

MAGNET PRESS

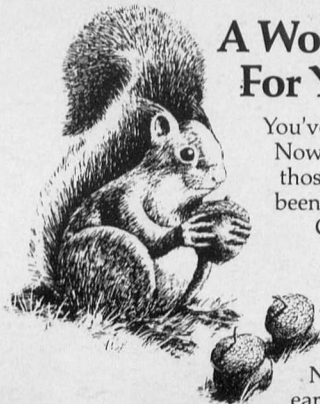
Objednávky inzertní přijímá obdobně i poštou Vydavatelství Magnet-Press, inzertní oddělení, Vladislavova 26, 113 66 Praha 1, telefon 260 651 l. 229, 295.

Cena celostránkového černobílého inzerátu činí v Československu 7.500,- Kčs (cena je shodná pro tuzemské i zahraniční firmy). Dvoubarevný celostránkový inzerát na obálce stojí 12.000 Kčs.

Cena řádkové inzertní činí Kčs 30,- za 1 řádek. Řádkové inzeráty přijímáme pouze s adresou nebo telefonním číslem.

Zahraněční inzertní zasíláme na adresu ZÁPAD, Box 322 Waterloo, Ontario N2J 4A4 Tel. (519) 746-5095 Fax (519) 699-6171

CANADA SAVINGS BONDS

A Wonderful Place For Your Savings To Grow.

You've worked hard to set aside your savings. Now it's time to look for a great place to invest those savings. Canada Savings Bonds. They've been the favourite investment for millions of Canadians over the past 45 years. And you don't have to be a citizen to buy them. Any resident of Canada can buy Canada Savings Bonds. They're on sale wherever you bank or invest from October 17 to November 1. You may date your payment November 1, the day the new bonds start earning interest.

Safe and Secure. Canada Savings Bonds are fully guaranteed by the Government of Canada. They're a safe, secure investment that never falls in value.

Cashable Anytime. Canada Savings Bonds can be cashed at any time, so your money is never locked in.

Guaranteed Interest Rate. Canada Savings Bonds offer an attractive interest rate that's guaranteed for a full year. This year's interest rate and purchase limit will be announced in mid-October. Details will be available wherever Canada Savings Bonds are sold.

Don't Be Late! Remember, November 1 is the last day you can buy the new bonds at face value without having to pay accrued interest. But the bonds may be withdrawn from sale at any time.

Canada Savings Bonds

Les Obligations d'épargne du Canada

Canadá

Buy yours from Oct. 17 to Nov. 1

REKLAMNÍ AGENTURA

FORNAX Nabízí:

- propagační a tiskové služby firmám i soukromým podnikatelům
- zhotovení prospektů, katalogů, plakátů, brožur, kalendářů, firemních papírů, návštěvenek, letáků a dalších tiskovin včetně grafické úpravy a fotografování
- výrobu programů sportovních a kulturních podniků (zajištění textové i fotografické části)
- možnost inzertní v motoristických časopisech a dalších hromadných sdělovacích prostředcích
- zajištění reklamy na Autodromu Brno - Velké ceně ČSFR
- zajištění reklamy na závodních vozech a motocyklech nejlepších čs. jezdců

Agentura
FORNAX
Úvoz 86
602 00 BRNO
Telefon 05/75 89 89

V KAŽDÉM SVĚTADÍLE JE

Západ

Na snímku Josefa Molína je stanice metra Malostranská s Braunovou sochou. Cizinci i Pražáci mají za to, že je to jedna z nejkrásnějších stanic v Evropě.